

BELGISCHE SENAAAT

ZITTING 1995-1996

26 MAART 1996

Wetsontwerp betreffende de teruggave van cultuurgoederen die op onrechtmatige wijze buiten het grondgebied van bepaalde buitenlandse Staten zijn gebracht

VERSLAG
NAMENS DE COMMISSIE
VOOR DE JUSTITIE
UITGEBRACHT
DOOR MEVR. MERCHIERS (1)

De Commissie voor de Justitie heeft dit ontwerp tijdens haar vergaderingen van 5, 12, 13 en 26 maart 1996 besproken.

(1) Dit ontwerp is geëvoceerd op 15 februari 1996.

Aan de werkzaamheden van de Commissie hebben deelgenomen:

1. Vaste leden: de heren Lallemand, voorzitter, Bourgeois, Coveliers, de dames de Bethune, Delcourt-Pêtre, de heren Desmedt, Erdman, Foret, Goris, Hotyat, Mahoux, mevr. Maximus, de heren Raes en Vandenberghe.
2. Plaatsvervangers: de heren Caluwé, De Decker, D'Hooghe en mevr. Merchiers, rapporteur.
3. Andere senatoren: de heren Loones en Boutmans.

Zie:

Gedr. St. van de Senaat:

1-246 - 1995/1996:

- Nr. 1: Ontwerp overgezonden door de Kamer van volksvertegenwoordigers.
 Nr. 2: Amendementen.

SÉNAT DE BELGIQUE

SESSION DE 1995-1996

26 MARS 1996

Projet de loi relative à la restitution de biens culturels ayant quitté illicitement le territoire de certains États étrangers

RAPPORT
FAIT AU NOM
DE LA COMMISSION
DE LA JUSTICE
PAR MME MERCHIERS (1)

La Commission de la Justice s'est réunie les 5, 12, 13 et 26 mars 1996 pour débattre de ce projet.

(1) Le présent projet a été évoqué le 15 février 1996.

Ont participé aux travaux de la commission:

1. Membres effectifs: MM. Lallemand, président, Bourgeois, Coveliers, Mmes de Bethune, Delcourt-Pêtre, MM. Desmedt, Erdman, Foret, Goris, Hotyat, Mahoux, Mme Maximus, MM. Raes et Vandenberghe.
2. Membres suppléants: MM. Caluwé, De Decker, D'Hooghe et Mme Merchiers, rapporteuse.
3. Autres sénateurs: MM. Loones et Boutmans.

Voir:

Documents du Sénat:

1-246 - 1995/1996:

- N° 1: Projet transmis par la Chambre des représentants.
 N° 2: Amendements.

INHOUD

	Blz.
I. Inleidende uiteenzetting van de minister van Justitie	4
II. Algemene bespreking	6
III. Artikelsgewijze bespreking	8
— Voorafgaande opmerking	8
— Opschrift	8
— Artikel 1	8
— Artikelen 2, 3 en 5 (art. 2 van de aangenomen tekst)	8
1. Eerste bespreking	8
1.1. Artikel 2	8
1.2. Artikel 3	15
1.3. Artikel 5	15
2. Syntheseamendement	16
— Artikel 4 (art. 3 van de aangenomen tekst)	19
1. Eerste bespreking	19
2. Syntheseamendement	20
— (Pro memorie artikel 5)	21
— Artikelen 6 en 7 (art. 4 van de aangenomen tekst)	21
1. Eerste bespreking	21
1.1. Artikel 6	21
1.2. Artikel 7	21
2. Syntheseamendement	22
— Artikel 8 (art. 5 van de aangenomen tekst)	24
1. Eerste bespreking	24
2. Syntheseamendement	25
— Artikel 9 (art. 6 van de aangenomen tekst)	25
1. Eerste bespreking	25
2. Syntheseamendement	29
— Artikelen 10, 11 en 12 (art. 7 van de aangenomen tekst)	29
1. Eerste bespreking	29
1.1. Artikel 10	29
1.2. Artikel 11	30
1.3. Artikel 12	31
2. Syntheseamendement	32
— Artikel 13 (art. 8 van de aangenomen tekst)	34
1. Eerste bespreking	34
2. Syntheseamendement	34

SOMMAIRE

	Pages
I. Exposé introductif du ministre de la Justice	4
II. Discussion générale	6
III. Discussion des articles	8
— Remarque préliminaire	8
— Intitulé	8
— Article 1 ^{er}	8
— Articles 2, 3 et 5 (art. 2 du texte adopté)	8
1. Première discussion	8
1.1. Article 2	8
1.2. Article 3	15
1.3. Article 5	15
2. Amendement de synthèse	16
— Article 4 (art. 3 du texte adopté)	19
1. Première discussion	19
2. Amendement de synthèse	20
— (Article 5 pour mémoire)	21
— Articles 6 et 7 (art. 4 du texte adopté)	21
1. Première discussion	21
1.1. Article 6	21
1.2. Article 7	21
2. Amendement de synthèse	22
— Article 8 (art. 5 du texte adopté)	24
1. Première discussion	24
2. Amendement de synthèse	25
— Article 9 (art. 6 du texte adopté)	25
1. Première discussion	25
2. Amendement de synthèse	29
— Articles 10, 11 et 12 (art. 7 du texte adopté)	29
1. Première discussion	29
1.1. Article 10	29
1.2. Article 11	30
1.3. Article 12	31
2. Amendement de synthèse	32
— Article 13 (art. 8 du texte adopté)	34
1. Première discussion	34
2. Amendement de synthèse	34

— Artikel 14 (art. 9 van de aangenomen tekst)	35	— Article 14 (art. 9 du texte adopté)	35
1. Eerste bespreking	35	1. Première discussion	35
2. Syntheseamendement	35	2. Amendement de synthèse	35
— Artikel 15 (art. 10 van de aangenomen tekst)	37	— Article 15 (art. 10 du texte adopté)	37
1. Eerste bespreking	37	1. Première discussion	37
2. Syntheseamendement	39	2. Amendement de synthèse	39
— Artikel 16 (art. 11 van de aangenomen tekst)	40	— Article 16 (art. 11 du texte adopté)	40
— Artikel 17 (art. 12 van de aangenomen tekst)	40	— Article 17 (art. 12 du texte adopté)	40
— Artikel 18 (art. 13 van de aangenomen tekst)	41	— Article 18 (art. 13 du texte adopté)	41
1. Eerste bespreking	41	1. Première discussion	41
2. Syntheseamendement	41	2. Amendement de synthèse	41
— Artikel 19 (art. 14 van de aangenomen tekst)	41	— Article 19 (art. 14 du texte adopté)	41
1. Eerste bespreking	41	1. Première discussion	41
2. Syntheseamendement	42	2. Amendement de synthèse	42
IV. Eindstemming	42	IV. Vote final	42

I. INLEIDENDE UITEENZETTING VAN DE MINISTER VAN JUSTITIE

1. Het vrij verkeer van goederen is een van de belangrijke verwezenlijkingen van de Europese Unie. Een uitzondering op dit uitgangspunt is nochtans terug te vinden in artikel 36 van het E.G.-verdrag, dat bepaalt dat de Lid-Staten de invoer, uitvoer of doorvoer van het nationaal artistiek, historisch en archeologisch bezit mogen beperken of verbieden, dit ter bescherming van hun nationale culturele erfgoed. De controle aan de landsgrenzen was een belangrijk aspect in de bescherming van deze cultuuroederen. Door het wegvallen van de binnengrenzen bij het tot stand komen van de interne markt binnen de Europese Unie viel deze controle op de naleving van de verschillende wettelijke regelingen ter bescherming van het nationale cultuurbezit van de afzonderlijke lidstaten aan de landsgrenzen weg. Om terzake nog een voldoende bescherming te kunnen blijven bieden werd een regeling op communautair niveau noodzakelijk geacht. Deze regelgeving is neergelegd in een richtlijn en een verordening van de Europese Gemeenschap, die als één geheel beschouwd moeten worden. De bedoeling van de verordening is de uitvoer van bepaalde cultuuroederen buiten het douanegebied van de Europese Gemeenschap te controleren door middel van een systeem van exportvergunningen. Voor de uitvoer van de cultuuroederen buiten de Gemeenschap is een exportvergunning vereist. Deze verordening heeft rechtstreekse werking in de E.U.

2. De richtlijn betreffende de teruggave van cultuuroederen die op onrechtmatige wijze buiten het grondgebied van een Lid-Staat zijn gebracht, stelt regels op inzake de teruggave van cultuuroederen, die gezien de nationale wetgeving van de verzoekende staat op onrechtmatige wijze het land verlaten hebben. Om een cultuuroed onder de werkingssfeer van de richtlijn te laten vallen, is in de eerste plaats een nationale bescherming nodig en is vereist dat het goed in een categorie valt die vermeld is in de bijlage bij de richtlijn, dan wel dat het goed integrerend deel uitmaakt van ofwel een openbare collectie, die vermeld staat in de inventaris van een museum, een archief of een vaste collectie van een bibliotheek, of dat het gaat om een goed dat is opgenomen in inventarissen van kerkelijke instellingen. In dit ontwerp van wet wordt de definitie van cultuuroed overgenomen in artikel 2 van het ontwerp.

De richtlijn roept op de eerste plaats een samenwerkingsprocedure tussen de Lid-Staten in het leven. De bedoeling van deze samenwerking is dat onrechtmatig uitgevoerde cultuuroederen opgespoord en teruggebracht worden naar de Lid-Staat waaruit deze onrechtmatig verdwenen zijn. Hiertoe dient iedere Lid-Staat één of meer centrale autoriteiten aan te

1. EXPOSÉ INTRODUCTIF DU MINISTRE DE LA JUSTICE

1. La libre circulation des biens est une des grandes réalisations de l'Union européenne. Une exception à ce principe est cependant contenue à l'article 36 du Traité C.E. qui accorde aux États membres la possibilité de limiter ou d'interdire l'exportation, l'importation ou le transit d'un trésor national ayant une valeur artistique, historique ou archéologique, en vue de protéger leur patrimoine culturel national. Le contrôle aux frontières constituait un aspect important de la protection de ces biens culturels. La suppression des frontières intérieures liée à la création du marché intérieur au sein de l'Union européenne a eu pour effet de supprimer ce contrôle frontalier du respect des diverses dispositions légales visant à protéger le patrimoine culturel national des différents États membres. Afin de pouvoir continuer à offrir une protection suffisante en la matière, il fut jugé indispensable d'adopter une réglementation au niveau communautaire. Celle-ci est contenue dans une directive et un règlement de la Communauté européenne qui doivent être considérés comme formant un tout. (L'objectif du règlement est de contrôler l'exportation de certains biens culturels hors de l'espace douanier de la Communauté européenne par le biais d'un système de licences d'exportation. C'est ainsi qu'une licence d'exportation est requise pour toute exportation d'un bien culturel en dehors de la Communauté. Ce règlement est directement applicable dans l'ensemble de l'Union européenne.)

2. La directive relative à la restitution de biens culturels ayant quitté illicitement le territoire d'un État membre précise les règles en matière de restitution de biens culturels qui, eu égard à la législation nationale de l'État requérant, ont quitté le pays de manière illicite. Pour qu'un bien culturel tombe sous l'application de la directive, il faut en premier lieu qu'il fasse l'objet d'une protection nationale; il doit en outre appartenir à une des catégories mentionnées dans l'annexe de la directive, ou faire partie intégrante d'une collection publique reprise dans l'inventaire d'un musée, d'archives ou d'un fonds de conservation d'une bibliothèque, ou encore être repris dans l'inventaire d'institutions ecclésiastiques. La définition de bien culturel figure à l'article 2 du présent projet de loi.

La directive instaure en premier lieu une procédure de collaboration qui a pour but de rechercher et de rendre à l'État membre originaire les biens culturels exportés de manière illicite. À cette fin, chaque État membre doit désigner une ou plusieurs autorités centrales pour exercer les compétences accordées par la directive. Ces autorités centrales sont appelées à

wijzen, die de bevoegdheden die in de richtlijn neergelegd zijn, uitoefenen, waarbij deze centrale autoriteiten zowel onderling als met de autoriteiten die in de Lid-Staten bevoegd zijn de zaken op te sporen en veilig te stellen, dienen samen te werken.

3. In het ontwerp van wet werd het ministerie van Justitie aangesteld als centrale autoriteit om de door de richtlijn omschreven bevoegdheden van coördinatie en samenwerking uit te oefenen. Als taak voor de centrale autoriteit werd in de richtlijn en uiteraard ook in artikel 4 van het ontwerp van wet onder meer het volgende weerhouden. De centrale autoriteit heeft tot taak op vraag van de verzoekende staat een nader bepaald cultuurgoed dat op onrechtmatige wijze buiten het grondgebied van deze staat is gebracht op te sporen en de identiteit van de bezitter of de houder ervan vast te stellen. Dit verzoek moet vergezeld gaan van alle nodige informatie om deze opsporingen en vaststellingen te vergemakkelijken, met name de plaats waar het goed zich feitelijk of vermoedelijk bevindt. Bij ontdekking op hun grondgebied van cultuurgoederen, waarvoor er redelijke gronden zijn dat die cultuurgoederen op onrechtmatige wijze buiten het grondgebied van een staat zijn gebracht, is de centrale autoriteit ertoe gehouden de betrokken staten hiervan in kennis te stellen.

4. De omzetting van de richtlijn dwingt de Lid-Staten ertoe bij een rechtbank een procedure in te stellen of te organiseren op grond waarvan de andere Lid-Staten onder bepaalde voorwaarden de teruggave kunnen verkrijgen van cultuurgoederen die op onrechtmatige wijze buiten hun grondgebied zijn gebracht. De artikelen 10 tot 13 van het ontwerp van wet voorzien dan ook in de mogelijkheid dat een onrechtmatig uitgevoerd cultuurgoed via het instellen van een gerechtelijke procedure wordt teruggevorderd. Deze procedure kan slechts worden ingesteld door de Lid-Staat waarvan het cultuurgoed op onrechtmatige wijze buiten het grondgebied is gebracht. De bevoegde rechtbank gelast de teruggave van het cultuurgoed indien de verzoeker bewijst dat het wel degelijk gaat om een cultuurgoed in de zin van de wet, dat op onrechtmatige wijze buiten het grondgebied van de verzoekende staat is gebracht. De vordering tot teruggave mag echter niet verjaard zijn en op het moment van het instellen van de vordering moet de uitvoer van het goed dat buiten het grondgebied van de verzoekende Lid-Staat is gebracht, nog altijd illegaal zijn. De beoordelingsvrijheid van de bevoegde rechtbank van de aangezochte staat is zeer beperkt aangezien zij in de beslissing met betrekking tot de teruggave zelfs geen uitpraak moet doen betreffende de eigendom van het cultuurgoed (zie artikel 12 van de richtlijn en artikel 13 van het ontwerp van wet).

5. Als bevoegde rechtbank werd door artikel 10 van het ontwerp van wet de Rechtbank van eerste

collaborer entre elles, mais également avec les autorités des États membres chargées de rechercher les biens et de les mettre en sécurité.

3. Le projet de loi désigne le Ministère de la Justice comme étant l'autorité centrale chargée d'exercer les compétences de coordination et de collaboration définies par la directive. Les tâches de l'autorité centrale énumérées par la directive et, bien entendu, à l'article 4 de la loi en projet, consistent notamment à rechercher, à la demande de l'État requérant, un bien culturel déterminé ayant quitté illicitement son territoire et l'identité du possesseur ou détenteur de ce bien. Cette demande doit comprendre toutes les informations nécessaires pour faciliter cette recherche, notamment celles relatives à la localisation effective ou présumée du bien. En cas de découverte de biens culturels sur leur territoire, les autorités centrales doivent le notifier aux États concernés et leur faire savoir s'il existe des motifs raisonnables de présumer que lesdits biens ont quitté illicitement le territoire d'un autre État.

4. La transposition de la directive oblige les États membres à engager ou organiser une procédure devant un tribunal pour permettre aux autres États membres d'obtenir, sous certaines conditions, la restitution de biens culturels qui ont quitté illicitement leur territoire. C'est pourquoi la loi en projet dispose, en ses articles 10 à 13, qu'un bien culturel qui a été exporté illicitement peut être recouvré par l'intermédiaire d'une procédure judiciaire. Seul l'État membre dont un bien culturel a quitté illicitement son territoire peut engager une telle procédure. Le tribunal compétent ordonne la restitution du bien, lorsque le requérant prouve qu'il s'agit bel et bien d'un bien culturel au sens de la loi et que celui-ci a quitté illicitement le territoire de l'État requérant. Il ne peut toutefois pas y avoir eu prescription au moment où l'action en restitution est intentée et la sortie du bien du territoire de l'État requérant doit encore être illégale. Le pouvoir d'appréciation du tribunal compétent de l'État requis est très limité, puisqu'il n'a même pas à statuer sur le droit de propriété du bien culturel lorsqu'il statue sur une demande de restitution (voir article 12 de la directive et article 13 du projet de loi).

5. L'article 10 de la loi en projet dispose que le tribunal compétent est le tribunal de première

aanleg van Brussel aangeduid. Het belang van de bezitter te goeder trouw wordt gevrijwaard door artikel 15 van het ontwerp van wet, waarin wordt gesteld dat indien de teruggave van het cultuurgoed aan de verzoekende Staat wordt gelast, de rechtbank aan de bezitter van het goed een naargelang van de omstandigheden billijk geachte vergoeding moet toekennen. De bezitter van het goed heeft recht op een vergoeding indien de rechter ervan overtuigd is dat de bezitter bij de verwerving van het goed de nodige zorgvuldigheid heeft betracht. Artikel 15 van het ontwerp van wet vestigt hier terecht een vermoeden van goede trouw dat moet bestaan hebben op het ogenblik van de verkrijging. Dit laatste is overigens slechts een toepassing van de gemeenrechtelijke regeling.

Het is tevens uitermate belangrijk vast te stellen dat de richtlijn krachtens artikel 13 ervan alleen van toepassing is op de cultuurgoederen die vanaf 1 januari 1993 buiten het grondgebied van een Lid-Staat zijn gebracht. De richtlijn en het ontwerp van wet maken het bijgevolg niet mogelijk om bijvoorbeeld archeologische vondsten uit Griekenland die reeds geruime tijd aan Belgische musea toebehoren, terug te vorderen.

II. ALGEMENE BESPREKING

Een lid herinnert eraan dat de Senaat dit wetsontwerp onderzoekt op verzoek van een groot aantal senatoren. Het is een taak van de Senaat om de wetgevende arbeid van de Kamer waakzaam te volgen en de draagwijdte van de teksten na te gaan.

Concreet houdt dit in dat de teksten moeten worden getoetst op hun juridische kwaliteit en hun toegankelijkheid.

Spreeker acht het *in casu* noodzakelijk meerdere amendementen in te dienen. Bovendien stelt hij enkele tekstcorrecties voor, met name voor de Nederlandse tekst. Wellicht vergt ook de Franse tekst enkele aanpassingen.

Vermits het wetsontwerp louter de omzetting van een Europese richtlijn beoogt, verrast het enigszins dat uitgerekend dit wetsontwerp moeilijkheden oplevert. Anderzijds werd in het verleden reeds meermaals ondervonden dat het juridische taaleigen van de Europese Unie en dat van België niet steeds overeenstemmen. De totstandkoming van de wet betreffende het auteursrecht en de naburige rechten van 30 juni 1994 bood daarvan een treffende illustratie.

Een ander lid verwijst naar het sterk onderbouwde advies van de Raad van State (*Gedr. St. Kamer*, 1995-1996, 289/1, blz. 29 e.v.). De Raad besluit daarin dat de artikelen 9, 10 en 19 van het wetsontwerp een

instance de Bruxelles. L'article 15 protège les intérêts du possesseur qui est de bonne foi. Cet article dispose en effet que si la restitution du bien culturel à l'État requérant est ordonnée, le tribunal accorde au possesseur du bien culturel une indemnité qu'il estime équitable en fonction des circonstances. Le possesseur du bien a droit à une indemnité lorsque le juge a acquis la conviction qu'il a exercé la diligence requise au moment de l'acquisition de l'objet. C'est à juste titre que l'article 15 de la loi en projet introduit une présomption de bonne foi et cette bonne foi doit avoir existé au moment de l'acquisition. Il n'y a d'ailleurs là qu'une application du régime de droit commun.

Il est par ailleurs extrêmement important aussi de constater que selon l'article 13 de la directive, celle-ci n'est applicable qu'aux biens culturels qui ont quitté le territoire d'un État membre depuis le 1er janvier 1993. Cela signifie que ni la directive ni la loi en projet ne permettent de revendiquer, par exemple, les pièces archéologiques découvertes en Grèce qui appartiennent depuis longtemps aux musées belges.

II. DISCUSSION GÉNÉRALE

Un membre rappelle que le Sénat examine le projet de loi en discussion à la demande d'un grand nombre de sénateurs. Il incombe au Sénat de suivre avec vigilance le travail législatif de la Chambre et de vérifier la portée des textes.

Concrètement, cela implique qu'il faut vérifier la qualité juridique et l'accessibilité des textes.

L'intervenant estime qu'il est nécessaire, dans le cas présent, de déposer plusieurs amendements. Il propose en outre d'apporter quelques corrections de texte, notamment dans la version néerlandaise. Peut-être quelques adaptations s'imposent-elles également dans le texte français.

Comme le projet de loi vise simplement à transposer une directive européenne, l'on s'étonnera quelque peu que ce soit précisément lui qui suscite des difficultés. Par ailleurs, l'on a déjà constaté à de nombreuses reprises dans le passé que le langage juridique de l'Union européenne et celui de la Belgique ne correspondent pas toujours. La genèse de la loi du 30 juin 1994 relative au droit d'auteur et aux droits voisins en est une illustration frappante.

Un autre membre renvoie à l'avis solidement étayé du Conseil d'État (*Doc. Chambre*, 1995-1996, 289/1, pp. 29 et suiv.) selon lequel les articles 9, 10 et 19 du projet de loi règlent une matière visée à l'article 77,

aangelegenheid regelen als bedoeld in artikel 77, eerste lid, 3°, van de Grondwet; de overige artikelen regelen een aangelegenheid als bedoeld in artikel 78 van de Grondwet (*ibidem*, blz. 36).

De Kamercommissie voor de Justitie was daarentegen de mening toegedaan dat het wetsontwerp een aangelegenheid als bedoeld in artikel 78 van de Grondwet betreft (*cf.* Verslag van de heer D. Vandebossche, *Gedr. St. Kamer*, 1995-1996, 289/3, blz. 4-5 en 7-8) en volgde de minister in zijn strikte interpretatie van artikel 77, 9°, van de Grondwet.

De voorzitter van de Kamercommissie voegde daaraan toe dat men het wetsontwerp niet naar de parlementaire overlegcommissie kon verzenden daar zulks de werkzaamheden van de Kamercommissie zou blokkeren, — een argument dat men bezwaarlijk kan bijtreden.

Uiteindelijk werd het wetsontwerp toch voorgelegd aan de parlementaire overlegcommissie, die, het indrukwekkende advies van de Raad van State ten spijt, besloot dat de tekst een aangelegenheid zoals bedoeld in artikel 78 regelt. Graag kreeg spreker enige toelichting bij deze beslissing.

De voorliggende tekst ontlokt hem ook twee inhoudelijke bedenkingen. Artikel 8 machtigt de politiediensten zich toegang te laten verschaffen tot de plaatsen waar de gevorderde goederen zich zouden kunnen bevinden. Dit is huiszoeking. Is daartoe geen opdracht van de onderzoeksrechter vereist?

Vervolgens bepaalt artikel 9 dat de beslagrechter alle nodige maatregelen kan nemen met het oog op het materiële behoud van het gevorderde goed. Wie is er echter bevoegd om zich daartoe tot de beslagrechter te richten? Moet dat steeds de minister van Justitie zijn of kunnen ook andere personen zulks vorderen? In procedurevoorschriften is de grootst mogelijke duidelijkheid geboden.

De tekst is bezaaid met dergelijke onduidelijkheden. Als men dit ontwerp niet grondig uitpluist, zal het communautaire systeem voor de bescherming van cultuuroederen niet werkzaam zijn in België.

Een lid merkt op dat de beslissing van de parlementaire overlegcommissie het debat over de kwalificatie van dit wetsontwerp definitief afsluit. De overlegcommissie besloot dat de tekst een optioneel bicamerale aangelegenheid regelt. Zij overwoog hierbij dat, kort samengevat, de procedure van het volledige bicameralisme slechts toepasselijk is op de vaststelling van de bevoegdheden van de hoven en rechtbanken indien die vaststelling gevolgen heeft voor hun organisatie.

In casu zullen de bepalingen die betrekking hebben op de bevoegdheden van de hoven en de rechtbanken hun werking slechts zeer marginaal beroeren en dus geen effect hebben op hun organisatie. De parlemen-

premier alinéa, 3°, de la Constitution; les autres articles règlent une matière visée à l'article 78 de celle-ci (*ibidem*, p. 36).

La Commission de la Justice de la Chambre a estimé, par contre, que le projet de loi concerne une matière visée à l'article 78 de la Constitution (*cf.* Rapport de M. D. Vandebossche, *Doc. Chambre*, 1995-1996, 289/3, pp. 4-5 et 7-8) et a suivi le ministre dans son interprétation stricte de l'article 77, 9°, de la Constitution.

Le président de la commission de la Chambre a ajouté que l'on ne pouvait pas transmettre le projet de loi à la commission de concertation parlementaire, étant donné qu'en le faisant, l'on bloquerait les travaux de la commission de la Chambre — un argument auquel on peut difficilement se rallier.

Finalement, le projet de loi a quand même été soumis à la commission de concertation parlementaire, qui a décidé, en dépit de l'avis impressionnant du Conseil d'État, que le texte règle une matière visée à l'article 78. L'intervenant aimerait obtenir quelques explications concernant cette décision.

Le texte en discussion lui inspire également deux réflexions quant au contenu. L'article 8 autorise les services de police à se faire ouvrir l'accès des lieux où les biens recherchés sont susceptibles de se trouver. Il y est donc question d'une perquisition. Ne requiert-elle pas un mandat du juge d'instruction?

En outre, l'article 9 dispose que le juge des saisies peut ordonner toutes les mesures nécessaires en vue d'assurer la conservation matérielle du bien recherché. Mais qui est habilité à s'adresser au juge des saisies pour demander de telles mesures? Est-ce uniquement le ministre de la Justice ou d'autres personnes peuvent-elles requérir ces mesures? Les règles de procédure doivent être aussi claires que possible.

Le texte est parsemé d'imprécisions de ce genre. Si l'on n'épluche pas ce projet, le système communautaire de protection des biens culturels ne fonctionnera pas en Belgique.

Un commissaire fait observer que la décision de la commission de concertation parlementaire clôt définitivement les débats sur la qualification du projet de loi en discussion. La commission de concertation a conclu que le texte règle une matière « optionnellement » bicamérale. En résumé, elle a considéré que la procédure complètement bicamérale n'est applicable qu'en ce qui concerne la définition des compétences des cours et tribunaux si celle-ci a une incidence sur leur organisation.

En l'espèce, les dispositions portant sur les compétences des cours et des tribunaux n'affecteront que très marginalement leur fonctionnement et elles n'ont donc aucun effet sur leur organisation. La commis-

taire overlegcommissie kiest hiermee voor een oplossing die misschien wel juridische bezwaren kan oproepen, maar in ieder geval pragmatisch is.

III. ARTIKELSGEWIJZE BESPREKING

Voorafgaande opmerking

Na een eerste bespreking van de artikelen heeft de Commissie vastgesteld dat het ontwerp wetstechnisch zwak is en gemeend dat de tekst volledig diende te worden herschreven.

Daarom is na de indiening door verscheidene leden van een eerste reeks amendementen, een synthese-amendement opgesteld door de heer Lallemand c.s. (zie *Gedr. St.*, Senaat, nr. 1-246/2, amendement nr. 13), dat op het hele ontwerp betrekking heeft en sommige artikelen van de oorspronkelijke tekst bijeenbrengt.

Opschrift

Voorgesteld wordt het opschrift van het ontwerp te wijzigen en de woorden «het opeisen» in te voegen tussen de woorden «betreffende» en «de teruggave».

De minister is tegen die wijziging omdat het mogelijk is dat de verzoekende staat die de teruggave van de goederen vordert geen eigenaar van die goederen is.

Wegens de algemene strekking van de term teruggave, beslist de Commissie het opschrift van het wetsontwerp niet te wijzigen.

Artikel 1

Over dit artikel worden geen opmerkingen gemaakt.

Artikelen 2, 3 en 5 (art. 2 van de aangenomen tekst)

1. Eerste bespreking

1.1. Artikel 2

Een lid haakt in op de discussie die in de Kamercommissie voor de Justitie ontstond over het begrip «kerkelijke instellingen». De minister pleitte bij die gelegenheid voor het behoud van deze termen, daar zij werden overgenomen uit de richtlijn.

Naar Belgisch recht moet «kerkelijk» echter restrictief worden geïnterpreteerd. Kerkfabrieken, kloosters, kapittels, enz. zijn niet omvat in dit begrip.

Bovendien zijn alleen de instellingen van de katholieke eredienst «kerkelijk». Dit brengt met zich dat de

sion de concertation parlementaire opte dès lors pour une solution qui peut soulever des objections juridiques, mais qui est en tout cas pragmatique.

III. DISCUSSION DES ARTICLES

Remarque préliminaire

Après une première discussion des articles, la commission a constaté la faible qualité légistique du projet, et a estimé qu'une complète réécriture du texte s'imposait.

C'est pourquoi, après le dépôt d'une première série d'amendements par différents membres, un amendement récapitulatif, portant sur l'ensemble du projet, et regroupant certains articles du texte initial, a été déposé par M. Lallemand et consorts (voir *Doc. Sénat*, 1-246/2, amendement n° 13).

Intitulé

Il est proposé de modifier l'intitulé du projet, en insérant les mots «à la revendication et» avant les mots «à la restitution».

Le ministre s'oppose à cette modification car l'État requérant qui réclame la restitution du bien peut ne pas en être le propriétaire.

En raison de la portée générale du terme restitution, la commission décide de ne pas modifier l'intitulé du projet de loi.

Article premier

Cet article ne fait l'objet d'aucune observation.

Articles 2, 3 et 5 (art. 2 du texte adopté)

1. Première discussion

1.1. Article 2

Un membre relance la discussion qui a eu lieu en Commission de la Justice de la Chambre concernant la notion d'«institutions ecclésiastiques». À cette occasion, le ministre avait plaidé pour le maintien de ces termes, étant donné qu'ils étaient tirés de la directive.

En droit belge, toutefois, le mot «ecclésiastique» doit être interprété de manière restrictive. Cette notion n'englobe pas les fabriques d'églises, les couvents, les chapitres, etc.

En outre, seules les institutions du culte catholique sont «ecclésiastiques». Il s'ensuit que les institutions

instellingen van andere erediensten buiten het toepassingsgebied van deze wet blijven. Cultuurgoederen kunnen echter ook door de instellingen van deze andere erediensten worden bewaard.

In de jaren 1940-1944 werden trouwens vele kunstschatten uit synagogen geroofd en in een Praags museum verzameld.

Tenslotte zijn ook de vrijzinnige instellingen niet vervat in de term «kerkelijke» instellingen. De Europese regelgever hield er kennelijk geen rekening mee dat de vrijzinnigheid in België een grondwettelijke erkenning geniet (art. 181 van de Grondwet). Ook vrijzinnige instellingen kunnen cultuurgoederen bezitten.

De heer Erdman dient dan ook een amendement in om de bescherming van cultuurgoederen uit te breiden tot de goederen die zijn opgenomen in de inventarissen van godsdienstige en vrijzinnige instellingen (Gedr. St., Senaat, nr. 1-246/2, amendement nr. 1).

Dit amendement luidt als volgt:

«In het 2°, b, van dit artikel de woorden «van kerkelijke instellingen» vervangen door de woorden «van godsdienstige en vrijzinnige instellingen.»

Verantwoording

Er werd reeds in de Kamer gewezen op deze terminologie. De kerkfabrieken werden beschouwd als zijnde openbare instellingen maar quid met andere godsdienstige instellingen? Recente gebeurtenissen hebben het plunderen van synagogen meegebracht. Anderzijds voorziet de voorgestelde terminologie nu in een gelijkstelling tussen erediensten en vrijzinnige instellingen.

Indien dit amendement wordt aanvaard, moeten de termen ook in artikel 14 worden ingevoerd.

Daarmee wordt inderdaad afgeweken van de terminologie van de richtlijn. Het voorliggende wetsontwerp dient evenwel niet tot de loutere bekrachtiging van de richtlijn, maar tot de omzetting ervan. De richtlijn beoogt een harmonisatie van het interne recht van de Lid-Staten. Dit vereist niet noodzakelijk dat de bepalingen van de richtlijn formeel en woordelijk in uitdrukkelijke en specifieke wettelijke bepalingen worden opgenomen. Een richtlijn is verbindend ten aanzien van het te bereiken resultaat maar niets belet de Lid-Staten om in hun nationale voorschriften het toepassingsgebied van de richtlijn uit te breiden. De richtlijn houdt een minimumnorm in die de Lid-Staten in hun interne rechtsorde moeten invoeren.

Met het voorliggende wetsontwerp zal het door de richtlijn beoogde resultaat worden bereikt en daaraan

d'autres cultes restent exclues du champ d'application de la loi proposée. Pourtant, des biens culturels peuvent également être conservés par les institutions de ces autres cultes.

Du reste, durant les années 1940-1944, de nombreuses œuvres d'art ont été dérobées à des synagogues et rassemblées dans un musée de Prague.

Enfin, les institutions laïques ne sont pas non plus visées par le terme «ecclésiastiques». Le pouvoir normatif européen n'a manifestement pas tenu compte du fait qu'en Belgique, la laïcité bénéficie d'une reconnaissance constitutionnelle (art. 181 de la Constitution). Les institutions laïques peuvent, elles aussi, posséder des biens culturels.

C'est pourquoi M. Erdman dépose un amendement visant à étendre la protection des biens culturels aux biens figurant dans les inventaires des institutions religieuses et laïques (*Doc. Sénat, 1-246/2, amendement n° 1*).

Cet amendement est libellé comme suit:

«Au 2°, b, de cet article, remplacer les mots «institutions ecclésiastiques» par les mots «institutions religieuses et laïques.»

Justification

L'accent a déjà été mis sur cette terminologie à la Chambre. Les fabriques d'église ont été considérées comme des institutions de droit public, mais qu'en est-il des autres institutions religieuses? Lors d'événements récents, des synagogues également ont été pillées. D'autre part, la terminologie proposée met sur pied d'égalité institutions de cultes et institutions laïques.

Si le présent amendement est adopté, il convient d'introduire également cette terminologie à l'article 14.

Effectivement, on s'écarte ainsi de la terminologie de la directive. Toutefois, l'objet du projet de loi en discussion est non pas simplement de confirmer la directive, mais de la transposer. La directive vise à harmoniser le droit interne des États membres. Cela ne signifie pas nécessairement que ses dispositions doivent se traduire formellement et littéralement par des dispositions légales explicites et spécifiques. Une directive est impérative sous l'angle du résultat à atteindre, mais rien n'empêche les États membres d'étendre le champ d'application de la directive dans leur législation nationale. La directive comporte une norme minimale que les États membres doivent introduire dans leur ordre juridique interne.

Le projet de loi en discussion permettra d'atteindre le résultat visé par la directive et on ne dérogera pas à

wordt geen afbreuk gedaan door het wetsontwerp beter af te stemmen op de Belgische grondwettelijke beginselen en het Belgische juridische taalgebruik.

De minister verklaart dat, in navolging van het advies van de Raad van State, geopteerd werd voor een letterlijke omzetting van de richtlijn. Het Hof van Justitie is bevoegd om de omzettingwet te toetsen aan de richtlijn. Wat de juiste draagwijdte van het begrip «kerkelijke instellingen» is, zal eveneens door het Hof worden vastgesteld indien daartoe aanleiding is.

De nationale wetgever mag geen eigen interpretatie geven aan de begrippen die de richtlijn hanteert.

Vorige spreker verzet zich tegen een letterlijke omzetting van de richtlijn. Het is trouwens niet alleen het Hof van Justitie dat de omzettingwet zal toetsen aan de richtlijn. Ook de nationale rechter en andere overheidsinstanties moeten nagaan of de bevoegde nationale autoriteiten bij de uitoefening van de hun gelaten vrijheid binnen de door de richtlijn aangegeven beoordelingsgrenzen zijn gebleven. Dit geldt bijvoorbeeld ook voor de minister van Justitie die als centrale autoriteit zal optreden.

De minister beaamt dat iedere rechter het nationale recht zoveel mogelijk richtlijnconform moet uitleggen. Dit is ook het standpunt van het Hof van Justitie (Hof van Justitie, 13 november 1990, *Marleasing*, zaak C-106/89, *Jur.* 1990, (I-4135) I-4159). Die verplichting geldt inderdaad ook voor alle nationale administratieve overheden.

Bovendien definieert artikel 2 van het wetsontwerp de cultuurgoederen die door een andere Staat in België kunnen worden teruggevorderd. Het amendement breidt de Belgische verplichting tot teruggave van cultuurgoederen uit tot goederen die zijn ingeschreven in de inventarissen van godsdienstige en vrijzinnige instellingen van andere Staten. Belgische godsdienstige en vrijzinnige instellingen vinden bij dit amendement geen baat. De cultuurgoederen die in hun inventarissen zijn vermeld, zullen in een andere Staat niet kunnen worden teruggevorderd tenzij die Staat, op zijn beurt, het begrip «kerkelijke instellingen» heeft verruimd tot godsdienstige en vrijzinnige instellingen.

Vorige spreker verklaart dat de Belgische wetgever zich alleen moet en kan inlaten met de omzetting in het Belgische nationale recht. De omzettingwet moet echter worden aangepast aan de beginselen en het taalgebruik die eigen zijn aan de Belgische rechtsorde, als het door de richtlijn beoogde resultaat maar wordt bereikt.

Hij preciseert dat de verplichting van een richtlijnconforme interpretatie zich opdringt in geval van een betwisting. Dit houdt geen verband met de vrijheid van de nationale wetgever om bij de omzetting van de richtlijn bepaalde marges te benutten.

cet impératif en harmonisant le projet avec les principes constitutionnels belges et le langage juridique belge.

Le ministre déclare qu'à l'exemple de l'avis du Conseil d'État, on a opté pour une transposition littérale de la directive. La Cour de justice a le pouvoir de vérifier la conformité de la loi de transposition à la directive. La portée exacte de la notion d'«institutions ecclésiastiques» sera également définie par la loi s'il y a lieu.

Le législateur national ne peut interpréter à sa manière les notions utilisées par la directive.

Le préopinant s'oppose à une transposition littérale de la directive. La Cour de justice ne sera d'ailleurs pas la seule à confronter la loi de transposition à la directive. Le juge national et d'autres instances publiques devront également vérifier si, dans l'exercice de la faculté qui leur est laissée, les autorités nationales compétentes sont restées dans les limites d'interprétation fixées par la directive. Cela vaut par exemple aussi pour le ministre de la Justice, qui interviendra en qualité d'autorité centrale.

Le ministre confirme que tout juge doit interpréter autant que possible le droit national dans l'esprit de la directive. Tel est également le point de vue de la Cour de justice [arrêt du 13 novembre 1990, *Marleasing*, affaire C-106/89, *Jur.* 1990 (I-4135) I-4159]. Et cette obligation s'applique effectivement aussi à toutes les autorités administratives nationales.

En outre, l'article 2 du projet de loi définit les biens culturels pouvant être revendiqués en Belgique par un autre État. L'amendement étend l'obligation faite à la Belgique de restituer les biens culturels aux biens mentionnés repris dans les inventaires des institutions religieuses et laïques d'autres États. Cet amendement n'est d'aucune utilité pour les institutions religieuses et laïques belges. Les biens culturels figurant dans leurs inventaires ne pourront pas être revendiqués dans un autre État, à moins que, de son côté, celui-ci n'ait étendu la notion d'«institutions ecclésiastiques» aux institutions religieuses et laïques.

Le préopinant déclare que le législateur belge ne doit et ne peut s'occuper que de la transposition dans le droit national belge. Mais la loi de transposition doit être adaptée aux principes et à la terminologie propres à l'ordre juridique belge, sous réserve d'atteindre le résultat visé par la directive.

Il précise que l'obligation d'interpréter la loi conformément à la directive s'impose en cas de contestation. Cela n'a rien à voir avec la liberté qu'a le législateur national d'utiliser certaines marges dans la transposition de la directive.

Een richtlijn beoogt geen eenvormigheid en laat aan de nationale instanties de bevoegdheid vorm en middelen te kiezen. De Belgische wetgever hoeft de terminologie van de richtlijn niet letterlijk over te nemen, al mag hij ook geen uitlegging van de gemeenschappelijke voorschriften geven die tegen de richtlijn indruist. Welnu, het amendement druist niet in tegen de gemeenschappelijke voorschriften, maar verruimt ze.

Een ander lid meent dat de Belgische wetgever de draagwijdte van het begrip «cultuurgoederen» inderdaad kan verruimen. België breidt zo de verplichting tot teruggave uit ten voordele van andere landen. Elk land beslist autonoom over de verruiming van zijn verplichting tot teruggave.

De minister erkent dat een Staat de verplichting tot teruggave in beperkte mate kan verruimen. *In casu* is die mogelijkheid gegrond op artikel 14 van de richtlijn, luidens hetwelk elke Staat zijn verplichting tot teruggave kan uitbreiden tot «andere dan in de bijlage vermelde categorieën cultuurgoederen». Dat verruimingsrecht is evenwel niet inherent aan het omzetten van richtlijnen.

Artikel 14 staat dus geen onbeperkte uitbreiding van de verplichting tot teruggave toe. De verplichting tot teruggave kan alleen worden uitgebreid tot andere dan in de bijlage vermelde categorieën cultuurgoederen. De richtlijn maakt geen gewag van een mogelijke uitbreiding van de verplichting tot teruggave van cultuurgoederen die deel uitmaken van de in artikel 1 van de richtlijn vermelde openbare collecties of de inventarissen van de kerkelijke instellingen.

Breidt men het toepassingsgebied van de richtlijn uit buiten de marge die artikel 14 biedt, dan is de omzettingwet niet richtlijnconform. Eenieder die zich in zijn belangen geschaad voelt door de niet-correcte omzetting, zal voor de nationale rechter de gebrekkige omzetting kunnen inroepen. De rechter zal gedwongen zijn het Hof van Justitie een prejudiciële vraag te stellen over de verenigbaarheid van de omzettingwet met de richtlijn.

Een vorige interveniënt begrijpt niet waarom de minister zich verzet tegen een uitbreiding van het begrip «kerkelijk». Een richtlijn is toch geen verdrag, dat de Wetgevende Kamers alleen in zijn geheel kunnen aanvaarden of verwerpen. België moet het door de richtlijn beoogde doel verwezenlijken, maar mag ook verder gaan dan dat doel.

In de opvatting verdedigd door de minister zou er ook geen verschil bestaan tussen een richtlijn en een verordening.

De minister verantwoordt de strikte interpretatie van de richtlijn door te wijzen op het uitzonderingsre-

Une directive ne vise pas à l'uniformité et elle permet aux instances nationales de choisir la forme et les moyens. Le législateur belge n'est pas tenu de reproduire littéralement la terminologie de la directive, même s'il ne peut donner aux dispositions communautaires une interprétation qui aille à l'encontre de celles-ci. Or, l'amendement ne va pas à l'encontre des dispositions communautaires; il les élargit.

Un autre membre estime que le législateur belge peut effectivement élargir la portée de la notion de biens culturels. Ce faisant, la Belgique étend l'obligation de restitution au profit d'autres pays. Chaque pays décide librement de l'extension de son obligation de restituer.

Le ministre reconnaît qu'un État peut élargir dans une mesure limitée l'obligation de restitution. En l'occurrence, cette possibilité repose sur l'article 14 de la directive, en vertu duquel chaque État membre peut étendre son obligation de restitution à «d'autres catégories de biens culturels que ceux visés à l'annexe». Ce droit d'extension n'est toutefois pas inhérent à la transposition des directives.

L'article 14 n'autorise donc pas une extension illimitée de l'obligation de restitution. Cette obligation ne peut être étendue qu'à d'autres catégories de biens culturels que ceux mentionnés dans l'annexe. La directive ne fait pas état d'une extension possible de l'obligation à la restitution de biens culturels faisant partie des collections publiques ou des inventaires des institutions ecclésiastiques, mentionnés à l'article 1er de la directive.

Si la loi de transposition devait étendre le champ d'application de la directive au-delà des limites définies à l'article 14, elle ne serait plus conforme à la directive. Toute personne qui s'estime lésée par la non-conformité à la directive pourra invoquer cette transposition incorrecte devant la juridiction nationale, laquelle sera obligée de poser à la Cour de justice une question préjudicielle sur la comptabilité de la loi de transposition avec la directive.

Un intervenant précédent ne comprend pas pourquoi le ministre s'oppose à l'extension de la notion que couvre l'adjectif «ecclésiastique». Il existe tout de même une différence entre, d'une part, une directive et, d'autre part, un traité que les Chambres législatives peuvent simplement adopter ou rejeter sans le modifier. La Belgique doit atteindre l'objectif visé par la directive, mais elle peut également choisir de dépasser.

Suivant la conception du ministre, il n'y aurait pas non plus de différence entre une directive et un règlement.

Le ministre justifie l'interprétation stricte qu'il fait de la directive en soulignant que cette dernière intro-

gime dat ze invoert. De uitgewerkte regeling wijkt grondig af van het gemeenrechtelijke beschermingsstelsel dat de bezitters van een roerend goed genieten.

Het ontwerp van richtlijn maakte overigens geen melding van de inventarissen van de kerkelijke instellingen. Deze bepaling werd naderhand toegevoegd op verzoek van enkele Staten, onder meer Italië, Griekenland, Spanje en Portugal, — landen die veelvuldig te maken hebben met de ontvreemding van kerk-schatten.

De vorige spreker verklaart dat zijn amendement is ingegeven door een gelijkaardige bezorgdheid, namelijk de ontvreemding van cultuurgoederen uit godsdienstige en vrijzinnige instellingen.

Een ander lid heeft de indruk dat de termen «kerkelijke instellingen» de eigenlijke ratio van de richtlijn onvoldoende weergeven. Ongetwijfeld beoogt de richtlijn de bescherming van de cultuurgoederen van alle religieuze instellingen.

De minister wijst erop dat de Nederlandse wet de termen «kerkelijke goederen» hanteert. De Franse omzettingwet van 3 augustus 1995 spreekt over «institutions ecclésiastiques», de Britse tekst over «ecclesiastical goods». Als verzoekende Staat kan België in die landen op grond van de omgezette richtlijn geen cultuurgoederen terugvorderen die werden ontvreemd uit niet-kerkelijke instellingen.

Een lid repliceert dat elke Staat vrij is om vorm en middelen te kiezen ter omzetting van de richtlijn.

De minister staft zijn standpunt met een verwijzing naar de preambule van de richtlijn. De richtlijn gaat uit van het beginsel van de interne markt waarin het vrije verkeer van goederen is gewaarborgd. Het is een harmonisatiemaatregel gegrond op artikel 100 A van het Verdrag tot oprichting van de Europese Gemeenschap. De bijzondere bescherming van de cultuurgoederen vormt een uitzondering op het vrije verkeer van goederen. Dergelijke uitzonderingen moeten restrictief worden opgevat. Aan de nationale wetgever wordt geen speelruimte gelaten.

De vorige spreker merkt op dat, volgens de overwegingen in de preambule van de richtlijn, de ingevoerde procedure maar een eerste stap vormt naar samenwerking tussen de Lid-Staten op het gebied van de bescherming van het nationale bezit. Dit getuigt toch niet van een restrictieve opvatting.

Een ander lid polst naar de praktische betekenis van het amendement. Wat heeft de indiener ervan op het oog met «de inventarissen van vrijzinnige instellingen»?

De indiener van het amendement acht het waarschijnlijk dat de meeste vrijzinnige instellingen nog

duid un régime d'exception. Le régime élaboré est très différent du système de protection de droit commun dont jouissent les possesseurs d'un bien meuble.

Le projet de directive ne faisait d'ailleurs pas mention des inventaires des institutions ecclésiastiques. Cette mention a été ajoutée par la suite à la demande de certains États, dont l'Italie, la Grèce, l'Espagne et le Portugal, où les vols de trésors ecclésiastiques sont fréquents.

Le préopinant déclare que son amendement procède de la même préoccupation, à savoir celle qui concerne le vol des biens culturels dans les institutions religieuses et laïques.

Un autre commissaire estime que les mots «institutions ecclésiastiques» traduisent imparfaitement l'intention véritable de la directive. À n'en pas douter, la directive vise à protéger les biens culturels de toutes les institutions religieuses.

Le ministre souligne que la loi néerlandaise utilise les mots «kerkelijke goederen». La loi française de transposition du 3 août 1995 parle d'«institutions ecclésiastiques» et la loi britannique de «ecclesiastical goods». Telle qu'elle a été transposée, la directive ne permet pas à la Belgique de requérir des Pays-Bas, de la France ou du Royaume-Uni la restitution de biens culturels volés dans des institutions non ecclésiastiques.

Un commissaire réplique que chaque État est libre de transposer la directive dans la forme et avec les moyens de son choix.

Le ministre étaye son propos en renvoyant au préambule de la directive. La directive part du principe que la libre circulation des biens est garantie au sein du marché intérieur. Il s'agit d'un principe d'harmonisation fondé sur l'article 100 A du Traité instituant la Communauté européenne. La protection particulière des biens culturels constitue une dérogation au principe de la libre circulation des biens. Une telle dérogation doit être interprétée dans un sens restrictif. La directive n'accorde aucune marge d'appréciation au législateur national.

Le préopinant fait remarquer qu'il ressort des considérants du préambule de la directive que la procédure instituée n'est qu'un premier pas vers une coopération entre les États membres dans le domaine de la protection des trésors nationaux. L'on ne peut donc pas parler d'une conception restrictive en l'espèce.

Un autre membre s'interroge sur la signification pratique de l'amendement. Que veut dire l'auteur lorsqu'il parle d'«inventaires des institutions laïques»?

L'auteur déclare qu'à son avis, la plupart des institutions laïques doivent probablement encore dresser

moeten overgaan tot het opmaken van inventarissen van cultuurgoederen. Dit neemt niet weg dat de vrijzinnigheid juridisch erkend is. Men denke maar aan de Centrale Raad der niet-confessionele levensbeschouwelijke gemeenschappen van België en aan artikel 181, § 2, van de Grondwet.

Volgens de vorige spreker zullen de diverse instellingen een inventaris moeten opstellen zodra deze wet in werking treedt.

Er wordt opgeworpen dat deze wet geen verplichtingen oplegt aan Belgische instellingen.

Een lid is van mening dat het amendement een grondige studie vergt.

De bijlage bij de richtlijn somt een indrukwekkende lijst van categorieën cultuurgoederen op. Artikel 14 van de richtlijn staat bovendien een uitbreiding van die lijst toe. Kennelijk beoogt de richtlijn een zo breed mogelijke bescherming van cultuurgoederen. Die brede bescherming wordt echter ondergraven als men de plaatsen beperkt waarin cultuurgoederen zich bevinden. In dat licht lijkt de vervanging van de term «kerkelijk» door een term met een bredere begripsinhoud aangewezen. Zoniet rijst twijfel of kloosters, abdijen, religieuze musea en bibliotheken, evenals de instellingen van andere erediensten en van de vrijzinnigheid wel binnen het toepassingsgebied van de wet vallen.

De minister ontkent dat de richtlijn de breedst mogelijke bescherming van cultuurgoederen als uitgangspunt heeft. Uit de tekst van de preambule en van de richtlijn zelf blijkt dat het communautaire beschermingssysteem van de cultuurgoederen een afwijking is van het beginsel van het vrije verkeer van goederen. De richtlijn versterkt de rechtspositie van de eigenaar ten nadele van die van de verkrijger, ook al is deze te goeder trouw.

Indien het amendement wordt goedgekeurd, zal de verkrijger van een goed dat is ingeschreven in de inventaris van een vrijzinnige instelling, tegen een eventuele vordering tot teruggave kunnen inroepen dat de Belgische wet niet richtlijnconform is. Bij toetsing van de wet aan de richtlijn zal het Hof van Justitie vaststellen dat men geen grotere inbreuk op het vrije verkeer van goederen kan maken dan de richtlijn gedooft en dat de Belgische wet het gemeenschapsrecht miskent. De uitbreidingsmogelijkheid waarin artikel 14 van de richtlijn voorziet, verhelpt daaraan niet, want zij heeft geen betrekking op de inventarissen van de kerkelijke instellingen.

De vorige interveniënt vraagt naar de betekenis van artikel 36 van het Verdrag tot oprichting van de Europese Gemeenschap. De preambule van de richtlijn verwijst naar dit artikel.

De minister verduidelijkt dat artikel 36 onder meer bepaalt dat het vrije verkeer van goederen kan worden beperkt ter bescherming van het nationaal

l'inventaire de leurs biens culturels. Cela n'empêche pas que la laïcité soit reconnue légalement. Il suffit, pour s'en convaincre, de penser notamment au Conseil central des communautés philosophiques non confessionnelles de Belgique et de se référer à l'article 181, § 2, de la Constitution.

Selon le préopinant, les diverses institutions devront établir un inventaire dès que la loi entrera en vigueur.

L'on réplique que cette loi en projet n'impose aucune obligation aux institutions belges.

Un membre estime que l'amendement doit être examiné en détail.

L'annexe de la directive contient une liste impressionnante de catégories de biens culturels que l'article 14 permet d'allonger. La directive vise manifestement à assurer la plus large protection possible des biens culturels. Cette protection ne pourra pas être garantie si l'on donne des biens culturels une définition limitant le nombre d'endroits où ils peuvent se trouver. Dans cette perspective, il semble indiqué de remplacer par un terme plus général le terme «ecclésiastique» dont l'usage soulève la question de savoir si les cloîtres, les abbayes, les bibliothèques et les musées religieux, ainsi que les institutions des autres cultes et de la laïcité tombent sous l'application de la loi.

Le ministre nie que la directive vise à assurer la plus large protection possible aux biens culturels. Le texte même du préambule de la directive indique que le système communautaire de protection des biens culturels constitue une dérogation au principe de la libre circulation des biens. La directive renforce la position juridique du propriétaire au détriment de celle de l'acquéreur, même si ce dernier est de bonne foi.

Si cet amendement est adopté, l'acquéreur d'un bien figurant dans l'inventaire d'une institution laïque pourra faire valoir à l'encontre d'une demande éventuelle de restitution que la loi belge n'est pas conforme à la directive. Lorsqu'elle vérifiera si la loi est conforme à la directive, la Cour de justice posera que l'on ne peut pas déroger davantage au principe de la libre circulation des marchandises que ne le permet la directive et que le loi belge méconnaît le droit communautaire. La possibilité d'allonger la liste visée à l'article 14 de la directive ne permet pas de remédier à cette difficulté, puisqu'elle ne vaut pas pour les inventaires des institutions ecclésiastiques.

Le préopinant demande quelle est la signification de l'article 36 du Traité instituant les Communautés européennes. Le préambule de la directive fait en effet référence à cet article.

Le représentant du ministre lui répond que l'article 36 prévoit, notamment, que l'on peut limiter la libre circulation des marchandises pour protéger les biens

artistiek, historisch en archeologisch bezit. Deze termen werden overgenomen in artikel 1 van de richtlijn en artikel 2, 1°, van het wetsontwerp.

Volgens een lid is de vervanging van «kerkelijke» door «godsdienstige» verzoenbaar met de geest van de richtlijn. De uitbreiding tot vrijzinnige instellingen houdt daarentegen een verruiming van het toepassingsgebied in. Bovendien heeft de term «vrijzinnigheid» in België een juridisch omschreven inhoud. Een vrijzinnige organisatie is een organisatie die morele diensten verleent op basis van een niet-confessionele levensbeschouwing (cf. artikel 181, § 2, van de Grondwet). In ander landen heeft «vrijzinnig» misschien een andere of minder duidelijke begripsinhoud.

Toch is, aldus de indiener van het amendement, de uitbreiding noodzakelijk gelet op de grondwettelijke gelijkberechtiging van de vrijzinnigheid en de erkende erediensten.

De minister onderstreept nogmaals dat dit amendement alleen de andere landen ten goede komt. Moeten onze grondwettelijke waarborgen worden uitgebreid tot het buitenland?

De vorige spreker antwoordt dat iedere Belgische wet de Grondwet, de hoogste interne rechtsnorm, moet eerbiedigen.

Voorts acht hij de formulering van artikel 2, 2°, a, van het wetsontwerp bijzonder onduidelijk. Diverse interpretaties zijn mogelijk.

De minister verklaart dat deze tekst uit de richtlijn werd overgenomen (artikel 1, tweede streepje). Volgens hem moet het cultuurogoed waarvan sprake in artikel 2, 2°, a, van het wetsontwerp integrerend deel uitmaken van ofwel openbare collecties die vermeld zijn in de inventarissen van musea, ofwel de archieven, ofwel de vaste collecties van bibliotheken.

Er wordt voorgesteld in artikel 2, 1°, het woord «aangemerkt» te vervangen door het woord «gerangschikt». «Aanmerken» heeft immers als betekenis «beschouwen als» («être réputé»).

De commissie stemt evenwel in met het voorstel van de minister om het woord «aangeduid» te gebruiken (zie evenwel *infra*, het syntheseamendement, waar het woord «erkend» uiteindelijk wordt weerhouden).

Een lid vraagt zich voorts af of het nationale Belgische recht een definitie van cultuurogoederen bevat.

De minister legt uit dat de definitie van cultuurogoederen behoort tot de bevoegdheid van de Gemeenschappen voor wat betreft het cultureel patrimonium en de musea en tot de bevoegdheid van de Gewesten voor wat betreft de monumenten en opgravingen. Tot dusverre gebruikten zij hun bevoegdheid niet om bepaalde goederen als cultuurogoederen aan te duiden.

classés «comme trésor national de valeur artistique, historique ou archéologique». Les termes entre guillemets figurent à l'article 1er de la directive et à l'article 2, 1°, du projet de loi.

Un membre estime que le remplacement du mot «ecclésiastique» par le mot «religieux» est conforme à l'esprit de la directive. Par contre, étendre le champ d'application de la loi en projet aux institutions laïques reviendrait à élargir le champ d'application de la directive. En outre le terme «laïcité» a un contenu juridique précis en Belgique. Une organisation laïque est une organisation qui offre une assistance morale selon une conception philosophique non confessionnelle (cf. article 181, § 2, de la Constitution). Dans d'autres pays, le terme «laïque» a peut-être un contenu différent ou moins explicite.

L'auteur de l'amendement estime néanmoins qu'il faut nécessairement étendre le champ d'application de la loi en projet, étant donné que la Constitution met sur un pied d'égalité la laïcité et les autres cultes reconnus.

Le ministre souligne une nouvelle fois que l'amendement en question ne bénéficie qu'aux autres pays. Devons-nous étendre nos garanties constitutionnelles au-delà de nos frontières?

L'intervenant précédent répond que toutes les lois belges doivent être conformes à la Constitution, qui est la norme suprême de droit interne.

Il estime, en outre, que la rédaction de l'article 2, 2°, a, du projet de loi est particulièrement confuse. Diverses interprétations en sont possibles.

Le ministre déclare que ce texte est repris de la directive (article 1er, deuxième tiret). Selon lui, le bien culturel dont il est question à l'article 2, 2°, a, du projet de loi doit faire partie intégrante, soit des collections publiques figurant dans les inventaires des musées, soit d'archives, soit de fonds de conservation des bibliothèques.

L'on propose de remplacer, à l'article 2, 1°, du texte néerlandais, le mot «aangemerkt» par le mot «gerangschikt». En effet, «aanmerken» signifie «beschouwen als» («être réputé»).

La commission accepte néanmoins la proposition du ministre d'utiliser le mot «aangeduid». (Voir également *infra*, l'amendement de synthèse, où l'on a finalement donné la préférence au terme «erkend».)

Un membre demande, par ailleurs, s'il existe une définition des biens culturels en droit belge.

Le ministre répond que la définition des biens culturels est du ressort des communautés en ce qui concerne le patrimoine culturel et les musées, et des régions en ce qui concerne les monuments et les fouilles. Jusqu'à présent, ces institutions n'ont pas usé de leurs compétences pour qualifier certains biens de biens culturels.

1.2. Artikel 3

Een lid vraagt hoe «openbare collecties» in België worden gedefinieerd. Werd daarover overleg gepleegd met de Gemeenschappen en de Gewesten?

De minister is van oordeel dat de openbare collecties in de zin van artikel 2, 2°, a, van het wetsontwerp en artikel 1 van de richtlijn niet nogmaals nader omschreven moeten worden.

Er werd hieromtrent tot nog toe geen overleg gepleegd met de Gemeenschappen of de Gewesten. Wel bestaat er overleg over de uitvoer van cultuuroederen.

De vorige spreker dringt erop aan dat de bestaande overlegstructuren ten volle worden benut bij de omzetting van deze richtlijn.

1.3. Artikel 5

Een lid wijst op de incoherente redactie van de laatste twee leden van dit artikel.

Ten gronde stelt hij vast dat de begripsomschrijvingen van «bezitter» (tweede lid) en «houder» (derde lid) afwijken van de gemeenrechtelijke omschrijving in artikel 2228 van het Burgerlijk Wetboek. Waarom neemt het wetsontwerp die definitie niet over? De noties «bezitter» en «houder» zijn in het Belgische recht nauwkeurig afgebakend.

De minister werpt op dat het interne recht van de verschillende Lid-Staten niet dezelfde begripsinhoud toekent aan de notie «bezitter» of de notie «houder». Ter wille van een uniforme interpretatie was het aangewezen dat de richtlijn een eigen omschrijving van deze begrippen opnam. Zo verwerven zij een eigen, Europese betekenis. Om die reden mag de omzettingswet niet terugrijpen naar de aloude Belgische omschrijving.

Dit betekent, aldus de vorige interveniënt, dat men voor de invulling van deze beide begrippen niet mag te rade gaan bij artikel 2228 van het Burgerlijk Wetboek en evenmin bij de omstandige rechtspraak en rechtsleer die daarover bestaat.

Volgens een ander lid is de formulering in de omzettingswet bevredigend. Het bezit is de materiële detentie en de *animus* om de detentie voor eigen rekening uit te oefenen.

Weliswaar wordt dit niet optimaal weergegeven met het woord «houdt». Het ware wellicht duidelijker geweest de bezitter te omschrijven als degene die de feitelijke macht op een cultuuro goed voor zichzelf uitoefent. Niettemin voldoen de huidige omschrijvingen en verlenen zij aan de begrippen «bezit» en «detentie» hun klassieke betekenis.

De commissie stemt hiermee in.

1.2. Article 3

Un membre demande comment l'on définit les «collections publiques» en Belgique. Les communautés et les régions ont-elles été consultées à ce sujet?

Le ministre estime qu'il n'y a pas lieu de préciser ce qu'il faut entendre par collections publiques au sens de l'article 2, 2°, a, du projet de loi et de l'article 1er de la directive.

Il n'y a pas eu, jusqu'ici, de concertation à ce sujet avec les communautés ou les régions. Il y a par contre concertation sur l'exportation des biens culturels.

Le préopinant insiste pour que l'on utilise pleinement les structures de concertation existantes à l'occasion de la transposition de cette directive.

1.3. Article 5

Un membre fait remarquer que la rédaction des deux premiers alinéas de cet article manque de cohérence.

Sur le fond, il constate que la définition des termes «possesseur (deuxième alinéa) et «détenteur» (troisième alinéa) s'écarte de celle du droit commun énoncé à l'article 2228 du Code civil. Pourquoi le projet ne reprend-il pas cette définition? Les notions de «possesseur» et de «détenteur» sont clairement définies en droit belge.

Le ministre objecte que le droit interne des différents États membres n'attribue pas le même contenu aux notions de possesseur ou de détenteur. Pour permettre une interprétation uniforme, il convenait que la directive en donne sa propre définition. Ces notions acquièrent de ce fait une signification européenne propre et c'est la raison pour laquelle la loi de transposition ne peut pas reprendre la définition belge traditionnelle.

Cela implique, selon le préopinant, que, pour déterminer le contenu de ces deux notions, on ne peut se reporter à l'article 2228 du Code civil ni davantage à la jurisprudence et à la doctrine abondantes qui existent sur la question.

Un autre membre estime satisfaisante la formulation contenue dans la loi de transposition. La possession est la détention matérielle et l'intention de l'exercer pour son propre compte.

Certes, cette idée n'est pas rendue de manière idéale par l'expression «a la détention». Sans doute eût-il été plus clair de définir le possesseur comme celui qui exerce pour lui-même le pouvoir matériel sur un bien culturel. Les définitions proposées n'en sont pas moins satisfaisantes et elles attribuent aux notions de «possession» et de «détention» leur signification classique.

La commission se rallie à ce point de vue.

2. Syntheseamendement

De heer Lallemand c.s. dient een syntheseamendement in (amendement nr. 13) waarin wordt voorgesteld artikel 2 te doen luiden als volgt:

«Art. 2. — In deze wet wordt verstaan onder:

1° «Staat»: een Lid-Staat van de Europese Gemeenschap of een Staat van de Europese Vrijhandelsassociatie waarop richtlijn 93/7/E.E.G. van de Raad van 15 maart 1993, betreffende de teruggave van de cultuurgoederen die op onrechtmatige wijze buiten het grondgebied van een Lid-Staat zijn gebracht, mede van toepassing is;

2° «cultuurgoed»: een goed dat, voordat of nadat het buiten het grondgebied van de verzoekende Staat is gebracht, erkend is als nationaal artistiek, historisch of archeologisch bezit in de zin van artikel 36 van het Verdrag tot oprichting van de Europese Gemeenschap of van artikel 13 van de Overeenkomst betreffende de Europese Economische Ruimte. De erkenning moet hebben plaatsgehad overeenkomstig de wetgeving of de administratieve procedures van de verzoekende Staat.

Dat goed moet behoren tot een van de in de bijlage van deze wet vermelde categorieën of, indien het niet tot een van deze categorieën behoort, integrerend deel uitmaken van:

a) openbare collecties die vermeld staan in de inventarissen van de musea, de archieven of de vaste collecties van bibliotheken;

b) de inventarissen van de godsdienstige instellingen of de verenigingen die morele dienstverlening volgens een niet-confessionele levensbeschouwing aanbieden;

3° «openbare collecties»: collecties die overeenkomstig de wetgeving van een Staat als openbaar zijn erkend en die het eigendom zijn van deze Staat, van een lokale of regionale overheid in deze Staat of van een instelling gelegen op zijn grondgebied. Deze instelling moet het eigendom zijn van of in grote mate gefinancierd worden door deze Staat of een lokale of regionale overheid;

4° «teruggave»: de daadwerkelijke terugkeer van het cultuurgoed op het grondgebied van de verzoekende Staat;

5° «bezitter»: degene die een cultuurgoed feitelijk houdt voor zichzelf of in wiens naam het goed door een ander wordt gehouden;

6° «houder»: degene die een cultuurgoed feitelijk houdt voor een ander;

7° «verzoekende Staat»: de Staat waarvan het cultuurgoed op onrechtmatige wijze buiten het grondgebied is gebracht. »

2. Amendement de synthèse

M. Lallemand et consorts déposent un amendement de synthèse (amendement n° 13) tendant à rédiger l'article 2 comme suit:

«Art. 2. — Au sens de la présente loi, on entend par:

1° «État»: un État membre de la Communauté européenne, ou un État de l'Association européenne de libre-échange auquel s'applique la directive 93/7/C.E.E. du Conseil du 15 mars 1993, relative à la restitution de biens culturels ayant quitté illicitement le territoire d'un État membre;

2° «bien culturel»: un bien classé, avant ou après qu'il ait quitté le territoire de l'État requérant, comme trésor national de valeur artistique, historique ou archéologique, au sens de l'article 36 du traité instituant la Communauté européenne ou de l'article 13 de l'accord sur l'Espace économique européen. Le classement doit avoir été effectué conformément à la législation ou aux procédures administratives de l'État requérant.

Le bien doit appartenir à l'une des catégories visées à l'annexe à la présente loi ou, à défaut, faire partie intégrante:

a) des collections publiques reprises dans les inventaires des musées, des archives ou des fonds de conservation des bibliothèques;

b) des inventaires des institutions religieuses ou des organisations offrant une assistance morale selon une conception philosophique non confessionnelle;

3° «collections publiques»: les collections classées publiques conformément à la législation d'un État, et appartenant à cet État, à une de ses autorités locales ou régionales, ou à une institution située sur son territoire. Cette dernière doit être la propriété de l'État ou d'une autorité locale ou régionale, ou être financée de façon significative par l'un d'eux;

4° «restitution»: le retour matériel du bien culturel sur le territoire de l'État requérant;

5° «possesseur»: la personne qui a la détention matérielle du bien culturel pour son propre compte, ou dont la détention est exercée en son nom par un autre;

6° «détenteur»: la personne qui a la détention matérielle du bien culturel pour le compte d'autrui;

7 «État requérant»: l'État dont le bien culturel a quitté illicitement le territoire. »

In het amendement wordt dus voorgesteld in artikel 2 een definitie van het begrip «Staat» in te voegen, om de herhaling van de omschrijving ervan in de daaropvolgende artikelen te kunnen weglaten. In artikel 2 zouden eveneens alle definities worden gehergroepeerd.

Met betrekking tot de verwijzing, in de definitie van «cultuurgoed», naar artikel 36 van het Verdrag tot oprichting van de Europese Gemeenschap, vraagt een lid of deze tekst nog in zijn oorspronkelijke versie bestaat.

De minister antwoordt bevestigend. Dit artikel werd door het Verdrag van Maastricht niet gewijzigd.

In de definitie van het cultuurgoed, wordt in het amendement voorgesteld het punt *b*) te doen luiden als volgt: «*b*) de inventarissen van de godsdienstige instellingen of de verenigingen die morele dienstverlening volgens een niet-confessionele levensbeschouwing aanbieden».

De minister herinnert aan zijn vorige opmerking daaromtrent. Het gaat om een ongeoorloofde uitbreiding van het toepassingsgebied van de richtlijn. De Franse wetgever heeft zich trouwens aan de tekst van deze laatste gehouden.

Een lid herinnert eraan dat de richtlijn zijns inziens slechts de minimumeisen vastlegt. Niets verhindert de Staten de waarborgen vervat in die richtlijn uit te breiden.

Punt *a*) van de definitie heeft betrekking op openbare goederen, terwijl punt *b*) particuliere goederen betreft. De term «kerkelijke» in plaats van «godsdienstige» kan doen vermoeden dat men de werkingssfeer van de bepaling wil beperken tot goederen die toebehoren aan de katholieke kerk.

Niet alleen de «godsdienstige organisaties» dienen te worden beoogd, maar ook de levensbeschouwelijke organisaties in de ruime zin. Het probleem i.v.m. de verruiming van de definitie ligt trouwens elders. Immers, als levensbeschouwelijk zou dienen te worden beschouwd wat niet godsdienstig is, en wel binnen dezelfde werkingssfeer.

Er bestaan echter wellicht eigendommen die niet openbaar zijn, maar die toebehoren aan verenigingen die niet louter als «kerkelijk», «godsdienstig» of «levensbeschouwelijk» kunnen worden beschouwd en waarop deze wet ook van toepassing moet zijn.

De heer Goris pleit voor een kortere omschrijving van de niet-godsdienstige instellingen, en dient in die zin een amendement in (amendement nr. 12) luidende:

«Het 2°, b), van dit artikel vervangen als volgt:

«b) of inventarissen van kerkelijke en niet-confessionele levensbeschouwelijke organisaties».

Les auteurs de l'amendement proposent donc d'insérer, à l'article 2, une définition de la notion d'«État» pour éviter de la répéter dans les articles suivants. L'amendement vise en outre à regrouper toutes les définitions dans l'article 2.

En ce qui concerne la référence faite, dans la définition du «bien culturel», à l'article 36 du traité instituant la Communauté européenne, un commissaire demande si le texte cité existe encore dans sa version initiale.

Le ministre répond par l'affirmative. Cet article n'a pas été modifié par le Traité de Maastricht.

L'amendement tend à libeller comme suit le point *b*) de la définition de «bien culturel»: «*b*) des inventaires des institutions religieuses ou des organisations offrant une assistance selon une conception philosophique non confessionnelle».

Le ministre renvoie à la remarque qu'il a faite précédemment à ce sujet. Il s'agit en l'occurrence d'une extension illicite du champ d'application de la directive. Le législateur français s'en est d'ailleurs tenu au texte de cette dernière.

Un membre rappelle qu'à son sens, la directive ne fixe que les exigences minimales en la matière. Rien n'interdit aux États d'élargir les garanties offertes par cette directive.

Le point *a*) de la définition envisage des biens à caractère public, tandis que le point *b*) concerne des biens privés. Le terme «ecclésiastique», à la différence du terme «ecclésial», peut donner à penser que l'on entend limiter strictement le champ d'application de la disposition aux biens appartenant à l'Église catholique.

Il convient au contraire de viser non seulement toutes les «structures religieuses», mais aussi les structures philosophiques au sens large. La question du champ d'extension de la définition se pose d'ailleurs. En effet, il faudrait considérer qu'est laïque ce qui n'est pas religieux, et ce dans un champ identique.

Or, on peut imaginer qu'il existe certaines propriétés qui ne sont pas publiques, mais qui appartiennent à des associations non susceptibles d'être qualifiées strictement d'«ecclésiastiques», d'«ecclésiales» ou de «laïques» et auxquelles la présente loi devrait s'appliquer.

M. Goris plaide pour une définition plus succincte des institutions non religieuses et dépose un amendement en ce sens (amendement n° 12), libellé comme suit:

«Remplacer le 2°, b), de cet article par ce qui suit:

«b) ou des inventaires des organisations ecclésiastiques et philosophiques non confessionnelles.»

Het woord «organisaties» wordt voorgesteld omdat het in andere teksten voor niet-confessionele aangelegenheden weerhouden wordt.

Een lid onderstreept dat deze term de werkingssfeer van het ontwerp aanzienlijk uitbreidt.

Een ander lid vestigt de aandacht op de zeer ruime draagwijdte van het woord «godsdienstig», in vergelijking met de term «kerkelijk».

Een klooster bij een kliniek heeft geen publiek statuut. Door het woord «godsdienstig» te gebruiken, zou een dergelijk klooster in het toepassingsgebied van de wet vallen, terwijl dit volgens het lid niet de bedoeling was.

Men antwoordt hem dat dit geval wel degelijk moet worden beoogd, wil men voorkomen dat mensen die te kwader trouw zijn zich kunnen baseren op het feit dat de tekst een zeer beperkte draagwijdte heeft.

De minister onderstreept dat het gaat om een fundamenteel rechtsprincipe in het Burgerlijk Wetboek, nl. de bescherming van de derde verkrijger te goeder trouw, waaraan in het kader van deze richtlijn afbreuk wordt gedaan.

De vraag rijst of men voor buitenlandse instellingen, van welke aard ook, de bescherming van derde verkrijgers te goeder trouw — Belgische of andere, die in België hun woonplaats hebben — wenst op het spel te zetten.

In het kader van de richtlijn is dit niet mogelijk. Artikel 14 ervan laat enkel toe de goederen die opgenomen zijn in de bijlage te vervullen, door naar andere categorieën cultuurgoederen te verwijzen, maar zonder de eigenaar van het goed als referentie te gebruiken. Als de mogelijkheid om het toepassingsgebied van een richtlijn uit te breiden, een evidentie is, wat is dan het nut van artikel 14 van de richtlijn?

Indien de Belgische wet niet overeenstemt met de richtlijn, zal deze laatste primeren.

Een lid wijst er nogmaals op dat in de opvatting verdedigd door de vorige spreker, er geen verschil meer bestaat tussen het goedkeuren van een verdrag en de omzetting van een richtlijn in ons intern recht, noch tussen een verordening en een richtlijn.

Artikel 14 van de richtlijn is inderdaad overbodig, maar «*ad abundandum non viciat*».

Met betrekking tot het 6° van het door het amendement voorgestelde artikel 2 vraagt een lid zich af of de definitie van het begrip «houder» nog nodig is, aangezien ze impliciet voortvloeit uit deze van het begrip «bezitter».

De minister pleit voor het behoud van de definitie van de «houder», die ook in de richtlijn staat.

Il propose d'employer le mot «organisations», parce que c'est le terme qui a été retenu dans d'autres textes pour les questions non confessionnelles.

Un membre souligne que ce terme étend considérablement le champ d'application du projet.

Un autre commissaire attire l'attention sur la portée extrêmement étendue du mot «religieux», par comparaison au terme «ecclésiastique».

Les couvents attachés à une clinique ne jouissent pas d'un statut public. Le commissaire est d'avis qu'en utilisant le mot «religieux», l'on fait tomber ce type de couvent dans le champ d'application de la loi. Il estime que les auteurs n'avaient pas cette intention.

Il lui est répondu que ce type d'hypothèse doit être visé, si l'on veut éviter que des possesseurs de mauvaise foi ne tirent argument du caractère très restrictif du texte.

Le ministre souligne qu'il s'agit en l'occurrence d'un principe fondamental du droit, qui est consacré par le Code civil, à savoir la protection du tiers acquéreur de bonne foi. La directive porte atteinte à ce principe.

La question qui se pose est de savoir si l'on souhaite, pour défendre les intérêts d'institutions étrangères quelles qu'elles soient, mettre en cause la protection des tiers acquéreurs de bonne foi, qu'ils soient belges ou étrangers résidant en Belgique.

La directive ne le permet pas. Son article 14 permet uniquement de compléter la liste des biens énumérés dans l'annexe en faisant référence à d'autres catégories de biens culturels, mais sans prendre le propriétaire du bien comme référence. Dans l'hypothèse où il serait évident que les États membres ont la possibilité d'étendre la champ d'application d'une directive, quelle serait alors l'utilité de l'article 14 de celle-ci?

Si la loi belge n'est pas conforme à la directive, c'est cette dernière qui primera.

Un commissaire signale une fois de plus que, suivant la conception défendue par le préopinant, il n'existe plus aucune différence entre l'approbation d'un traité et la transposition d'une directive dans notre droit interne, et pas davantage entre un règlement et une directive.

L'article 14 de la directive est en effet superflu, mais «*ad abundandum non viciat*».

En ce qui concerne le 6° de l'article 2 proposé dans l'amendement, un membre se demande s'il est nécessaire de maintenir la définition du mot «détenteur», étant donné qu'elle découle implicitement de celle du mot «possesseur».

Le ministre plaide pour le maintien de la définition de «détenteur», qui figure également dans la directive.

Met betrekking tot de definitie van het begrip «bezitter» kan de minister zich niet aansluiten bij een voorstel om ze aan te vullen met de woorden «op een voortdurende en onafgebroken wijze, ongestoord, openbaar, niet dubbelzinnig en als eigenaar».

Dit zal immers door de Belgische rechter moeten worden geëxpliciteerd.

De minister verwijst naar de opmerkingen van de Raad van State die, op basis van de rechtspraak van het Hof van Justitie, en naar aanleiding van een poging van de Regering om het begrip «goede trouw» te verduidelijken, heeft onderstreept dat België daartoe geen bevoegdheid heeft.

Tenslotte trekt de heer Goris zijn amendement in (amendement nr. 12).

Het punt 2°, b), van het syntheseamendement maakt het voorwerp uit van een afzonderlijke stemming. Het wordt aangenomen met 6 stemmen bij 3 onthoudingen.

Bijgevolg trekt de heer Erdman zijn amendement in (amendement nr. 1).

Artikel 2, zoals voorgesteld door het syntheseamendement, wordt in zijn geheel aangenomen met 8 stemmen bij 1 onthouding.

Het lid dat zich heeft onthouden verklaart dat hij dit heeft gedaan niet wegens de uitbreiding van de werkingssfeer van 2°, b), maar omdat op die manier ook de werkingssfeer van de richtlijn wordt uitgebreid, terwijl België niet noodzakelijk zal kunnen rekenen op de toepassing van het wederkerigheidsbeginsel door de andere Lid-Statens.

Artikel 4 (art. 3 van de aangenomen tekst)

1. Eerste bespreking

Een lid stelt voor in de Nederlandse tekst het woord «gevorderde» te vervangen door het woord «teruggevorderde». Hij inspireert zich hiervoor op de artikelen 1462 e.v. van het Gerechtelijk Wetboek, die handelen over het beslag tot terugvordering.

De commissie stemt in met deze tekstcorrectie.

De vorige spreker meent voorts dat artikel 4 minder omslachtig kon worden geformuleerd. Hij suggereert de volgende tekst: «Een cultuurgoed wordt op onrechtmatige wijze buiten het grondgebied van een Staat gebracht indien zulks gebeurt in strijd met zijn wetgeving betreffende (...), of indien het niet teruggezonden wordt na (...).»

De minister argumenteert dat de tekst van de richtlijn letterlijk werd overgenomen.

De vorige interveniënt wijst er voorts op dat de Nederlandse tekst gewag maakt van een «rechtmatige

En ce qui concerne la définition du terme «possesseur», le ministre ne peut pas se rallier à la proposition de la compléter par les mots «de manière continue et non interrompue, paisible, publique, non équivoque, et à titre de propriétaire».

En effet, ces ajouts devront être explicités par le juge belge.

Le ministre renvoie aux observations que le Conseil d'État a formulées sur la base de la jurisprudence de la Cour de justice, lorsque le Gouvernement a voulu préciser la notion de «bonne foi». Le Conseil d'État a souligné à cette occasion que la Belgique n'était pas compétente en la matière.

Finalement, M. Goris retire son amendement (amendement n° 12).

Le point 2°, b), de l'amendement de synthèse fait l'objet d'un vote distinct. Il est adopté par 6 voix et 3 abstentions.

À la suite de ce vote, M. Erdman retire son amendement (amendement n° 1).

L'article 2 tel qu'il est proposé dans l'amendement de synthèse est adopté dans son ensemble par 8 voix et 1 abstention.

Le membre qui s'est abstenu déclare que son abstention se justifie, non pas par l'extension du champ d'application du 2°, b), mais par le fait que l'on étend ainsi le champ d'application de la directive, alors que la Belgique ne bénéficiera pas nécessairement de la réciprocité de la part des autres États membres.

Article 4 (art. 3 du texte adopté)

1. Première discussion

Un membre propose de remplacer, dans le texte néerlandais, le mot «gevorderde» par le mot «teruggevorderde». Il s'inspire en l'occurrence des articles 1462 et suivants du texte néerlandais du Code judiciaire, qui y figurent sous l'intitulé «*beslag tot terugvordering*» (saisie-revendication).

La commission adopte cette correction.

Le préopinant estime en outre que l'article 4 aurait pu être formulé de manière plus succincte. Il suggère le texte suivant: «Un bien culturel est sorti illicitement du territoire d'un État s'il y a eu violation de la législation relative à (...), ou s'il n'est pas restitué à l'expiration de (...).»

Le ministre déclare que le texte est la reproduction littérale du texte de la directive.

L'intervenant précédent signale qu'il est question, dans le texte néerlandais, d'une «*rechtmatige tijde-*

tijdelijke zending» en de Franse tekst van «une expédition temporaire légale». Hij stelt voor het woord «rechtmatige» te vervangen door «wettige» en «légale» door «licite».

De commissie stemt hiermee in.

Een lid stipt aan dat in de Nederlandse tekst de woorden «een van de andere voorwaarden» staan en in de Franse tekst «les autres conditions».

De commissie beslist de Franse tekst te wijzigen en, naar het voorbeeld van artikel 2 van de richtlijn, de woorden «les autres conditions» te vervangen door de woorden «l'une des autres conditions».

De vorige spreker is trouwens van oordeel dat de tekst van artikel 4 veel te wensen over laat.

De minister merkt op dat de Raad van State zich verzetten tegen een herformulering van de bewoordingen van de richtlijn.

De vorige spreker maakt bezwaar tegen een letterlijke omzetting. Hij herinnert aan de omzetting van de richtlijn 91/250/E.E.G. betreffende de rechtsbescherming van computerprogramma's van 14 mei 1991 bij de redactie van de wet betreffende het auteursrecht en de naburige rechten van 30 juni 1994. Ook bij die gelegenheid werd de tekst van de richtlijn herschreven.

Volgens de minister is het juridische taaleigen van de Gemeenschapsinstellingen vele Lid-Statens een doorn in het oog. Recent ontplooid Nederland een initiatief om de legistische kwaliteit van het Gemeenschapsrecht te verbeteren.

2. Syntheseamendement

In het syntheseamendement van de heer Lallemand c.s. (amendement nr. 13) wordt voorgesteld art. 4 (dat art. 3 wordt) te doen luiden als volgt:

«Art. 3. — Een cultuurgoed is op onrechtmatige wijze buiten het grondgebied van een Staat gebracht:

1° wanneer het buiten het grondgebied van deze Staat is gebracht in strijd met zijn wetgeving betreffende de bescherming van het nationaal bezit of in strijd met de verordening (E.E.G.) nr. 3911/92 van de Raad, van 9 december 1992, betreffende de uitvoer van cultuurgoederen;

2° wanneer het niet teruggezonden wordt na het verstrijken van de termijn van een rechtmatige tijdelijke zending naar een ander land of wanneer een van de andere voorwaarden die aan die tijdelijke zending verbonden waren, niet in acht genomen wordt.»

Opgemerkt zij dat het woord «gevorderde» geschrapt werd omdat het geen verband houdt met de definitie die in dit artikel gegeven wordt.

lijke zending» et, dans le texte français, d'«une expédition temporaire légale». Il propose de remplacer, en néerlandais, le mot «rechtmatige» par le mot «wettige» et, en français, le mot «légale» par le mot «licite».

La commission retient cette proposition.

Un membre souligne que le texte néerlandais dit «*een van de andere voorwaarden*» alors que le texte français dit «les autres conditions».

La commission décide de modifier le texte français et d'y écrire «l'une des autres conditions», comme à l'article 2 de la directive, au lieu de «les autres conditions».

Le préopinant estime d'ailleurs que le texte de l'article 4 laisse beaucoup à désirer.

Le ministre fait remarquer que le Conseil d'État s'est prononcé contre une reformulation de la directive.

Le préopinant émet des réserves à l'encontre d'une transposition littérale. Il rappelle la transposition de la directive 91/250/C.E.E. relative à la protection juridique des programmes informatiques du 14 mai 1991, au moment de la rédaction de la loi du 30 juin 1994 relative au droit d'auteur et aux droits voisins. À cette occasion, le texte de la directive a également été réécrit.

Selon le représentant du ministre, le jargon juridique des institutions communautaires soulève des problèmes pour beaucoup d'États membres. Récemment, les Pays-Bas ont lancé une initiative en vue d'une amélioration de la technique législative utilisée en droit communautaire.

2. Amendement de synthèse

Dans l'amendement de synthèse de M. Lallemand et consorts (amendement n° 13), il est proposé de formuler l'article 4 (qui devient l'art. 3) comme suit:

«Art. 3. — Un bien culturel a quitté illicitement le territoire d'un État:

1° lorsqu'il est sorti du territoire de cet État en violation de sa législation en matière de protection des trésors nationaux, ou en violation du règlement (C.E.E.) n° 3911/92 du Conseil, du 9 décembre 1992, concernant l'exportation de biens culturels;

2° lorsqu'il n'est pas restitué à l'expiration du terme d'une expédition temporaire licite vers un autre pays, ou lorsque l'une des conditions de cette expédition n'est pas respectée.»

Il est souligné que le mot «revendiqué» a été supprimé, parce qu'il est sans rapport avec l'objet de la définition donnée à cet article.

Het aldus geamendeerde artikel wordt eenparig aangenomen door de 9 aanwezige leden.

Artikel 5: zie *supra*, de bespreking van artikel 2

Artikelen 6 en 7 (art. 4 van de aangenomen tekst)

1. Eerste bespreking

1.1. Artikel 6

De heer Erdman dient een amendement in (amendement nr. 2) ter vervanging van de woorden «Het ministerie van Justitie wordt aangesteld» door de woorden «De minister van Justitie wordt aangeduid». Ook in het wetsontwerp betreffende de erkenning van en de samenwerking met het Internationaal Tribunaal voor voormalig Joegoslavië en het Internationaal Tribunaal voor Ruanda (Gedr. St. Senaat, 1-247/4) werd deze correctie doorgevoerd. Het ministerie is immers geen autoriteit.

De minister herinnert eraan dat in vroegere internationale verdragen steeds het ministerie van Justitie als centrale autoriteit werd aangeduid.

De indiener van het amendement erkent dit, maar wijst erop dat die aanduiding reeds geschiedde in de internationale verdragen zelf. Daaraan kon het Parlement naderhand niet meer tornen. Nu opteert echter het wetsontwerp voor het ministerie van Justitie, zodat het Parlement de correctie wel kan maken.

Meerdere leden betuigen hiermee hun instemming.

1.2. Artikel 7

De heer Erdman c.s. dient een amendement in, (amendement nr. 3) ter invoeging van de woorden «de centrale autoriteit van» in artikel 7, tweede lid, 2). In overeenstemming met artikel 17 van het wetsontwerp moeten de contacten langs de centrale autoriteiten lopen, niet langs de Staten.

Artikel 7 zou overigens beter *in globo* worden herschreven. De voorgestelde tekst bundelt een reeks aangelegenheden die weinig verband met elkaar hebben.

Ten slotte vraagt hij of artikel 7, tweede lid, 3), een vervaltermijn voorschrijft. Wat gebeurt er indien de bevoegde autoriteiten van de verzoekende Staat niet binnen de termijn van 2 maanden nagaan of het betrokken goed een cultuurgoed vormt? Vervalt dan de samenwerking? Heeft deze termijn enige betekenis voor de vordering tot teruggave? Kan de verzoekende Staat na het verstrijken van de termijn in punt 3) eventueel een nieuw verzoek op grond van punt 1) indienen?

De minister verklaart dat het een vervaltermijn betreft in de procedure voorafgaand aan de eigenlijke

L'article ainsi amendé a été adopté à l'unanimité des 9 membres présents.

Article 5: voir *supra*, discussion de l'article 2

Articles 6 et 7 (art. 4 du texte adopté)

1. Première discussion

1.1. Article 6

M. Erdman dépose un amendement (amendement n° 2) tendant à remplacer les mots «le Ministère de la Justice est désigné» par les mots «Le ministre de la Justice est désigné». La même correction a été apportée au projet de loi relative à la reconnaissance du Tribunal international pour l'ex-Yougoslavie, et du Tribunal international pour le Rwanda, et à la coopération avec ces tribunaux (Doc. Sénat, 1-247/4). Le ministère n'est pas une autorité.

Le ministre rappelle que dans les traités internationaux antérieurs, le ministère de la Justice était toujours désigné comme autorité centrale.

L'auteur de l'amendement le reconnaît, mais souligne que cette désignation figurait déjà dans les traités eux-mêmes et que le Parlement ne pouvait plus rien y changer après coup. Ici, par contre, c'est le projet de loi qui opte pour le Ministère de la Justice, de sorte que le Parlement peut bel et bien y apporter la correction voulue.

Plusieurs membres partagent ce point de vue.

1.2. Article 7

M. Erdman et consorts déposent un amendement (amendement n° 3) tendant à insérer les mots «à l'autorité centrale des» à l'article 7, deuxième alinéa, 2). Conformément à l'article 17 du projet de loi, les contacts doivent se faire par le biais des autorités centrales et non par celui des États.

L'ensemble de l'article 7 devrait d'ailleurs être reformulé. Le texte proposé rassemble une série de choses qui n'ont guère de lien entre elles.

Enfin, il demande si le délai prescrit à l'article 7, deuxième alinéa, 3), est un délai de forclusion. Qu'advient-il si les autorités compétentes de l'État requérant ne vérifient pas dans les deux mois si le bien en question constitue un bien culturel? La coopération devient-elle sans objet? Ce délai a-t-il une signification quelconque pour l'action en restitution? Passé l'expiration du délai fixé au point 3), l'État requérant peut-il introduire éventuellement une nouvelle demande sur la base du point 1)?

Le ministre déclare qu'il s'agit d'un délai de forclusion dans la procédure préalable à l'action en restitu-

vordering tot teruggave. Het verstrijken van de termijn belet echter niet dat een verzoekende Staat aan de rechter toelating vraagt om bewarend beslag te leggen op het cultuurgoed. Anderzijds belet het verstrijken van de termijn wel dat de verzoekende Staat op grond van punt 1) een nieuw verzoek met betrekking tot hetzelfde cultuurgoed indient. Een andere opvatting zou aan de termijn van punt 3) iedere bestaansreden ontnemen.

Meerdere leden suggereren diverse taalcorrecties :

— in het eerste lid: de woorden «bestaat erin» vervangen door «is»;

— in het tweede lid, 3) en 6): het woord «te» invoegen vóór de woorden «geven» respectievelijk «fungeren»;

— in het tweede lid, 6): de woorden «de weg effenen voor» vervangen door «het opstarten van»;

— de woorden «bij toepassing van» en «à condition que» vervangen door de woorden «met toepassing van» en «à la condition que».

Met betrekking tot de aanhef van artikel 7, tweede lid, stelt een lid voor de woorden «in iedere Staat» te doen vervallen aangezien het de Belgische federale wetgever niet toekomt de taak van de centrale autoriteiten van de andere Staten te omschrijven.

De aanhef van artikel 7, tweede lid, zou dan als volgt luiden: «Deze autoriteiten hebben tot taak: ...».

Inzake artikel 7, tweede lid, 6°, is spreker van oordeel dat het woord «of» in de zinsnede «met betrekking tot de teruggave als tussenpersoon te fungeren tussen de bezitter of de houder en de verzoekende Staat» de hypothese dekt waarin er zowel een bezitter als een houder is.

2. Synthèse-amendement

In het synthèse-amendement van de heer Lallemand c.s. (amendement nr. 13) wordt voorgesteld de oorspronkelijke artikelen 6 en 7 onder eenzelfde artikel te brengen, dat zou luiden als volgt:

«Art. 4. — *De minister van Justitie is de bevoegde centrale autoriteit om samen te werken met de centrale autoriteiten van de andere Staten en het overleg tussen de bevoegde autoriteiten van deze Staten te bevorderen.*

Deze autoriteiten hebben onder meer tot taak:

1) *op verzoek van de verzoekende Staat een nader bepaald cultuurgoed dat op onrechtmatige wijze buiten het grondgebied van deze Staat is gebracht op te sporen en de identiteit van de bezitter of de houder*

tion proprement dite. L'expiration du délai n'empêche toutefois pas l'État requérant de demander au juge de pratiquer une saisie conservatoire sur le bien culturel. Par ailleurs, l'expiration du délai empêche bel et bien l'État requérant de présenter une nouvelle demande relative aux mêmes biens culturels sur la base du point 1). Dans le cas contraire, le délai prévu au point 3) n'aurait plus aucune raison d'être.

Plusieurs membres suggèrent diverses corrections linguistiques:

— au premier alinéa, remplacer les mots «bestaat erin» par «is»;

— au deuxième alinéa, 3) et 6), insérer le mot «te» devant les mots «geven» et «fungeren»;

— au deuxième alinéa, 6), remplacer les mots «de weg effenen voor» par les mots «het opstarten van»;

— remplacer les mots «à condition que» et «bij toepassing van» par les mots «à la condition que» et «met toepassing van».

Au sujet de la phrase liminaire de l'article 7, deuxième alinéa, un membre propose de supprimer les mots «dans chaque État», pour le motif qu'il n'appartient pas au législateur fédéral belge de définir la tâche des autorités centrales des autres États.

La phrase liminaire de l'article 7, deuxième alinéa, serait donc formulée comme suit: «Ces autorités ont pour tâche: ...».

En ce qui concerne l'article 7, deuxième alinéa, 6°, l'intervenant est d'avis que le mot «ou» dans le membre de phrase «de remplir le rôle d'intermédiaire entre le possesseur ou le détenteur et l'État requérant», couvre l'hypothèse dans laquelle il y a à la fois un possesseur et un détenteur.

2. Amendement de synthèse

Dans l'amendement de synthèse de M. Lallemand et consorts (amendement n° 13), il est proposé de réunir les articles 6 et 7 initiaux en un seul et même article, qui serait rédigé comme suit:

«Art. 4. — *Le ministre de la Justice est l'autorité centrale compétente pour collaborer avec les autorités centrales des autres États, et favoriser la consultation entre les autorités compétentes de ceux-ci.*

Ces autorités ont notamment pour tâche:

1) *de rechercher, à la demande de l'État requérant, un bien culturel déterminé ayant quitté illicitement son territoire et l'identité du possesseur ou détenteur de ce bien. Cette demande doit comprendre toutes les*

ervan vast te stellen. Dit verzoek moet vergezeld gaan van alle nodige informatie om deze opsporing en vaststelling te vergemakkelijken, met name over de plaats waar het goed zich feitelijk of vermoedelijk bevindt;

2) bij ontdekking op hun grondgebied van cultuurgoederen waarvoor er redelijke gronden zijn om aan te nemen dat die goederen op onrechtmatige wijze buiten het grondgebied van een andere Staat zijn gebracht, de centrale autoriteit van de betrokken Staten hiervan in kennis te stellen;

3) de bevoegde autoriteiten van de verzoekende Staat gedurende een termijn van twee maanden na de in punt 2) bedoelde kennisgeving, de gelegenheid te geven na te trekken of het betrokken goed een cultuurgoed vormt. Doen zij dit niet binnen de gestelde termijn, dan zijn de punten 4) en 5) niet langer van toepassing;

4) in samenwerking met de verzoekende Staat de nodige maatregelen te treffen voor het materiële behoud van het cultuurgoed;

5) te voorkomen, door de passende maatregelen, dat het cultuurgoed aan de procedure van teruggave wordt onttrokken;

6) met betrekking tot de teruggave als tussenpersoon te fungeren tussen de bezitter of de houder en de verzoekende Staat. Te dien einde kunnen de bevoegde autoriteiten, onverminderd de met toepassing van artikel 7 ingestelde vordering tot teruggave, een arbitrageprocedure vergemakkelijken overeenkomstig de wet, op voorwaarde dat de verzoekende Staat en de bezitter of houder daarmee uitdrukkelijk akkoord gaan. »

Onderstreept wordt dat in de inleidende zin van het tweede lid, de woorden «onder meer», die in de richtlijn voorkomen, werden ingevoegd tussen de woorden «hebben» en «tot taak».

In het 2) worden de woorden «hun grondgebied» vervangen door de woorden «het grondgebied» want ook het Belgisch grondgebied wordt bedoeld.

In het 6) wordt het voorstel om in de tweede volzin de woorden «vordering tot teruggave» te vervangen afgewezen. Het gaat immers niet om een vordering tot teruggave in de eigenlijke betekenis van het woord.

Met betrekking tot dezelfde zin stelt een lid voor de woorden «van de aangezochte Staat», en de woorden «nationale» en «van die Staat» te doen vervallen. Het kan immers enkel over België gaan, en de tekst van de richtlijn moet in onze wetgeving worden omgezet.

Men kan zelfs naar het zesde deel van het Gerechtelijk Wetboek verwijzen.

Een ander lid sluit zich aan bij deze suggestie. Elke lidstaat moet op basis van de richtlijn een wet voor zijn eigen rekening maken.

informations nécessaires pour faciliter cette recherche, notamment celles relatives à la localisation effective ou présumée du bien;

2) de notifier à l'autorité centrale des États concernés la découverte, sur le territoire de biens culturels dont on peut raisonnablement présumer qu'ils ont quitté illicitement le territoire d'un autre État;

3) de permettre aux autorités compétentes de l'État requérant de vérifier si le bien en question constitue un bien culturel, à condition que la vérification soit effectuée au cours des deux mois suivant la notification prévue au point 2). Si cette vérification n'est pas effectuée dans le délai prévu, les dispositions des points 4) et 5) ne s'appliquent pas;

4) de prendre, en coopération avec l'État requérant, toutes les mesures nécessaires à la conservation matérielle du bien culturel;

5) d'éviter, par les mesures provisoires appropriées, que le bien culturel soit soustrait à la procédure de restitution;

6) de remplir le rôle d'intermédiaire entre le possesseur ou le détenteur et l'État requérant, en vue de la restitution des biens culturels. À cet effet, et sans préjudice de l'action en restitution introduite conformément à l'article 7, les autorités compétentes peuvent, conformément à la loi, faciliter la mise en œuvre d'une procédure d'arbitrage, à condition que l'État requérant et le possesseur ou le détenteur donnent formellement leur accord. »

Il est souligné que, dans la phrase liminaire du deuxième alinéa, le mot «notamment», qui figure dans la directive, a été ajouté entre les mots «les autorités ont» et les mots «pour tâche».

Au 2), les mots «leur territoire» ont été remplacés par les mots «le territoire», car on vise évidemment le territoire belge.

Au 6), la proposition consistant à remplacer, dans la deuxième phrase, les mots «l'action en restitution» par les mots «l'action en revendication» n'est pas retenue. En effet, il ne s'agit pas d'une action en revendication, au sens strict de ce terme.

Au sujet de la même phrase, un membre propose de supprimer les mots «de l'État membre requis» et les mots «nationale» et «de cet État». Il ne peut en effet s'agir que de la Belgique, et le texte de la directive doit être transposé dans notre législation.

On peut même faire référence à la sixième partie du Code judiciaire.

Un autre membre se rallie à cette suggestion. Chaque État membre doit légiférer pour son propre compte sur la base de la directive.

Nog een ander lid merkt op dat er een probleem zou kunnen rijzen op het vlak van het internationaal privaatrecht. Het lot van de roerende goederen die op het gebied van een andere Staat worden aangetroffen volgt immers niet noodzakelijk het statuut van de nationale wetgeving.

De formulering van het wetsontwerp sluit elke mogelijke betwisting over het statuut van het internationaal privaatrecht uit: het is de wetgeving inzake arbitrage van de aangezochte Staat die van toepassing is.

De minister stelt dat het denkbaar is dat tussen de Staat die een goed terugvordert en degene die het goed in België in zijn bezit heeft, een contractuele band bestaat. Dan zal het de *lex contractus* zijn die zal bepalen welke arbitrageprocedure kan worden gevolgd.

Tenslotte wordt het artikel, zoals voorgesteld door het synthese-amendement, eenparig aangenomen door de 9 aanwezige leden.

Bijgevolg worden de amendementen nrs. 2 en 3 van de heer Erdman, die erin opgenomen zijn, ingetrokken.

Artikel 8 (art. 5 van de aangenomen tekst)

1. Eerste bespreking

Een lid wijst erop dat de Belgische politiediensten niet optreden op bevel van de centrale autoriteit van de verzoekende Staat, maar in opdracht van de Belgische centrale autoriteit, zijnde de minister van Justitie. Om welke reden wordt in artikel 8, tweede lid, dan naar artikel 7, tweede lid, punt 3, verwezen dat handelt over de bevoegde autoriteiten van de verzoekende Staat die gedurende een termijn van twee maanden na de in punt 2 bedoelde kennisgeving de gelegenheid hebben na te gaan of het betrokken goed een cultuurobject vormt?

De minister antwoordt dat de centrale autoriteit zich door andere instanties kan laten bijstaan om de in artikel 7 opgesomde taken uit te voeren.

De vorige spreker heeft geen bezwaar tegen dit argument, maar acht de verwijzing naar artikel 7, tweede lid, punt 3, niet verantwoord omdat het de Belgische federale wetgever niet toekomt de taak van de buitenlandse centrale autoriteiten vast te leggen. Spreker stelt daarom voor naar artikel 7 in zijn geheel te verwijzen.

Volgens een ander lid doet artikel 8, tweede lid, nog op een ander vlak problemen rijzen. Uit de tekst kan immers worden afgeleid dat Belgische politiediensten zich met het oog op het in artikel 7, tweede lid, punt 3, bedoelde onderzoek, zonder veel plichtplegingen toegang kunnen laten verschaffen tot de plaatsen waar de gevorderde goederen zich zouden kunnen bevinden. Mogen zij op eigen houtje optreden of

Un autre membre fait remarquer qu'un problème pourrait se poser sur le plan du droit international privé. Le sort des biens meubles trouvés sur le territoire d'un autre État ne suit pas nécessairement le statut de la législation nationale.

La formulation du projet de loi exclut toute possibilité de contestation sur le statut du droit international privé: c'est la législation arbitrale de l'État requis qui est applicable.

Le ministre déclare que l'on peut imaginer qu'il existe un lien contractuel entre l'État qui revendique un bien et celui qui l'a en sa possession en Belgique. Dans ce cas, ce sera la *lex contractus* qui déterminera quelle sera la procédure d'arbitrage à suivre.

Finalement, l'article est adopté tel que proposé dans l'amendement de synthèse, à l'unanimité des 9 membres présents.

Par conséquent, les amendements n°s 2 et 3 de M. Erdman, qui y sont repris, sont retirés.

Article 8 (art. 5 du texte adopté)

1. Première discussion

Un commissaire signale que les services de police belges n'interviennent pas sur l'ordre de l'autorité centrale de l'État requérant, mais sur l'ordre de l'autorité centrale belge, c'est-à-dire du ministre de la Justice. Pourquoi l'article 8, deuxième alinéa, renvoie-t-il dès lors à l'article 7, alinéa 2, point 3, qui traite des autorités compétentes de l'État requérant qui ont l'occasion de vérifier si le bien en question constitue un bien culturel au cours des deux mois suivant la notification prévue au point 2?

Le ministre répond que l'autorité centrale peut se faire assister par d'autres instances pour exécuter les tâches énumérées à l'article 7.

L'intervenant précédent ne s'oppose pas à cet argument, mais estime que la référence à l'article 7, deuxième alinéa, point 3, n'est pas justifiée parce qu'il n'incombe pas au législateur fédéral belge de fixer la tâche des autorités centrales étrangères. C'est pourquoi il propose que l'on se réfère à l'ensemble de l'article 7.

Selon un autre membre, l'article 8, deuxième alinéa, pose des problèmes également sur un autre plan. En effet, on peut inférer du texte qu'afin de permettre la vérification prévue à l'article 7, deuxième alinéa, point 3, les services de police belges pourront se faire ouvrir sans trop de formalités l'accès des lieux où les biens recherchés sont susceptibles de se trouver. Peuvent-ils agir de leur propre initiative ou

uitsluitend in opdracht van de minister van Justitie of mits een huiszoekingsbevel van een onderzoeksrechter?

De minister antwoordt dat de bepalingen van het Wetboek van Strafvordering dienen te worden nageleefd (cf. Verslag van de heer D. Vandenbossche, Gedr. St., Kamer, 1995-1996, nr. 289/3, blz. 10).

Aangezien het niet aangewezen lijkt in dezen af te wijken van het gemeen recht, stelt de heer Lallemand voor de woorden «op de wijze voorgeschreven door de wet» in te voegen tussen de woorden «zijn zij gemachtigd om zich» en de woorden «toegang te laten verschaffen» (amendement nr. 11).

De Commissie sluit zich hierbij aan.

Tevens stipt een lid aan dat de Belgische politiediensten in opdracht van de Belgische centrale autoriteit optreden, te weten de minister van Justitie, die aldus de politieke verantwoordelijkheid draagt.

2. *Syntheseamendement*

In het syntheseamendement van de heer Lallemand c.s. (amendement nr. 13) wordt voorgesteld het artikel te doen luiden als volgt:

«Art. 5. — *De politiediensten bedoeld in artikel 2 van de wet van 5 augustus 1992 op het politieambt sporen de cultuurgoederen op die op onrechtmatige wijze buiten het grondgebied van een Staat zijn gebracht, alsook de identiteit van de bezitter of houder ervan, indien de goederen zich op het Belgisch grondgebied bevinden.*

Om het in artikel 4, tweede lid, 3), bedoelde onderzoek mogelijk te maken, zijn zij gemachtigd om zich op de wijze voorgeschreven door de wet, toegang te laten verschaffen tot de plaatsen waar de gevorderde goederen zich zouden kunnen bevinden.»

Het aldus geamendeerde artikel wordt eenparig aangenomen door de 9 aanwezige leden.

Het amendement nr. 11 van de heer Lallemand, dat ingevoegd wordt in het syntheseamendement, wordt ingetrokken.

Artikel 9 (art. 6 van de aangenomen tekst)

1. *Eerste bespreking*

De heer Erdman c.s. dient het volgende amendement in (amendement nr. 4):

«Dit artikel vervangen als volgt:

«Art. 9. — *Een vordering tot bewarend beslag of beslag tot terugvordering wordt gebracht voor de beslagrechter van de plaats waar een door een andere Staat teruggevorderd cultuurgoed zich bevindt. Bij de voorzitter van de rechtbank van eerste aanleg kan overeenkomstig artikel 584 van het Gerechtelijk Wetboek een vordering tot het aanstellen van sekwesters aanhangig worden gemaakt.»*

uniquement sur l'ordre du ministre de la Justice ou moyennant un mandat de perquisition délivré par un juge d'instruction?

Le ministre répond que les dispositions du Code d'instruction criminelle doivent être respectées (cf. Rapport de M. D. Vandenbossche, Doc. Chambre, 1995-1996, n° 289/3, p. 10).

Étant donné qu'il n'y a pas lieu de déroger au droit commun dans cette matière, M. Lallemand propose d'insérer les mots «dans les formes légales» entre le mot «autorisés» et les mots «à se faire ouvrir...» (amendement n° 11).

La commission se rallie à cette proposition.

Un membre note également que les services de police belges interviennent sur l'ordre de l'autorité centrale belge, à savoir le ministre de la Justice, qui porte ainsi la responsabilité politique.

2. *Amendement de synthèse*

L'amendement de synthèse de M. Lallemand et consorts (amendement n° 13) propose de remplacer l'article par ce qui suit:

«Art. 5. — *Les services de police, au sens de l'article 2 de la loi du 5 août 1992 sur la fonction de police, recherchent les biens culturels ayant quitté illicitement le territoire d'un État, ainsi que l'identité de leur possesseur ou détenteur, si les biens se trouvent sur le territoire belge.*

Afin de permettre la vérification prévue à l'article 4, alinéa 2, 3), ils sont autorisés, dans les formes légales, à se faire ouvrir l'accès des lieux où les liens recherchés sont susceptibles de se trouver.»

L'article ainsi amendé est adopté à l'unanimité des 9 membres présents.

L'amendement n° 11 de M. Lallemand, qui est repris dans l'amendement de synthèse, est retiré.

Article 9 (art. 6 du texte adopté)

1. *Première discussion*

M. Erdman et consorts déposent l'amendement suivant (amendement n° 4):

«Remplacer cet article par ce qui suit:

«Art. 9. — *L'action en saisie conservatoire ou en saisie-revendication est intentée devant le juge des saisies du lieu où se trouve un bien culturel revendiqué par un autre État. Conformément à l'article 584 du Code judiciaire, le président du tribunal de première instance peut être saisi d'une demande de désignation de séquestre.»*

Verantwoording

Er is geen minste reden om in deze af te stappen van gekende procedures. De omschrijving van «maatregelen treffen met het oog op het materiële behoud van dat goed en om te voorkomen dat het aan de procedure van teruggave wordt onttrokken» wordt juist bereikt door het beslag. Waarom dan niet gewoon de procedure toepassen die gekend is, een garantie van publiciteit biedt en die dus volgens gekende regels kan verlopen. Daarentegen is het sekwester (tweede zin van voorgesteld artikel 9) geen bevoegdheid van de beslagrechter maar een bevoegdheid van de voorzitter van de rechtbank van eerste aanleg. In die omstandigheden is het dus aangegeven om op die wijze artikel 9 aan te passen.

Hetzelfde lid wenst te weten of de in artikel 9 vervatte beslagprocedure niet in strijd kan komen met artikel 1408, § 1, 4°, van het Gerechtelijk Wetboek, luidens hetwelk behalve op zaken, niet vatbaar voor beslag verklaard door bijzondere wetten, geen beslag mag worden gelegd op de voorwerpen die dienen voor de uitoefening van de eredienst.

De minister acht het ondenkbaar dat de bezitter te goeder trouw de onbeslagbaarheid van een voor de eredienst bestemd goed zou opwerpen wanneer een kerkfabriek, als eigenaar, op dat goed een beslag tot terugvordering wil laten leggen.

Het lid repliceert dat artikel 9 de procedures van het bewarend beslag en het sekwester betreft vooreerst een beslag tot terugvordering wordt gelegd. Deze laatste procedure wordt afgehandeld voor de rechtbank van eerste aanleg.

Hij pleit ervoor in artikel 9 geen nieuwe procedure in het Belgisch recht in te voeren, maar de vigerende beslagprocedures te behouden.

De minister wijst erop dat, wanneer een verzoekschrift tot het leggen van een bewarend beslag en de aanstelling van een sekwester bij de beslagrechter te Antwerpen aanhangig wordt gemaakt (bij voorbeeld met betrekking tot een wagen of een schip), deze laatste, wat het beslag betreft, als beslagrechter zitting houdt en, wat het sekwester betreft, als dienstdoend voorzitter van de rechtbank van eerste aanleg.

De indiener van het amendement werpt op dat deze werkwijze in Antwerpen uitsluitend voor schepen wordt toegepast. Voor alle andere goederen worden er twee procedures ingeleid: de ene inzake het bewarend beslag bij de beslagrechter, de tweede tot aanstelling van een sekwester bij de voorzitter van de rechtbank van eerste aanleg.

De minister beroept zich op het gezag van de professoren Dirix en De Leval die de door hem ge-

Justification

Il n'y a pas la moindre raison de s'écarter en l'espèce des procédures connues. L'objectif décrit par «les mesures nécessaires en vue d'assurer la conservation matérielle de ce bien et pour éviter qu'il soit soustrait à la procédure de restitution» est précisément atteint par la saisie. Pourquoi, dès lors, ne pas appliquer tout simplement cette procédure, qui est bien connue, présente une garantie de publicité et peut donc se dérouler selon les règles familières? En revanche, le séquestre (deuxième phrase de l'article 9 proposé) n'est pas de la compétence du juge des saisies, mais bien du président du tribunal de première instance. Dans ces conditions, il convient d'adapter l'article 9 dans ce sens.

Le même commissaire demande si la procédure de saisie définie à l'article 9 ne peut pas entrer en conflit avec l'article 1408, § 1er, 4°, du Code judiciaire, qui dispose qu'outre les choses déclarées insaisissables par des lois particulières, l'on ne peut saisir les objets servant à l'exercice du culte.

Le ministre estime qu'il est impensable que le possesseur de bonne foi d'un bien puisse invoquer l'insaisissabilité au cas où la fabrique d'église qui en serait propriétaire chercherait à obtenir une saisie-revendication du bien simplement parce que celui-ci serait destiné à l'exercice d'un culte.

Le commissaire réplique que l'article 9 concerne les procédures relatives à la saisie conservatoire et au séquestre précédant la saisie-revendication. Cette dernière procédure se déroule devant le tribunal de première instance.

Il demande que l'on s'abstienne d'introduire par le biais de l'article 9 une nouvelle procédure dans le droit belge et que l'on maintienne plutôt les procédures de saisie existantes.

Le ministre souligne que, lorsque le juge des saisies d'Anvers est saisi d'une requête de saisie conservatoire ou de désignation de séquestre (qui porte par exemple sur une voiture ou un navire), il siège en tant que juge des saisies en ce qui concerne la saisie, et en tant que président faisant fonction du tribunal de première instance pour ce qui est du séquestre.

L'auteur de l'amendement rétorque qu'à Anvers, cette manière de procéder s'applique exclusivement aux navires. Pour tous les autres biens, le demandeur intente deux procédures: la première, qui a trait à la saisie conservatoire, est introduite devant le juge des saisies; la deuxième, qui concerne la désignation d'un séquestre, est engagée devant le président du tribunal de première instance.

Le ministre se fonde sur l'autorité des professeurs Dirix et de Leval, qui considèrent que la manière de

schetste werkwijze als de algemene praktijk beschouwen, welke dus niet tot schepen beperkt is. De Leval stelt zelfs onomwonden dat de beslagrechter eveneens een sekwester kan aanstellen.

Krachtens de heersende rechtsleer en rechtspraak dient de beslagrechter aan wie de aanstelling van een sekwester wordt gevraagd, zich derhalve niet onbevoegd te verklaren.

De vorige spreker werpt op dat deze praktijk niet expliciet in het Gerechtelijk Wetboek is omschreven. Zijn inziens verdient het daarom aanbeveling zijn amendement goed te keuren omdat het de vigerende procedures overneemt welke de grondslag vormen voor de praktijk zoals die door de minister is omschreven.

De minister acht de in artikel 9 bepaalde procedure om proceseconomische redenen verantwoord. De efficiëntie is ermee gebaat als een beslaglegger slechts een enkele procedure bij de beslagrechter hoeft in te leiden om zowel een bewarend beslag te leggen als een sekwester aan te stellen, indien gevreesd wordt dat het betrokken goed zal worden vervreemd.

De vorige spreker merkt op dat krachtens artikel 584 van het Gerechtelijk Wetboek uitsluitend de voorzitter van de rechtbank van eerste aanleg bevoegd is om sekwesters aan te stellen. Het feit dat er een praktijk is ontstaan waarbij ook beslagrechters sekwesters kunnen aanstellen, is op zich geen voldoende reden om in het kader van dit wetsontwerp af te stappen van de thans vigerende procedures.

Spreker is trouwens zo vrij eraan te twijfelen of deze praktijk wel zo wijdverspreid is als de minister stelt.

De minister onderstreept dat het amendement niet helemaal de inhoud van het artikel dekt, dat alle nodige maatregelen beoogt, met het oog op het materiële behoud van het goed, om te voorkomen dat het aan de procedure van teruggave wordt onttrokken.

De indiener van het amendement antwoordt dat hij niet inziet welke andere maatregelen dan deze omschreven in het amendement, de rechter kan treffen. Dit laatste breidt de oorspronkelijke tekst zelfs uit, vermits het van «bewarend beslag» en van «beslag tot terugvordering» spreekt. Daarbij komt nog het sekwester.

Alle andere onduidelijke nuanceringsen die zouden worden aangebracht, zonder aan welbepaalde procedures te worden gekoppeld, kunnen enkel tot betwistingen aanleiding geven.

De minister merkt op dat de mogelijkheid om een verbod op te leggen om over een zaak te beschikken, niet in het amendement terug te vinden is.

Een lid komt terug op de vraag of het voorgestelde artikel verenigbaar is met artikel 1408 van het

procéder qu'il vient de décrire relève de la pratique courante et ne se limite donc pas aux navires. Le professeur de Leval affirme même sans détours que le juge des saisies peut également désigner un séquestre.

La doctrine et la jurisprudence dominantes ne permettent par conséquent pas au juge des saisies qui a été saisi d'une demande de désignation de séquestre, de se déclarer incompétent.

Le préopinant objecte que cette pratique n'est pas définie de manière explicite dans le Code judiciaire. Il juge donc préférable que l'on adopte son amendement qui a pour effet d'appliquer les procédures existantes et pose en même temps le fondement de la pratique décrite par le ministre.

Le ministre estime que la procédure définie à l'article 9 se justifie pour des raisons d'efficacité du processus. Dans les cas où l'on craint que le bien soit soustrait à la procédure de restitution, il est plus efficace de permettre au saisissant d'introduire une seule procédure devant le juge des saisies en vue d'obtenir à la fois la saisie conservatoire et la désignation de séquestre.

Le préopinant signale qu'en vertu de l'article 584 du Code judiciaire, le président du tribunal de première instance est seul compétent pour désigner des séquestres. Le fait que l'on ait été amené, dans la pratique, à autoriser les juges des saisies à désigner des séquestres n'est, en soi, pas une raison suffisante pour déroger, dans le cadre de la loi en projet, aux procédures en vigueur.

L'orateur doute d'ailleurs que la pratique soit aussi répandue que le ministre l'affirme.

Le ministre souligne que l'amendement ne couvre pas toute la teneur de l'article, qui vise toutes les mesures nécessaires en vue d'assurer la conservation matérielle du bien et d'éviter qu'il soit soustrait à la procédure de restitution.

L'auteur de l'amendement répond qu'il ne voit pas comment le juge pourrait prendre d'autres mesures que celles définies par l'amendement. Celui-ci étend même la portée du texte original, puisqu'il y est question de «saisie conservatoire» et de «saisie-revendication», auxquelles il faut encore ajouter le séquestre.

Insérer des nuances imprécises sans les relier à des procédures bien déterminées ne peut qu'engendrer des contestations.

Le ministre fait observer que l'amendement ne fait pas mention de la possibilité d'interdire au possesseur ou au détenteur du bien de disposer de ce dernier.

Un commissaire revient à la question de savoir si l'article proposé est compatible avec l'article 1408 du

Gerechtelijk Wetboek (volgens hetwelk zaken die bestemd zijn voor de erediens niet vatbaar zijn voor beslag) alsook met artikel 1412*bis* van hetzelfde Wetboek.

De minister denkt niet dat in het kader van artikel 9 degene tegen wie men een vordering tot teruggave instelt, kan opwerpen dat het goed onbeslagbaar is.

In het gemeenrecht kan men tegen iemand die een beslag tot terugvordering wil leggen ook niet opwerpen dat het goed onbeslagbaar is, vermits de eiser de eigenaar van de zaak is.

Met betrekking tot de tweede zin van artikel 9 stelt spreker dat het denkbaar is dat ondanks het feit dat een goed onder sekwestering is geplaatst, iemand die beweert eigenaar te zijn toch een daad van beschikking stelt.

Een lid antwoordt dat hij dat niet mag doen. De sekwestering is daarvoor verantwoordelijk en indien er een risico van verplaatsing bestaat, moet hij het goed bij zich nemen.

De minister antwoordt dat in het kader van deze richtlijn de Staten het nodige moeten doen om een vordering tot teruggave een kans op slagen te geven. Het heeft geen zin te zeggen dat het om een bewarend beslag gaat. Een bewarend beslag in de zin van het Gerechtelijk Wetboek veronderstelt immers dat de eiser schuldeiser is.

In dit geval is het perfect denkbaar dat de Staat geen schuldvordering heeft op de houder van de zaak, overeenkomstig artikel 1413 van het Gerechtelijk Wetboek.

Het is ook geen beslag tot terugvordering. In ons recht is dit laatste immers specifiek voorbehouden aan degenen die eigenaars zijn of een zakelijk recht op de zaak hebben.

Het gaat dus om een procedure *sui generis*, waarbij de beslagrechter alle nodige maatregelen kan treffen om ervoor te zorgen dat het goed blijft waar het is, dat het niet meer verkocht kan worden, enz.

Tenslotte stelt de indiener van het amendement het volgende vast:

1° het gaat hier om een uitzonderlijke procedure waarvoor de beslagrechter bevoegd is, en waarbij hij alle nodige maatregelen kan treffen;

2° dit valt eventueel samen met de bevoegdheden van de sekwestering, maar doet geen afbreuk aan de in het Gerechtelijk Wetboek met betrekking tot beslag en sekwestering vastgestelde procedureregels.

Mits deze preciseringen trekt hij zijn amendement in.

Code judiciaire (lequel dispose que les choses destinées à l'exercice du culte sont insaisissables) et avec l'article 1412*bis* du même Code.

Le ministre ne pense pas qu'une personne contre laquelle une action en revendication a été intentée puisse, dans le cadre de l'article 9, faire valoir l'insaisissabilité du bien.

Le droit commun lui non plus ne permet pas d'invoquer l'insaisissabilité d'un bien contre la personne qui veut obtenir une saisie-revendication, puisque cette personne est en l'occurrence le propriétaire de la chose.

En ce qui concerne la deuxième phrase de l'article 9, l'intervenant déclare qu'il n'est pas impensable que la personne qui affirme être le propriétaire du bien pose un acte de disposition, même si le bien a été placé sous séquestre.

Un commissaire répond que cette personne n'en a pas le droit. C'est le séquestre qui porte la responsabilité et il doit prendre possession du bien si celui-ci risque d'être déplacé.

Le ministre répond que, dans le cadre de la présente directive, les États ont l'obligation de faire en sorte qu'une action en restitution ait quelques chances d'aboutir. Dire qu'il s'agit d'une saisie conservatoire ne rime à rien. En effet, la saisie conservatoire au sens du Code judiciaire suppose que le demandeur a la qualité de créancier.

En l'occurrence, il est parfaitement possible que l'État concerné ne détienne pas de créance sur le détenteur de la chose, au sens de l'article 1413 du Code judiciaire.

Il ne s'agit pas davantage d'une saisie-revendication. Notre droit réserve en effet ce type de saisies aux propriétaires ou aux personnes qui détiennent un droit réel sur la chose.

L'on a donc affaire à une procédure *sui generis* suivant laquelle le juge des saisies peut prendre les mesures qu'il estime nécessaires pour s'assurer que le bien n'est pas déplacé, qu'il ne peut plus être vendu, etc.

Pour conclure, l'auteur de l'amendement constate ce qui suit:

1° l'article 9 concerne une procédure exceptionnelle relevant de la compétence du juge des saisies qui peut prendre toutes les mesures nécessaires;

2° cette compétence peut éventuellement se confondre avec celles du séquestre, mais elle ne porte pas préjudice aux règles de procédure relatives à la saisie et au séquestre qui sont définies par le Code judiciaire.

Compte tenu de ces précisions, il retire son amendement.

2. *Syntheseamendement*

In het syntheseamendement van de heer Lallemand c.s. (amendement nr. 13) wordt voorgesteld het artikel te doen luiden als volgt:

« Art. 6. — *De beslagrechter van de plaats waar een door een Staat gevorderd cultuurgoed zich bevindt kan alle nodige maatregelen treffen met het oog op het materiële behoud van dat goed en om te voorkomen dat het aan de procedure van teruggave wordt onttrokken. Te dien einde kan hij de bezitter of de houder van het goed verbieden het te verplaatsen of erover te beschikken en een bewaarder aanstellen gedurende het verloop van deze procedure.* »

Het aldus geamendeerde artikel wordt eenparig aangenomen door de 8 aanwezige leden.

Artikelen 10, 11 en 12 (art. 7 van de aangenomen tekst)

1. *Eerste bespreking*

1.1. Artikel 10

Een lid is de mening toegedaan dat de vordering tot teruggave van het goed cumulatief tegen de bezitter en de houder moet kunnen worden ingesteld. Indien de bezitter niet de houder is van het goed en er slechts een vordering tot teruggave tegen de bezitter wordt ingeleid, kan de houder zich op zijn onwetendheid beroepen om de zaak alsnog over te dragen.

Hij stelt daarom voor de woorden «*tegen de bezitter of, indien er geen is, tegen de houder*» te vervangen door de woorden «*tegen de bezitter en de houder*». Indien de beiden in de procedure worden betrokken, kunnen zij het goed niet meer vervreemden en is er de garantie dat de vordering tot teruggave tot een goed einde wordt gebracht.

De minister pleit voor het behoud van de voorgestelde tekst die overgenomen is uit artikel 5, eerste lid, van de richtlijn 93/7 van 15 maart 1993. Er is derhalve slechts een tegenpartij in het geding, de bezitter of de houder. Indien men dit standpunt niet aanvaardt, rijst de vraag waarom ook de eigenaar niet in de procedure zou mogen tussenkomen.

De vorige interveniënt werpt op dat de doelstelling van het wetsontwerp, de bescherming van cultuurgoederen, er niet mee gediend is wanneer de procedure slechts tot een persoon, bij voorbeeld de bezitter, wordt beperkt. Het is immers niet uitgesloten dat een andere persoon, de houder, hangende het geding, het geïssueerde goed, eventueel zelfs te goeder trouw, aan derden overdraagt.

De minister repliceert dat de vordering tot teruggave wordt ingesteld tegen degene bij wie het goed wordt aangetroffen, dit wil zeggen de bezitter of de houder. Het is niet uitgesloten dat deze persoon de eigenaar is.

2. *Amendement de synthèse*

L'amendement de synthèse de MM. Lallemand et consorts (amendement n° 13) vise à modifier le texte de l'article comme suit:

« Art. 6. — *Le juge des saisies du lieu où se trouve un bien culturel réclamé par un État peut ordonner toutes les mesures nécessaires en vue d'assurer la conservation matérielle de ce bien et d'éviter qu'il soit soustrait à la procédure de restitution. À cet effet, il peut interdire au possesseur ou détenteur de ce bien de le déplacer ou d'en disposer, et désigner un gardien pour la durée de cette procédure.* »

L'article ainsi amendé est adopté à l'unanimité des 8 membres présents.

Articles 10, 11 et 12 (art. 7 du texte adopté)

1. *Première discussion*

1.1. Article 10

Un commissaire estime que l'action en restitution du bien à l'encontre du possesseur doit être cumulable avec l'action à l'encontre du détenteur. Si le possesseur n'est pas le détenteur du bien et qu'une action en restitution n'est introduite que contre le possesseur, le détenteur peut exciper de son ignorance pour encore transmettre le bien.

C'est pourquoi il propose de remplacer les mots «*à l'encontre du possesseur ou, à défaut, du détenteur*» par les mots «*à l'encontre du possesseur et du détenteur*». Si l'un et l'autre sont impliqués dans la procédure, ils ne peuvent plus aliéner le bien et l'on a la garantie que l'action en restitution sera menée à bonne fin.

Le ministre plaide en faveur du maintien du texte proposé, qui a été repris de l'article 5, premier alinéa, de la directive 93/7 du 15 mars 1993. Il n'y a donc qu'une partie adverse dans l'instance, le possesseur ou le détenteur. Si l'on n'accepte pas ce point de vue, la question se pose de savoir pourquoi le propriétaire ne pourrait pas, lui aussi, intervenir dans la procédure.

L'intervenant suivant objecte que la finalité du projet de loi, qui est de protéger les biens culturels, n'est pas favorisée par la limitation de la procédure à une seule personne, par exemple, le possesseur. En effet, il n'est pas exclu qu'une autre personne, le détenteur, qui sera même éventuellement de bonne foi, transmette en cours d'instance le bien visé à des tiers.

Le ministre réplique que l'action en restitution est introduite à l'encontre de celui chez qui le bien est trouvé, c'est-à-dire le possesseur ou le détenteur. Il n'est pas exclu que cette personne soit le propriétaire.

De vorige spreker merkt op dat deze opvatting ingaat tegen artikel 10, dat bepaalt dat de vordering tot teruggave wordt ingesteld tegen de bezitter of, indien er geen is, tegen de houder.

Indien een vordering wordt ingesteld tegen de houder die stelt dat hij geen bezitter is, dan dient krachtens artikel 10 een nieuwe vordering tegen de bezitter te worden ingesteld, hetgeen de houder de gelegenheid biedt het betrokken goed aan derden over te dragen.

De minister blijft op het standpunt dat, wanneer het goed bij iemand wordt aangetroffen die beweert het goed voor een ander te houden, de vordering tegen de houder moet kunnen worden ingesteld. De bezitter beschikt dan over de mogelijkheid om in het geding tussen te komen. De verzoekende Staat heeft er echter geen belang bij de bezitter in de procedure te betrekken.

Tevens wijst hij erop dat de verjaring begint te lopen vanaf de datum waarop de plaats waar het cultuurgoed zich bevindt en de identiteit van «de bezitter of de houder» van dat goed ter kennis van de verzoekende Staat zijn gekomen. Indien de identiteit van zowel de bezitter als de houder gekend zijn, kan de vordering tegen beiden worden ingesteld. Dit is echter geen wettelijke verplichting.

Volgens de vorige spreker kan de houder zich, als de bezitter gekend is, op het in artikel 10 vervatte cascadesysteem beroepen om de onontvankelijkheid van de tegen hem ingestelde vordering tot teruggave op te werpen.

Om de regeling van de getrapte verantwoordelijkheid te doorbreken, wordt voorgesteld in de zinsnede «*tegen de bezitter of, indien er geen is, tegen de houder*» de woorden «*indien er geen is*» te doen vervallen.

De commissie stemt hiermee in (zie evenwel *infra*, de formulering aangenomen in het kader van het synthese-amendement).

1.2. Artikel 11

Met betrekking tot artikel 11, 2°, *a*), verklaart de minister dat de persoon die de verzoekende Staat in de procedure betreffende de teruggave van een cultuurgoed vertegenwoordigt, niet noodzakelijk de centrale autoriteit hoeft te zijn die de door artikel 4 van de richtlijn 93/7/E.E.G. van 15 maart 1993 omschreven bevoegdheden uitoefent.

Er bestaat derhalve een onderscheid tussen de in artikel 11, 2°, *a*), bedoelde persoon die de verzoekende Staat in de procedure vertegenwoordigt, en de centrale autoriteit van die Staat.

Le préopinant fait observer que cette conception est contraire à l'article 10, qui dispose que l'action en restitution est introduite à l'encontre du possesseur ou, à défaut, du détenteur.

Si une action est introduite à l'encontre du détenteur, qui affirme ne pas être le possesseur, il faut, en vertu de l'article 10, intenter une nouvelle action contre le possesseur, ce qui donne au détenteur l'occasion de transmettre le bien concerné à des tiers.

Le ministre maintient son point de vue selon lequel lorsque le bien est trouvé chez une personne qui prétend le garder pour un tiers, l'action doit pouvoir être introduite contre le détenteur. Le possesseur a dans ce cas la possibilité d'intervenir dans l'instance. L'État requérant n'a toutefois pas intérêt à impliquer le possesseur dans la procédure.

Il ajoute que la prescription commence à la date à laquelle le lieu où se trouve le bien culturel et l'identité du «possesseur ou du détenteur» de ce bien sont portés à la connaissance de l'État requérant. Si tant l'identité du possesseur que celle du détenteur sont connues, l'action peut être introduite contre l'un et l'autre. Ce n'est toutefois pas une obligation légale.

Selon l'intervenant précédent, lorsque le possesseur est connu, le détenteur peut invoquer le système de responsabilité en cascade prévu à l'article 10 pour opposer l'irrecevabilité de l'action en restitution intentée contre lui.

Pour mettre fin à la règle de la responsabilité en cascade, il est proposé de supprimer, dans le membre de phrase «*à l'encontre du possesseur ou, à défaut, du détenteur*», les mots «*, à défaut,*».

La commission marque son accord (voir toutefois *infra*, la formulation adoptée dans le cadre de l'amendement de synthèse).

1.2. Article 11

En ce qui concerne l'article 11, 2°, *a*), le ministre déclare que la personne qui représente l'État requérant dans la procédure relative à la restitution d'un bien culturel ne doit pas nécessairement être l'autorité centrale qui exerce les compétences définies à l'article 4 de la directive 93/7/C.E.E. du 15 mars 1993.

Il faut donc faire la distinction entre la personne visée à l'article 11, 2°, *a*), qui représente l'État requérant dans la procédure, et l'autorité centrale de cet État.

1.3. Artikel 12

De heer Erdman c.s. dient het volgende amendement in (amendement nr. 5):

«Dit artikel vervangen als volgt:

«Art. 12. — Bij het verzoekschrift op tegenspraak bedoeld in artikel 10 worden gevoegd:

a) een document waarin het goed waarop de vordering betrekking heeft wordt beschreven en waarin wordt verklaard dat dit goed een cultuurgoed is krachtens de wetgeving van de verzoekende Staat;

b) een verklaring van de bevoegde overheden van de verzoekende Staat waaruit moet blijken dat het cultuurgoed op onrechtmatige wijze buiten het grondgebied van deze Staat is gebracht, in strijd met zijn wetgeving ter zake, of met verordening (E.E.G.) nr. 3911/92 van de Raad, van 9 december 1992 betreffende de uitvoer van cultuurgoederen.

Ingeval deze documenten niet bij de inleiding van de vordering werden gevoegd en behoudens toevoeging van deze stukken binnen de door de rechtbank gestelde termijn, verklaart deze de eis van ambtswege niet toelaatbaar.»

Verantwoording

Men kiest niet voor een nietigheid van het verzoekschrift maar wel voor een niet-toelaatbare vordering ingeval de bedoelde stukken niet worden gevoegd. Daarom kan ook de formulering die werd toegepast als sanctie in artikel 41 van de wet op het handelsregister zoals gecoördineerd bij koninklijk besluit van 20 juli 1964 worden gevolgd.

De term «niet ontvankelijk» is voorbijgestreefd: artikel 17 van het Gerechtelijk Wetboek spreekt van «toegelaten», dus het is een «ontoelaatbaarheid» die hier is bedoeld.

Het is duidelijk dat deze ontoelaatbaarheid cumulatief is, in die zin dat de twee voorwaarden moeten vervuld zijn. Anderzijds is het duidelijk dat alinea 1 en alinea 3 van de voorgestelde tekst van artikel 12 dubbel gebruik maken, daar indien een attest wordt voorgebracht dat het cultuurgoed op onrechtmatige wijze is «geëxporteerd» dan kan het uiteraard niet «rechtmatig buiten het grondgebied» gebracht zijn.

De indiener onderstreept dat de *ratio legis* van dit ontwerp is de terugvordering of het terug in bezit nemen van het goed mogelijk te maken. Hij oordeelt dat het vanuit praktische overwegingen raadzaam is dat de door de verzoekende Staat bij het verzoekschrift te voegen documenten ook nog na de inleiding van het geding, binnen een door de rechtbank gestelde termijn, kunnen worden ingediend, zonder dat de niet-toelaatbaarheid van het verzoekschrift kan worden opgeworpen. Het is bij voorbeeld niet uitgesloten dat bepaalde stukken nog moeten worden vertaald, alvorens te worden neergelegd.

1.3. Article 12

M. Erdman et consorts déposent l'amendement suivant (amendement n° 5):

«Remplacer cet article par ce qui suit:

«Art. 12. — Sont joints à la requête contradictoire mentionnée à l'article 10:

a) un document décrivant le bien visé par l'action et déclarant qu'il s'agit d'un bien culturel en vertu de la législation de l'État requérant;

b) une déclaration des autorités compétentes de l'État requérant faisant apparaître que le bien culturel a quitté illicitement le territoire de cet État, en violation de sa législation en la matière ou du règlement (C.E.E.) n° 3911/92 du Conseil, du 9 décembre 1992, concernant l'exportation de biens culturels.

Lorsque ces documents n'ont pas été joints lors de l'introduction de l'action et sauf communication de ces pièces dans le délai fixé par le tribunal, celui-ci déclare d'office que l'action ne peut être admise.»

Justification

Lorsque les pièces en question n'ont pas été jointes à la requête, on choisit de dire, non pas que la requête est nulle, mais bien que l'action ne peut être admise. De cette manière, on pourra donc suivre aussi la formulation utilisée pour les sanctions à l'article 41 des lois relatives au registre du commerce, coordonnées par l'arrêté royal du 20 juillet 1964.

Le terme «non recevable» est dépassé; l'article 17 du Code judiciaire emploie le terme «ne peut être admise». C'est donc une «non-admission» qui est visée ici.

Il est clair que cette non-admission est cumulative, c'est-à-dire que les deux conditions doivent être remplies. D'autre part, il est évident que l'alinéa 1er et l'alinéa 3 de l'article 12 proposé font double emploi, puisque, si l'on produit une attestation comme quoi le bien culturel a été «exporté» illicitement, celui-ci ne peut évidemment avoir «quitté légalement le territoire».

L'auteur souligne que la *ratio legis* du projet est de permettre de revendiquer le bien ou de rentrer en possession de celui-ci. Il estime que, pour des raisons pratiques, il convient que les documents à joindre à la requête par l'État requérant puissent encore être produits après l'introduction de l'instance, dans un délai fixé par le tribunal, sans que la non-admissibilité de la requête puisse être invoquée. Il n'est pas exclu, par exemple, que l'on doive encore traduire certains documents avant de les déposer.

Ter verantwoording van deze werkwijze kan tevens naar de rechtspraak worden verwezen omtrent artikel 270 van de Gemeentewet en artikel 74 van de Provinciewet.

Krachtens deze artikelen dienen de gemeenteraad en de provincieraad machtiging te verlenen aan respectievelijk het college van burgemeester en schepenen en de bestendige deputatie om in rechte op te treden.

Volgens een vaste rechtspraak kunnen de stukken houdende de instemming van de gemeenteraad en de provincieraad echter tijdig in de loop van het geding worden overgelegd.

De minister is van mening dat het voor de verzoevende Staat, die de vordering tot teruggave instelt, mogelijk moet zijn om bij de inleiding van de procedure de bedoelde stukken bij het verzoekschrift te voegen.

Dit lijkt substantieel te zijn.

In het kader van deze procedure is het zo, dat vanaf het ogenblik dat de vordering aan de ontvankelijkheidsvoorwaarden voldoet, zij eigenlijk gegrond is.

Dan mag men t.o.v. de verzoevende Staat enige gestrengheid aan de dag leggen, des te meer omdat deze procedure wellicht al door een bewarende maatregel zal zijn voorafgegaan, waarvoor de Staat al dezelfde stukken al heeft gebruikt.

Artikel 12 voorziet niet in de nietigheid, maar in de onontvankelijkheid, wanneer er niet aan de erin opgesomde voorwaarden is voldaan.

Met betrekking tot de vraag of de term «ontvankelijk» dan wel de term «toelaatbaar» moet worden gebruikt, merkt hij op dat artikel 7.2 van de richtlijn de eerste term gebruikt. De rechtsliteratuur stelt de beide termen qua draagwijdte aan elkaar gelijk.

De indiener van het amendement huldigt het standpunt dat ter wille van de concordantie met het Gerechtelijk Wetboek de term «toelaatbaar» de voorkeur verdient.

2. *Syntheseamendement*

In het syntheseamendement van de heer Lallemand c.s. (amendement nr. 13) wordt voorgesteld de bepalingen van de oorspronkelijke artikelen 10, 11 en 12 (die alle drie de vordering tot teruggave betreffen) onder eenzelfde artikel te brengen, dat zou luiden:

«Art. 7. — § 1. Wanneer een cultuurgoed dat op onrechtmatige wijze buiten het grondgebied van een Staat is gebracht, zich in België bevindt, kan die Staat een vordering tot teruggave instellen tegen degene die het goed in handen heeft.

À l'appui de cette façon de faire, on peut également se référer à la jurisprudence relative à l'article 270 de la loi communale et à l'article 74 de la loi provinciale.

En vertu de ces articles, le conseil communal et le conseil provincial doivent autoriser respectivement le collège des bourgmestre et échevins et la députation permanente à ester en justice.

Selon une jurisprudence constante, les documents portant autorisation du conseil communal et du conseil provincial peuvent toutefois être produits en temps voulu dans le courant de l'instance.

Le ministre estime que pour l'État requérant, qui intente l'action en restitution, il doit être possible de joindre les documents en question à la requête dès l'introduction de l'instance.

Cette exigence paraît substantielle.

Dans le cadre de la procédure en cause, dès l'instant où elle satisfait aux conditions de recevabilité, l'action est en fait fondée.

Dans ces conditions, on peut faire preuve d'une certaine rigueur à l'égard de l'État requérant, d'autant plus que cette procédure aura déjà pu être précédée d'une mesure conservatoire pour laquelle l'État aura déjà utilisé les mêmes documents.

Lorsque les conditions qu'il énumère ne sont pas remplies, l'article 12 prévoit, non pas la nullité, mais l'irrecevabilité.

Quant à la question de savoir s'il faut utiliser le terme «recevable» ou le terme «admissible», il fait remarquer que l'article 7.2 de la directive utilise le premier de ces termes. Les ouvrages de droit attribuent une portée identique aux deux termes.

L'auteur de l'amendement défend le point de vue que, par souci de concordance avec le Code judiciaire, mieux vaut utiliser le terme «admissible».

2. *Amendement de synthèse*

L'amendement de synthèse de M. Lallemand et consorts (amendement n° 13) propose de réunir les dispositions des articles 10, 11 et 12 initiaux (qui concernent tous trois l'action en restitution) en un seul et même article qui serait libellé comme suit:

«Art. 7. — § 1er. Lorsqu'un bien culturel qui a quitté illicitement le territoire d'un État se trouve en Belgique, cet État peut intenter une action en restitution contre celui entre les mains duquel le bien se trouve.

De vordering is niet ontvankelijk indien het, op het ogenblik dat zij wordt ingesteld, niet meer onrechtmatig is om het goed buiten het grondgebied van de verzoekende Staat te brengen.

§ 2. *De vordering wordt bij een verzoekschrift op tegenspraak ingesteld bij de rechtbank van eerste aanleg te Brussel.*

Bij het verzoekschrift worden gevoegd:

1° *een document waarin het goed waarop de vordering betrekking heeft, wordt beschreven en waarin wordt verklaard dat dit goed een cultuurogoed is krachtens de wetgeving van de verzoekende Staat;*

2° *een verklaring van de bevoegde overheden van de verzoekende Staat waaruit moet blijken dat het cultuurogoed op onrechtmatige wijze buiten het grondgebied van deze Staat is gebracht, in strijd met zijn wetgeving ter zake of met verordening (E.E.G.) nr. 3911/92 van de Raad, van 9 december 1992, betreffende de uitvoer van cultuurogoderen.*

Ingeval deze documenten niet bij de inleiding van de vordering werden gevoegd en behoudens toevoeging van deze stukken binnen de door de rechtbank gestelde termijn, verklaart deze de eis van ambtswege niet toelaatbaar.

Behalve de vermeldingen genoemd in artikel 1034ter, 1°, 4°, 5° en 6°, van het Gerechtelijk Wetboek bevat het verzoekschrift, op straffe van nietigheid:

1° *de opgave van de verzoekende Staat en de naam, voornaam en hoedanigheid van de persoon die deze Staat vertegenwoordigt;*

2° *de naam, voornaam en woonplaats of, bij gebreke van een woonplaats, de verblijfplaats en, in voorkomend geval, de hoedanigheid van de persoon die moet worden opgeroepen. »*

Om de hierboven toegelichte redenen wijst de commissie het voorstel af om de term « *teruggave* » te vervangen door de term « *terugvordering* ».

De lezing van het tweede lid van § 1 is ingegeven door die van artikel 7.2 van de richtlijn.

Wat betreft de vermeldingen op straffe van nietigheid, werd de ontwerp-tekst lichtjes aangepast om hem in overeenstemming te brengen met artikel 1034ter van het Gerechtelijk Wetboek.

Voor § 2 kiest de commissie uiteindelijk voor het amendement van de heer Erdman (amendement nr. 5), dat met 4 stemmen, bij 4 onthoudingen wordt aangenomen als subamendement op het voornoemde syntheseamendement. Na aldus gewijzigd te zijn wordt dat laatste aangenomen bij eenparigheid van de 8 aanwezige leden.

L'action n'est pas recevable si, au moment où elle est introduite, la sortie du bien du territoire de l'État requérant n'est plus illicite.

§ 2. *L'action est introduite par requête contradictoire devant le tribunal de première instance de Bruxelles.*

Sont joints à la requête:

1° *un document décrivant le bien visé par l'action et déclarant qu'il s'agit d'un bien culturel en vertu de la législation de l'État requérant;*

2° *une déclaration des autorités compétentes de l'État requérant faisant apparaître que le bien culturel a quitté illicitement le territoire de cet État, en violation de sa législation en la matière ou du règlement (C.E.E.) n° 3911/92 du Conseil, du 9 décembre 1992, concernant l'exportation de biens culturels.*

Lorsque ces documents n'ont pas été joints lors de l'introduction de l'action et sauf communication de ces pièces dans le délai fixé par le tribunal, celui-ci déclare d'office que l'action ne peut être admise.

Outre les mentions prévues à l'article 1034ter, 1°, 4°, 5° et 6°, du Code judiciaire, la requête contient, à peine de nullité:

1° *l'indication de l'État requérant et les nom, prénom et qualité de la personne qui le représente;*

2° *les nom, prénom, domicile ou, à défaut de domicile, résidence, et, le cas échéant, qualité de la personne à convoquer. »*

Pour les raisons déjà exposées ci-avant, la commission ne retient pas la suggestion tendant à remplacer le terme « *restitution* » par le mot « *revendication* ».

La formule du second alinéa du § 1er s'inspire de celle de l'article 7.2 de la directive.

Quant aux mentions requises à peine de nullité, le texte du projet a été légèrement adapté, en vue de l'aligner sur celui de l'article 1034ter du Code judiciaire.

En ce qui concerne le § 2, la commission opte finalement pour l'amendement de M. Erdman (amendement n° 5), qui a été adopté par 4 voix et 4 abstentions, en tant que sous-amendement à l'amendement de synthèse susmentionné. Ce dernier est, moyennant cette modification, adopté à l'unanimité des 8 membres présents.

Artikel 13 (art. 8 van de aangenomen tekst)

1. Eerste bespreking

Een lid herinnert eraan dat, wanneer het om lichamelijk roerende goederen gaat, het bezit als titel geldt (art. 2279 van het Burgerlijk Wetboek). Bijgevolg is er in dat geval geen verjaring bij een bezit te goeder trouw, vermits een dergelijk bezit aanleiding geeft tot de onmiddellijke verwerving van de eigendom.

De bijzondere termijn van dertig jaar geldt enkel voor verloren of gestolen zaken in de mate dat de bezitter te kwader trouw is.

De termijn is drie jaar als de bezitter te goeder trouw is; als het goed op een plaats die het vertrouwen wekt, werd verkocht, moet men de prijs betalen.

Het lid vraagt welke dan de draagwijdte is van de woorden «onder voorbehoud van verjaring» in artikel 13.

De heer Erdman verwijst naar zijn amendement op artikel 15 (amendement nr. 6).

De de minister antwoordt dat men specifiek verwijst naar de exceptie van verjaring die binnen het kader van de richtlijn en van het wetsontwerp (art. 14) kan worden ingeroepen in bepaalde omstandigheden, namelijk indien men laattijdig de teruggave vordert. Het wetsontwerp wijkt dus in zijn geheel af van het gemeen recht.

Er wordt opgemerkt dat de woorden «*met ingang van 1 januari 1993*» de vertaling zijn van de woorden «*à partir du*», terwijl hier wordt bedoeld: «*vanaf 1 januari 1993*».

2. Syntheseamendement

In het syntheseamendement van de heer Lallemand c.s. (amendement nr. 13) wordt voorgesteld het artikel te doen luiden als volgt:

«Art. 8. — *Onder voorbehoud van de verjaring moet de teruggave van het gevorderde cultuurgoed door de rechtbank worden gelast indien bewezen wordt dat de vordering betrekking heeft op een cultuurgoed dat op onrechtmatige wijze, ten vroegste op 1 januari 1993, buiten het grondgebied van de verzoekende Staat is gebracht.*

De eigendom van het cultuurgoed wordt, na de teruggave ervan, bepaald door het recht van de verzoekende Staat.»

Het aldus geamendeerde artikel wordt eenparig aangenomen door de 8 aanwezige leden.

Article 13 (art. 8 du texte adopté)

1. Première discussion

Un commissaire rappelle qu'en fait de meubles corporels, la possession vaut titre (art. 2279 du Code civil). En pareil cas, il n'y a donc pas prescription si la possession est de bonne foi, puisqu'une telle possession donne lieu à l'acquisition immédiate de la propriété.

Le délai spécial de trente années ne vaut que pour les choses perdues ou volées dans la mesure où le possesseur est de mauvaise foi.

Le délai est de trois ans si le possesseur est de bonne foi; lorsque le bien a été vendu en un lieu qui inspire confiance, il faut payer le prix.

L'intervenant demande quelle est alors la portée des mots «sous réserve de la prescription» qui figurent à l'article 13.

M. Erdman renvoie à son amendement à l'article 15 (amendement n° 6).

Le ministre répond que l'on renvoie spécifiquement à l'exception de prescription qui, dans le cadre de la directive et du projet de loi (art. 14), peut être invoquée dans certaines circonstances, à savoir lorsque l'on demande tardivement la restitution. Le projet de loi dans son ensemble déroge donc au droit commun.

On fait observer que les mots «*met ingang van 1 januari 1993*» sont la traduction des mots «*à partir du*», alors qu'ici, le sens est: «*vanaf 1 januari 1993*».

2. Amendement de synthèse

L'amendement de synthèse de M. Lallemand et consorts (amendement n° 13) propose de libeller l'article comme suit:

«Art. 8. — *Sous réserve de la prescription, la restitution du bien culturel réclamé est ordonnée par le tribunal s'il est établi que la demande a pour objet un bien culturel qui a quitté illicitement le territoire de l'État requérant au plus tôt le 1er janvier 1993.*

La propriété du bien culturel est, après la restitution, régie par la loi de l'État requérant.»

L'article ainsi amendé est adopté à l'unanimité des 8 membres présents.

Artikel 14 (art. 9 van de aangenomen tekst)

1. Eerste bespreking

Bij dit artikel dienen de heren Foret en Desmedt een amendement in (amendement nr. 10), luidende:

«In het tweede lid van dit artikel de woorden «Deze termijn kan in geen geval langer zijn dan dertig jaar vanaf» vervangen door de woorden «De vordering tot teruggave verjaart in elk geval dertig jaar na.»

Verantwoording

Het tweede lid is onduidelijk geformuleerd: het aanwijzend voornaamwoord «deze» wordt gebruikt bij het substantief «termijn», waardoor het tweede lid lijkt te verwijzen naar de termijn van een jaar in het eerste lid. Het gaat hier echter om twee verschillende termijnen. Ter wille van de duidelijkheid moet ook hier de tekst van de richtlijn worden overgenomen aangezien die nauwkeuriger geformuleerd is.»

Een lid wijst erop dat in het tweede lid van artikel 14 de woorden «kerkelijke goederen» moeten worden vervangen door de formule voorgesteld bij artikel 2.

2. Syntheseamendement

In het syntheseamendement van de heer Lallemand c.s. (amendement nr. 13) wordt voorgesteld het artikel te doen luiden als volgt:

«Art. 9. — De vordering tot teruggave van cultuurgoederen die op onrechtmatige wijze buiten het grondgebied van een Staat zijn gebracht, verjaart één jaar na de datum waarop de plaats waar het cultuurgoed zich bevindt en de identiteit van de bezitter of de houder van dat goed ter kennis van de verzoekende Staat zijn gekomen.»

Indien het goed deel uitmaakt van een openbare collectie of van een inventaris van een godsdienstige instelling of een vereniging die morele dienstverlening volgens een niet-confessionele levensbeschouwing aanbiedt, zoals bedoeld in artikel 2, 2°, b), en indien het is onderworpen aan een speciale bescherming krachtens de wetgeving van de verzoekende Staat, verjaart de vordering tot teruggave evenwel na 75 jaar, tenzij zij op grond van dezelfde wetgeving niet vatbaar is voor verjaring en behoudens de toepassing van een bilaterale overeenkomst tussen de betrokken Staten waarbij een termijn van meer dan 75 jaar is vastgesteld.»

Bij het tweede lid van het voorgestelde artikel merkt een lid op dat de tekst van het amendement inhoudelijk afwijkt van die van het ontwerp.

Article 14 (art. 9 du texte adopté)

1. Première discussion

À cet article, MM. Foret et Desmedt déposent un amendement (l'amendement n° 10) rédigé comme suit:

«À l'alinéa 2 de cet article, remplacer les mots «En aucun cas ce délai ne peut être supérieur à» par les mots: «En tout état de cause, l'action en restitution se prescrit dans un délai de.»

Justification

Le texte actuel de l'alinéa 2 est ambigu puisqu'il utilise l'adjectif démonstratif «ce» pour qualifier le mot «délai». L'alinéa 2 semble donc faire référence au délai d'un an prévu à l'alinéa précédent. Or, il s'agit évidemment de deux délais différents. Par souci de clarté, il est préférable de revenir au texte de la directive qui est nettement plus précis.

Un membre souligne qu'au deuxième alinéa de l'article 14, les mots «biens ecclésiastiques» doivent être remplacés par la formule proposée à l'article 2.

2. Amendement de synthèse

L'amendement de synthèse de M. Lallemand et consorts (amendement n° 13) propose de rédiger l'article comme suit:

«Art. 9. — L'action en restitution de biens culturels ayant quitté illicitement le territoire d'un État se prescrit par un an à compter du jour où l'État requérant a eu connaissance du lieu où se trouvait le bien culturel et de l'identité de son possesseur ou détenteur.»

Toutefois, si le bien fait partie d'une collection publique ou d'un inventaire d'une institution religieuse ou d'une organisation offrant une assistance morale selon une conception philosophique non confessionnelle visés à l'article 2, 2°, b), et s'il fait l'objet d'une protection spéciale en vertu de la législation de l'État requérant, l'action en restitution se prescrit par 75 ans, à moins qu'elle ne soit imprescriptible d'après cette même législation et sauf application d'un accord bilatéral entre les États concernés fixant un délai supérieur à 75 ans.»

Un membre souligne qu'en ce qui concerne le second alinéa de l'article, le sens du texte proposé dans l'amendement diffère de celui du projet de loi.

Volgens het amendement immers dient de onverjaarbaarheid beoordeeld te worden in het licht van de wetgeving van de Staat waar de vordering wordt ingesteld. Dat lijkt overeen te stemmen met het bepaalde in artikel 7, 1, tweede lid, van de richtlijn.

Volgens ontwerp-artikel 14, tweede lid, daarentegen, moet men rekening houden met de wetgeving van de verzoekende Staat.

De minister antwoordt dat deze vraag aan de orde is geweest onmiddellijk nadat de richtlijn gepubliceerd was.

De interpretatie van de richtlijn, zoals het ontwerp die overneemt, heeft twee argumenten voor zich.

In de eerste plaats gaat de richtlijn uit van het grondbeginsel dat elke Lid-Staat de wetgeving van de andere Lid-Staten toepast. In de preambule bij de richtlijn staat dat dit een eerste stadium vormt voor de wederzijdse erkenning van de nationale wetgevingen over die aangelegenheid.

In elke aangezochte Staat past men dus de wetgeving van de verzoekende Staat toe inzake de voorwaarden van ontvankelijkheid van de vordering, de bepaling van het begrip cultuurobjecten en de verjaringstermijnen.

Waarom zou ons land bovendien een vordering tot teruggave van een ander land onverjaarbaar moeten verklaren alleen al omdat in België het teruggevorderde goed bij voorbeeld aan de regeling van het openbaar domein onderworpen zou zijn?

Een lid repliceert dat de interpretatie van de grondslagen van de richtlijn, gegeven door de vorige spreker, nergens in de aanhef van deze tekst terug te vinden is.

In de aanhef staat wel te lezen: «Overwegende dat de bij deze richtlijn ingevoerde procedure een eerste stap vormt naar samenwerking tussen de Lid-Staten op dit gebied in het kader van de interne markt; dat het oogmerk een wederzijdse erkenning van de ter zake geldende nationale wetgevingen is; dat daarom met name dient te worden voorzien in de oprichting van een Raadgevend Comité dat de Commissie moet bijstaan.»

De tekst van artikel 7, 1, tweede lid, van de richtlijn is duidelijk en het voorgestelde amendement is daarmee in overeenstemming.

De minister verwijst naar artikel 10 van de Franse wet, dat dezelfde interpretatie van de richtlijn geeft als dit wetsontwerp, en dat luidt als volgt:

«Art. 10. — *L'action tendant au retour d'un bien culturel est prescrite à l'expiration d'un délai d'un an à compter de la date à laquelle l'État membre a eu connaissance du lieu où se trouve ce bien et de l'identité de son propriétaire, de son possesseur ou de son détenteur.*

En effet, selon le premier, l'imprescriptibilité s'apprécie par rapport à la loi de l'État où l'action est introduite, ce qui semble conforme à l'article 7, 1, deuxième alinéa, de la directive.

Au contraire, selon l'article 14, deuxième alinéa, du projet, il faut s'en référer à la législation de l'État requérant.

Le ministre répond que cette question s'est posée dès la publication de la directive.

Deux arguments plaident pour l'interprétation de la directive que donne le projet de loi.

Tout d'abord, l'une des idées de base de la directive est que, dans chaque État, on applique la législation des autres États membres. Le préambule de la directive indique que c'est là un premier pas vers la reconnaissance mutuelle des législations nationales en la matière.

Dans chaque État requis, on applique donc la législation de l'État requérant en ce qui concerne les conditions de recevabilité de l'action, la définition des biens culturels, et les délais de prescription.

De plus, pourquoi la Belgique devrait-elle déclarer imprescriptible une action en restitution introduite par un autre pays, au motif qu'en Belgique, le bien réclamé serait par exemple soumis au régime du domaine public?

Un membre réplique que l'interprétation des principes de la directive donnée par le préopinant ne se retrouve pas dans le texte du préambule.

Voici ce que mentionne le préambule: «Considérant que la procédure instituée par la présente directive constitue un premier pas vers une coopération entre États membres dans ce domaine dans le cadre du marché intérieur; que l'objectif est la reconnaissance mutuelle des législations nationales en la matière; qu'il convient, par conséquent, de prévoir notamment que la commission soit assistée par un comité consultatif;».

Le texte de l'article 7, 1, deuxième alinéa, de la directive est clair et l'amendement proposé est conforme à ce texte.

Le ministre renvoie à l'article 10 de la loi française, qui donne la même interprétation de la directive que le présent projet de loi, et dont le texte est le suivant:

«Art. 10. — *L'action tendant au retour d'un bien culturel est prescrite à l'expiration d'un délai d'un an à compter de la date à laquelle l'État membre a eu connaissance du lieu où se trouve ce bien et de l'identité de son propriétaire, de son possesseur ou de son détenteur.*

En tout état de cause, l'action se prescrit dans un délai de trente ans à compter de la date à laquelle le bien culturel est sorti illicitement du territoire de l'État membre requérant. Toutefois, l'action se prescrit dans un délai de soixante-quinze ans, ou demeure imprescriptible si la législation de l'État membre requérant le prévoit, pour les biens inventoriés dans les collections publiques, ainsi que pour les biens figurant sur les inventaires des autorités ecclésiastiques, lorsque la loi de l'État membre requérant accorde à ces biens une protection spécifique.»

De Commissie besluit zich door deze formulering te laten leiden doch ook de verwijzing naar een eventueel bilaterale overeenkomst, zoals die in de richtlijn staat, te behouden.

De heer Erdman dient bijgevolg een subamendement in, luidende (amendement nr. 14):

«Het tweede lid van het voorgestelde artikel vervangen als volgt:

«De vordering verjaart in elk geval dertig jaar te rekenen van de datum waarop het cultuurgoed op onrechtmatige wijze buiten het grondgebied van de verzoekende Staat is gebracht. De vordering verjaart evenwel na vijftig jaar of is onverjaarbaar indien de wetgeving van de verzoekende Staat daarin voorziet, voor de goederen die deel uitmaken van openbare collecties en voor de in artikel 2, 2°, b), bedoelde goederen wanneer deze in de verzoekende Staat aan een speciale bescherming onderworpen zijn.

Een bilaterale overeenkomst met de verzoekende Staat kan een verjaringstermijn van meer dan 75 jaar vaststellen.»

De tekst voorgesteld door het aldus gesubamendeerd syntheseamendement wordt door de 8 aanwezige leden eenparig aangenomen.

Het amendement van de heren Foret en Desmedt wordt ingetrokken want het wordt ingevoegd in het syntheseamendement.

Artikel 15 (art. 10 van de aangenomen tekst)

1. Eerste bespreking

De heer Erdman c.s. dient een amendement in (amendement nr. 6), luidende:

«Aan dit artikel de volgende wijzigingen aanbren- gen:

A. Het eerste lid doen voorafgaan door de woorden «In afwijking van artikel 2280 van het Burgerlijk Wetboek...»

B. In het vierde lid de woorden «de verkrijger» vervangen door de woorden «de bezitter.»

En tout état de cause, l'action se prescrit dans un délai de trente ans à compter de la date à laquelle le bien culturel est sorti illicitement du territoire de l'État membre requérant. Toutefois, l'action se prescrit dans un délai de soixante-quinze ans, ou demeure imprescriptible si la législation de l'État membre requérant le prévoit, pour les biens inventoriés dans les collections publiques, ainsi que pour les biens figurant sur les inventaires des autorités ecclésiastiques, lorsque la loi de l'État membre requérant accorde à ces biens une protection spécifique.»

La commission décide de s'inspirer de cette formule, en maintenant toutefois la référence à un éventuel accord bilatéral, qui figure dans le texte de la directive.

M. Erdman dépose par conséquent un sous-amendement (amendement n° 14) libellé comme suit:

«Remplacer le deuxième alinéa de l'article proposé par ce qui suit:

«En tout état de cause, l'action se prescrit par trente ans à compter du jour où le bien culturel a quitté illicitement le territoire de l'État requérant. Toutefois, l'action se prescrit par septante-cinq ans, ou demeure imprescriptible, si la législation de l'État requérant le prévoit, pour les biens faisant partie de collections publiques, et les biens visés à l'article 2, 2°, b), faisant l'objet d'une protection spéciale dans l'État requé- rant.

Un accord bilatéral avec l'État requérant peut fixer un délai de prescription supérieur à septante-cinq ans.»

Le texte proposé par l'amendement de synthèse, ainsi sous-amendé, est adopté à l'unanimité des 8 membres présents.

L'amendement de MM. Foret et Desmedt est retiré car il est repris dans l'amendement de synthèse.

Article 15 (art. 10 du texte adopté)

1. Première discussion

M. Erdman et consorts déposent un amendement (amendement n° 6), rédigé comme suit:

«Apporter à cet article les modifications ci-après:

A. Faire débiter le premier alinéa par les mots «Par dérogation à l'article 2280 du Code civil, ...».

B. Dans le texte néerlandais du quatrième alinéa, remplacer les mots «de verkrijger» par les mots «de bezitter.»

Verantwoording

1. Artikel 2280 van het Burgerlijk Wetboek voorziet in een specifieke regeling om de tegenwoordige bezitter van gestolen zaken te vergoeden. Het kan de bedoeling niet zijn van cumulatief in de vergoedingen voorzien in artikel 15 met deze van artikel 2280 van het Burgerlijk Wetboek te voorzien.

2. Het is een juiste vertaling: de bedoelde persoon is inderdaad wel een «verkrijger», maar dan is hij in ieder geval op het ogenblik van de vordering «bezitter».

De minister herinnert eraan dat in het kader van de richtlijn en van het wetsontwerp van het gemeen recht (onder meer art. 2279) wordt afgeweken.

Een lid voegt hieraan toe dat het idee dat men kan terugvorderen als het gaat om de goederen bedoeld in artikel 1 *in se* een afwijking is van artikel 2279 van het Burgerlijk Wetboek, daar de terugvordering ten aanzien van de bezitter te goeder trouw volgens het gemeenrecht niet mogelijk is.

Artikel 2280 is niets anders dan een bijzondere modaliteit van artikel 2279.

Op vraag van een lid preciseert de minister dat de vergoeding door de verzoekende Staat wordt betaald en dat dit een voorafgaande voorwaarde aan de teruggave is.

Hetzelfde lid vraagt of de Staat t.o.v. de werkelijke eigenaar kan vorderen, als hij heeft betaald.

De minister antwoordt dat de Staat dit kan doen tegen degene (wie het ook is) die het goed op onrechtmatige wijze heeft uitgevoerd.

De vorige spreker merkt op dat de eigenaar dus terug in bezit zou worden gesteld, zonder dat hij hoeft tussen te komen in de vergoeding die de Staat heeft betaald.

De minister bevestigt dit.

Het is zelfs denkbaar dat men op basis van de richtlijn tot een teruggave van het goed komt t.a.v. een bezitter die beweert eigenaar te zijn van de zaak. Op dat ogenblik wordt het goed teruggebracht in de betrokken Staat, waar zich een geschil zou kunnen voordoen in verband met de eigendom van de zaak. Daaruit zou zelfs kunnen blijken dat de bezitter volgens het recht van die Staat wel degelijk eigenaar is van de zaak.

De vorige interveniënt vraagt of het wel zo is dat de Staat die aan de bezitter of houder te goeder trouw een vergoeding betaalt, niet noodzakelijk een regresvordering heeft op de werkelijke eigenaar die in zijn rechten zou worden hersteld.

De minister bevestigt dit, tenzij de eigenaar aansprakelijk is voor de onrechtmatige uitvoer van het goed.

Justification

1. L'article 2280 du Code civil prévoit une disposition spécifique pour indemniser le possesseur actuel d'une chose volée. Le but ne saurait être d'accorder cumulativement l'indemnité prévue à l'article 15 du projet et celle de l'article 2280 du Code civil.

2. La traduction est correcte: l'intéressé est effectivement un «acquéreur» (verkrijger), mais il est en tout cas «possesseur» au moment de l'action.

Le ministre rappelle que la directive et le projet de loi dérogent au droit commun (notamment à l'art. 2279).

Un commissaire ajoute que l'exercice du droit de revendication des biens visés à l'article 1er constitue en soi une dérogation à l'article 2279 du Code civil, puisque, en vertu du droit commun, la revendication contre le possesseur de bonne foi n'est pas possible.

L'article 2280 n'est qu'une modalité particulière de l'article 2279.

En réponse à une question d'un membre, le ministre déclare que l'indemnité est payée par l'État requérant et que le paiement est une condition préalable à la restitution.

Le même membre demande si l'État peut intenter une action contre le propriétaire réel lorsqu'il a payé.

Le ministre répond que l'État peut le faire à l'encontre de celui (quelqu'il soit) qui a exporté illégalement le bien.

Le préopinant fait observer que le propriétaire reprendrait donc possession du bien sans devoir intervenir dans l'indemnité que l'État a payée.

Le ministre déclare que c'est exact.

Il est même concevable que l'on en arrive à restituer, en application de la directive, un bien à un possesseur qui prétend en être le propriétaire. Dans un tel cas, le bien est rapporté dans l'État concerné, où un litige pourrait surgir concernant le droit de propriété de ce bien. Il pourrait même s'avérer que le possesseur du bien est bel et bien son propriétaire en vertu du droit de cet État.

Le préopinant demande s'il est exact que l'État qui paie une indemnité au possesseur ou au détenteur de bonne foi n'a pas nécessairement un droit de recours contre le propriétaire réel qui aurait été rétabli dans ses droits.

Le ministre répond affirmativement, mais que les choses sont différentes si le propriétaire est responsable de l'exportation illicite du bien.

Het lid leidt hieruit af dat de Lid-Staten een garantie aan de eigenaars geven, in zoverre deze laatsten niet medeplichtig zijn aan de onrechtmatige uitvoer.

De minister antwoordt dat dit niet in de richtlijn wordt geregeld. Het zal naar het recht van de betrokken Staat moeten worden beoordeeld.

Een bepaalde rechtsleer stelt zelfs dat degenen die goede relaties hebben met hun nationale Staat van die procedure gebruik zullen kunnen maken en de anderen niet.

Er wordt evenwel op gewezen dat de verzoekende Staat veelal de eigenaar van het goed is.

Een lid vraagt of in het eerste lid van het artikel het woord «*zorgvuldigheid*» niet beter vervangen kan worden door «*voorzichtigheid*», «*omzichtigheid*» of nog «*behoedzaamheid*».

De minister dringt erop aan dat men zich strikt houdt aan de lezing van de richtlijn. Daar komt nog bij dat het om een fundamenteel punt gaat, dat in laatste instantie door het Hof van Justitie geïnterpreteerd zal worden.

Ook dient men erop toe te zien de bewijslast niet om te keren in vergelijking met wat het wetsontwerp bepaalt.

Deze tekst betekent dat de bezitter bij de aankoop elke nodige informatie heeft ingewonnen zodat hij met zekerheid kan weten dat het goed in aanmerking komt voor uitvoer.

Voorgesteld wordt in het tweede lid de woorden «*en degene die zich op kwade trouw beroept, moet die bewijzen*» te doen vervallen omdat die overbodig lijken. Op dit punt doen zij niet anders dan de regeling van het gemeen recht overnemen.

Een lid kan zich bij dit voorstel niet aansluiten, aangezien het wetsontwerp afwijkt van de artikelen 2279 en volgende van het Burgerlijk Wetboek.

De commissie beslist de tekst op dat punt ongewijzigd te laten.

Voorts stelt de commissie vast dat de term «*diligence*» als mogelijke betekenis heeft «*toegewijde nauwkeurigheid*» (van Dale). Ze beslist bijgevolg niet aan de terminologie te raken.

2. *Syntheseamendement*

In het syntheseamendement van de heer Lallemand c.s. (amendement nr. 13) wordt voorgesteld het artikel te doen luiden als volgt:

«*Art. 10. — Wanneer de rechtbank de teruggave van het cultuurgoed aan de verzoekende Staat gelast, kent zij aan de bezitter een billijke vergoeding toe, op voorwaarde dat de bezitter bij de verwerving met de nodige zorgvuldigheid heeft gehandeld.*

Le membre en déduit que les États membres fournissent une garantie aux propriétaires pour autant qu'ils ne soient pas complices de l'exportation illicite.

Le ministre répond que cette question n'est pas réglée par la directive. Il faudra se prononcer en application du droit de l'État concerné.

Une certaine doctrine affirme même que ceux qui ont de bonnes relations avec leur État national pourront recourir à cette procédure et les autres pas.

Il est toutefois souligné que, dans la majorité des cas, c'est l'État requérant qui est propriétaire du bien.

Un membre demande si, au premier alinéa de l'article, le mot «*diligence*» ne doit pas être remplacé par celui de «*prudence*», de «*circonspection*» ou encore de «*précaution*».

Le ministre insiste pour que l'on s'en tienne strictement au texte de la directive. Il s'agit en outre d'un point crucial, qui, en dernier ressort, sera interprété par la Cour de la justice.

Il faut aussi veiller à ne pas renverser la charge de la preuve, par rapport au texte du projet de loi.

Ce texte signifie que le possesseur doit avoir pris, au moment de l'acquisition, toutes les informations nécessaires pour être certain que le bien pouvait être exporté.

En ce qui concerne le deuxième alinéa, il est proposé de supprimer les mots «*et c'est à celui qui allègue la mauvaise foi à la prouver*», qui paraissent superflus, puisqu'ils ne font que reproduire le droit commun en la matière.

Un commissaire déclare qu'il n'approuve pas cette proposition, étant donné que le projet de loi déroge aux articles 2279 et suivants du Code civil.

La commission décide de laisser le texte inchangé sur ce point.

Elle constate en outre que l'une des définitions possibles du mot «*diligence*» est «*soin attentif, appliqué*». Elle décide par conséquent de s'en tenir à cette terminologie.

2. *Amendement de synthèse*

L'amendement de synthèse de M. Lallemand et consorts (amendement n° 13) propose de rédiger l'article comme suit:

«*Art. 10. — S'il ordonne la restitution du bien culturel à l'État requérant, le tribunal accorde au possesseur une indemnité équitable, pour autant que le possesseur ait agi avec la diligence requise lors de l'acquisition.*

Goede trouw wordt steeds vermoed en degene die zich op kwade trouw beroept, moet die bewijzen.

Het is voldoende dat de goede trouw aanwezig was op het ogenblik van de verkrijging.

In geval van schenking of erfopvolging mag de rechtspositie van de bezitter niet gunstiger zijn dan die van degene van wie hij het goed uit dien hoofde heeft verkregen.

De vergoeding wordt door de verzoekende Staat bij de teruggave uitgekeerd.»

Het aldus geamendeerde artikel wordt eenparig aangenomen door de 8 aanwezige leden.

De amendementen 6 A) en 6 B) van de heer Erdman worden ingetrokken, het eerste in het licht van de hierboven vermelde preciseringen met betrekking tot artikel 2280, het tweede omdat het in het syntheseamendement is opgenomen.

Artikel 16 (art. 11 van de aangenomen tekst)

In het kader van een eerste bespreking geeft dit artikel geen aanleiding tot enige opmerking.

In het syntheseamendement van de heer Lallemand c.s. (amendement nr. 13) wordt voorgesteld dit artikel te doen luiden als volgt:

«Art. 11. — De kosten die voortvloeien uit de uitvoering van de rechterlijke beslissing waarbij de teruggave van het cultuurgoed wordt gelast, alsook de kosten in verband met de nodige maatregelen die overeenkomstig de artikelen 4, 5 en 6 werden getroffen voor het materiële behoud van het cultuurgoed, komen ten laste van de verzoekende Staat.

De verzoekende Staat kan van de personen die verantwoordelijk zijn voor het op onrechtmatige wijze buiten zijn grondgebied brengen van het cultuurgoed, de terugbetaling vorderen van de vergoeding en van de te zijnen laste gelegde kosten.»

Het aldus geamendeerde artikel wordt eenparig aangenomen door de 8 aanwezige leden.

Artikel 17 (art. 12 van de aangenomen tekst)

Bij een eerste bespreking geeft dit artikel geen aanleiding tot opmerkingen.

In het syntheseamendement van de heer Lallemand c.s. (amendement nr. 13) wordt voorgesteld dit artikel te doen luiden als volgt:

«Art. 12. — De centrale autoriteit van de verzoekende Staat stelt de centrale autoriteit van de aangezochte Staat onverwijld in kennis van de vordering tot teruggave.

La bonne foi est toujours présumée, et c'est à celui qui allègue la mauvaise foi à la prouver.

Il suffit que la bonne foi ait existé au moment de l'acquisition.

En cas de donation ou de succession, le possesseur ne peut bénéficier d'un statut plus favorable que celui de la personne dont il a reçu le bien à ce titre.

L'indemnité est payée par l'État requérant au moment de la restitution.»

L'article ainsi amendé est adopté à l'unanimité des 8 membres présents.

Les amendements 6 A) et 6 B) de M. Erdman sont retirés, le premier à la lumière des précisions mentionnées ci-dessus concernant l'article 2280, le second parce qu'il est inclus dans l'amendement de synthèse.

Article 16 (art. 11 du texte adopté)

Dans le cadre d'un premier examen, cet article ne donne lieu à aucune remarque.

L'amendement de synthèse de M. Lallemand et consorts (amendement n° 13) propose de rédiger cet article comme suit:

«Art. 11. — Sont à charge de l'État requérant, les dépenses qui résultent de l'exécution de la décision judiciaire ordonnant la restitution du bien culturel, ainsi que les frais résultant des mesures prises en vertu des articles 4, 5 et 6, pour assurer la conservation matérielle du bien culturel.

L'État requérant peut réclamer le remboursement de l'indemnité et des dépenses mises à sa charge aux personnes responsables du déplacement illicite du bien culturel hors de son territoire.»

L'article ainsi amendé est adopté à l'unanimité des 8 membres présents.

Article 17 (art. 12 du texte adopté)

Lors d'une première discussion, cet article n'a donné lieu à aucune observation.

L'amendement de synthèse de M. Lallemand et consorts (amendement n° 13) propose de rédiger cet article comme suit:

«Art. 12. — L'autorité centrale de l'État requérant informe sans délai l'autorité centrale de l'État requis de l'introduction de l'action en restitution.

De centrale autoriteit van de aangezochte Staat licht de centrale autoriteit van de overige Staten onverwijld in. »

De heer Erdman dient het volgende subamendement in (amendement nr. 15).

« Het voorgestelde artikel vervangen als volgt :

« Art. 12. — Wanneer de minister van Justitie door de centrale autoriteit van de verzoekende Staat in kennis wordt gesteld van het instellen van een vordering tot teruggave, licht hij onverwijld de centrale autoriteit van de overige Staten in. »

Dit subamendement wordt eenparig aangenomen door de 8 aanwezige leden.

Artikel 18 (art. 13 van de aangenomen tekst)

1. Eerste bespreking

Bij dit artikel dient de heer Erdman c.s. het volgende amendement in (amendement nr. 7):

« Art. 18. — Dit artikel doen voorafgaan door de woorden :

« Onverminderd de bepalingen van artikel 8, kan de Koning ... »

Verantwoording

Vermits de wet zelf in artikel 8 bepaalde autoriteiten aanwijst om bepaalde opdrachten te vervullen, die ook vallen binnen de in artikel 7 omschreven opdrachten, moet daar naar worden verwezen.

De woorden «*wanneer België de aangezochte Staat is*» zijn overbodig en moeten worden geschrapt.

2. Syntheseamendement

In het syntheseamendement van de heer Lallemand c.s. (amendement nr. 13) wordt voorgesteld het artikel te doen luiden als volgt:

« Art. 13. — Onverminderd de bepalingen van artikel 5, kan de Koning de autoriteiten aanwijzen die bevoegd zijn om de in artikel 4 omschreven opdrachten te vervullen. »

Het aldus geamendeerde artikel wordt eenparig aangenomen door de 8 aanwezige leden.

Het amendement van de heer Erdman wordt ingetrokken, vermits het in het syntheseamendement is opgenomen.

Artikel 19 (art. 14 van de aangenomen tekst)

1. Eerste bespreking

Bij dit artikel dient de heer Erdman c.s. de volgende twee amendementen in (amendementen nrs. 8 en 9):

« Nr. 8. — « 25° » vervangen door « 27°. »

L'autorité centrale de l'État requis informe sans délai les autorités centrales des autres États. »

M. Erdman dépose le sous-amendement suivant (amendement n° 15).

« Remplacer l'article proposé par ce qui suit :

« Art. 12. — Le ministre de la Justice, informé par l'autorité centrale de l'État requérant de l'introduction de l'action en restitution, en informe sans délai l'autorité centrale des autres États. »

Ce sous-amendement est adopté à l'unanimité des 8 membres présents.

Article 18 (art. 13 du texte adopté)

1. Première discussion

À cet article, M. Erdman et consorts déposent l'amendement suivant (amendement n° 7):

« Art. 18. — Faire précéder cet article par les mots suivants :

« Sans préjudice des dispositions de l'article 8, »

Justification

Comme la loi elle-même désigne, à l'article 8, certaines autorités pour accomplir des missions déterminées qui relèvent également des tâches définies à l'article 7, il convient d'y faire référence.

Il est également souligné que les mots «*lorsque la Belgique est l'État requis*» sont superflus et doivent être supprimés.

2. Amendement de synthèse

L'amendement de synthèse de M. Lallemand et consorts (amendement n° 13) propose de rédiger l'article comme suit:

« Art. 13. — Sans préjudice des dispositions de l'article 5, le Roi peut désigner les autorités compétentes pour remplir les missions décrites à l'article 4. »

L'article ainsi amendé est adopté à l'unanimité des 8 membres présents.

L'amendement de M. Erdman est retiré, étant donné qu'il est inclus dans l'amendement de synthèse.

Article 19 (art. 14 du texte adopté)

1. Première discussion

À cet article, M. Erdman et consorts déposent les deux amendements suivants (amendements n°s 8 et 9):

« N° 8. — Remplacer « 25° » par « 27°. »

Verantwoording

Er is reeds een «25°» ingevoegd in artikel 569 van het Gerechtelijk Wetboek door artikel 98 van de wet van 20 mei 1994 en er is zelfs een «26°» ingevoegd bij artikel 13, lid 1, van de wet van 6 augustus 1993.

«Nr. 9. — Dit artikel aanvullen met een tweede lid, luidende:

«In het voorlaatste lid van artikel 569 van het Gerechtelijk Wetboek de woorden «en 26°» vervangen door de woorden «26° en 27°.»

Verantwoording

Indien in artikel 569 van het Gerechtelijk Wetboek een bevoegdheid ratione loci wordt bepaald voor de rechtbank van eerste aanleg te Brussel (bevoegdheid die weliswaar bevestigd wordt in artikel 10 van de voorgestelde tekst) moet toch, om in overeenstemming te blijven, ook het voorlaatste lid van artikel 569 van het Gerechtelijk Wetboek worden aangepast.

2. Syntheseamendement

In het syntheseamendement van de heer Lallemand c.s. (amendement nr. 13) wordt voorgesteld het artikel te doen luiden als volgt:

«Art. 14. — In artikel 569 van het Gerechtelijk Wetboek worden de volgende wijzigingen aangebracht:

«A) Het eerste lid wordt aangevuld met een 27°, luidende: «27° van de vorderingen tot teruggave van cultuurgoederen ingesteld op grond van artikel 10 van de wet van ... betreffende de teruggave van cultuurgoederen die op onrechtmatige wijze buiten het grondgebied van bepaalde buitenlandse Staten zijn gebracht.»

B) In het tweede lid worden de woorden «en 26°» vervangen door de woorden «, 26° en 27°.»

Het aldus geamendeerde artikel wordt eenparig aangenomen door de 8 aanwezige leden.

De amendementen van de heer Erdman c.s. worden ingetrokken, vermits ze in het syntheseamendement zijn opgenomen.

IV. EINDSTEMMING

Het geamendeerde wetsontwerp in zijn geheel wordt eenparig aangenomen door de 8 aanwezige leden.

Dit verslag is bij dezelfde eenparigheid goedgekeurd.

De Rapporteur,
Nadia MERCHIERS.

De Voorzitter,
Roger LALLEMAND.

Justification

Un «25°» a déjà été inséré à l'article 569 du Code judiciaire par l'article 98 de la loi du 20 mai 1994 et un «26°» a même été inséré par l'article 13, premier alinéa, de la loi du 6 août 1993.

«N° 9. — Compléter cet article par un second alinéa, libellé comme suit:

«À l'avant-dernier alinéa de l'article 569 du Code judiciaire, les mots «et 26°» sont remplacés par les mots «, 26° et 27°.»

Justification

Si l'article 569 du Code judiciaire accorde une compétence ratione loci au tribunal de première instance de Bruxelles (une compétence qui est certes confirmée par l'article 10 du texte proposé), il convient malgré tout, pour maintenir la concordance, d'adapter également l'avant-dernier alinéa de l'article 569 du Code judiciaire.

2. Amendement de synthèse

L'amendement de synthèse de M. Lallemand et consorts (amendement n° 13) propose de rédiger l'article comme suit:

«Art. 14. — À l'article 569 du Code judiciaire sont apportées les modifications suivantes:

«A) L'alinéa 1er est complété par un 27° rédigé comme suit: «27° des demandes en restitution de biens culturels introduites sur la base de l'article 7 de la loi du ... relative à la restitution de biens culturels ayant quitté illicitement le territoire de certains États étrangers.»

B) À l'alinéa 2, les mots «et 26°» sont remplacés par les mots «, 26° et 27°.»

L'article ainsi amendé est adopté à l'unanimité des 8 membres présents.

Les amendements de M. Erdman et consorts sont retirés, étant donné qu'ils sont inclus dans l'amendement de synthèse.

IV. VOTE FINAL

L'ensemble du projet de loi amendé a été adopté à l'unanimité des 8 membres présents.

Le présent rapport a été approuvé à la même unanimité.

La Rapporteuse,
Nadia MERCHIERS.

Le Président,
Roger LALLEMAND.

BIJLAGE I

CONCORDANTIETABEL

I	
Wetsontwerp overgezonden door de Kamer van volksvertegenwoordigers	Tekst aangenomen door de Commissie voor de Justitie van de Senaat
Art.	Art.
—	—
1	1
2	2
3	2
4	3
5	2
6	4
7	4
8	5
9	6
10	7
11	7
12	7
13	8
14	9
15	10
16	11
17	12
18	13
19	14

II	
Tekst aangenomen door de Commissie voor de Justitie van de Senaat	Wetsontwerp overgezonden door de Kamer van volksvertegenwoordigers
Art.	Art.
—	—
1	1
2	2
	3
	5
3	4
4	6
	7
5	8
6	9
7	10
	11
	12
8	13
9	14
10	15
11	16
12	17
13	18
14	19

ANNEXE I

TABLE DE CONCORDANCE

I	
Projet de loi transmis par la Chambre des représentants	Texte adopté par la Commission de la Justice du Sénat
Art.	Art.
—	—
1	1
2	2
3	2
4	3
5	2
6	4
7	4
8	5
9	6
10	7
11	7
12	7
13	8
14	9
15	10
16	11
17	12
18	13
19	14

II	
Texte adopté par la Commission de la Justice du Sénat	Projet de loi transmis par la Chambre des représentants
Art.	Art.
—	—
1	1
2	2
	3
	5
3	4
4	6
	7
5	8
6	9
7	10
	11
	12
8	13
9	14
10	15
11	16
12	17
13	18
14	19

BIJLAGE II

*(Besluiten waarvan de publicatie niet
voorwaarde is voor de toepassing)*

RAAD

**Richtlijn 93/7/E.E.G. van de Raad
van 15 maart 1993**

***betreffende de teruggave van cultuurgoederen
die op onrechtmatige wijze buiten het grondgebied
van een Lid-Staat zijn gebracht***

DE RAAD VAN DE EUROPESE GEMEENSCHAPPEN,

Gelet op het Verdrag tot oprichting van de Europese Economische Gemeenschap, inzonderheid op artikel 100 A,

Gezien het voorstel van de Commissie(1),

In samenwerking met het Europees Parlement(2),

Gezien het advies van het Economisch en Sociaal Comité(3),

Overwegende dat volgens artikel 8 A van het Verdrag uiterlijk op 1 januari 1993 een interne markt tot stand moet zijn gebracht die een ruimte zonder binnengrenzen omvat waarin het vrije verkeer van goederen, personen, diensten en kapitaal is gewaarborgd volgens de bepalingen van het Verdrag;

Overwegende dat de Lid-Staten, krachtens en binnen de grenzen van artikel 36 van het Verdrag, ook na 1992 gerechtigd blijven om hun nationaal bezit nader te omschrijven en de mogelijkheid behouden de nodige maatregelen te treffen ter bescherming van hun nationaal bezit in deze ruimte zonder binnengrenzen;

Overwegende dat derhalve een teruggaveregeling tot stand moet worden gebracht die de Lid-Staten de mogelijkheid biedt om van cultuurgoederen die in de zin van artikel 36 als nationaal bezit moeten worden beschouwd en die in strijd met de hierboven genoemde nationale bepalingen of met Verordening (E.E.G.) nr. 3911/92 van de Raad van 9 december 1992 betreffende de uitvoer van cultuurgoederen(4) buiten hun grondgebied zijn gebracht, terugkeer op hun grondgebied te verkrijgen; dat de toepassing van deze regeling zo eenvoudig en zo doeltreffend mogelijk dient te zijn; dat het, om de samenwerking in verband met de teruggave te vergemakkelijken, nodig is de werkingssfeer van deze regeling te beperken tot voorwerpen die tot gemeenschappelijke categorieën van cultuurgoederen behoren; dat de bijlage bij deze richtlijn bijgevolg geen omschrijving beoogt van de goederen die als «nationaal bezit» in de zin van artikel 36 dienen te worden beschouwd, maar er alleen toe strekt de categorieën goederen vast te stellen die in aanmerking komen om als zodanig te worden beschouwd en uit dien hoofde het voorwerp van een teruggaveprocedure in de zin van deze richtlijn kunnen vormen;

Overwegende dat ook cultuurgoederen die als nationaal bezit zijn geklasseerd en die een integrerend deel vormen van openbare

(1) PB nr. C 53 van 28. 2. 1992, blz. 11; PB nr. C 172 van 8. 7. 1992, blz. 7.

(2) PB nr. C 176 van 13. 7. 1992, blz. 129; PB nr. C 72 van 15. 3. 1993.

(3) PB nr. C 223 van 31. 8. 1992, blz. 10.

(4) PB nr. L 395 van 31. 12. 1992, blz. 1.

ANNEXE II

*(Actes dont la publication n'est pas
une condition de leur applicabilité)*

CONSEIL

**Directive 93/7/C.E.E. du Conseil
du 15 mars 1993**

***relative à la restitution de biens culturels
ayant quitté illicitement le territoire
d'un État membre***

LE CONSEIL DES COMMUNAUTÉS EUROPÉENNES,

vu le traité instituant la Communauté économique européenne, et notamment son article 100 A,

vu la proposition de la Commission(1),

en coopération avec le Parlement européen(2),

vu l'avis du Comité économique et social(3),

considérant que l'article 8 A du traité prévoit l'établissement, au plus tard le 1er janvier 1993, du marché intérieur comportant un espace sans frontières dans lequel la libre circulation des marchandises, des personnes, des services et des capitaux est assurée conformément aux dispositions du traité;

considérant que, en vertu et dans les limites de l'article 36 du traité, les États membres garderont, après 1992, le droit de définir leurs trésors nationaux et la possibilité de prendre les mesures nécessaires pour assurer la protection de ces trésors nationaux dans cet espace sans frontières;

considérant qu'il convient donc de mettre en place un système permettant aux États membres d'obtenir la restitution, sur le territoire, des biens culturels classés «trésors nationaux» au sens dudit article 36 et qui ont quitté leur territoire en violation des mesures nationales susmentionnées ou du règlement (C.E.E.) n° 3911/92 du Conseil, du 9 décembre 1992, concernant l'exportation de biens culturels(4); que la mise en œuvre de ce système devrait être la plus simple et la plus efficace possible; qu'il est nécessaire, afin de faciliter la coopération en matière de restitution, de limiter le champ d'application du présent système à des objets appartenant à des catégories communes de biens culturels; que l'annexe de la présente directive n'a, par conséquent, pas pour objet de définir les biens ayant rang de «trésors nationaux» au sens dudit article 36, mais uniquement des catégories de biens susceptibles d'être classés comme tels et pouvant, à ce titre, faire l'objet d'une procédure de restitution au sens de la présente directive;

considérant que la présente directive devrait également couvrir les objets culturels classés trésors nationaux et qui forment partie

(1) JO n° C 53 du 28. 2. 1992, p. 11; JO n° C 172 du 8. 7. 1992, p. 7.

(2) JO n° C 176 du 13. 7. 1992, p. 129; JO n° C 72 du 15. 3. 1993.

(3) JO n° C 223 du 31. 8. 1992, p. 10.

(4) JO n° L 395 du 31. 12. 1992, p. 1.

collecties of inventarissen van kerkelijke instellingen, maar die niet onder deze gemeenschappelijke categorieën vallen, onder deze richtlijn dienen te vallen;

Overwegende dat moet worden gezorgd voor administratieve samenwerking tussen de Lid-Staten op het gebied van hun nationaal bezit, en dit in nauwe samenhang met de samenwerking op het stuk van gestolen kunstwerken, met name door verloren, gestolen of illegaal uitgevoerde cultuurgoederen die deel uitmaken van hun nationaal bezit en van hun openbare collecties, te registreren bij Interpol of bij andere bevoegde instanties die gelijksoortige lijsten bijhouden;

Overwegende dat de bij deze richtlijn ingevoerde procedure een eerste stap vormt naar samenwerking tussen de Lid-Staten op dit gebied in het kader van de interne markt; dat het oogmerk een wederzijdse erkenning van de ter zake geldende nationale wetgevingen is; dat daarom met name dient te worden voorzien in de oprichting van een Raadgevend Comité dat de Commissie moet bijstaan;

Overwegende dat Verordening (E.E.G.) nr. 3911/92, samen met de onderhavige richtlijn, een communautair systeem voor de bescherming van de cultuurgoederen van de Lid-Staten invoert; dat de datum waarop de lidstaten aan de onderhavige richtlijn dienen te voldoen zo dicht mogelijk bij die van de inwerkingtreding van die verordening dient te liggen; dat bepaalde Lid-Staten over een langere termijn dienen te beschikken, gezien de aard van hun rechtssystemen en de omvang van de wijzigingen in hun wetgeving om aan deze richtlijn te voldoen.

HEEFT DE VOLGENDE RICHTLIJN VASTGESTELD:

Artikel 1

In deze richtlijn wordt verstaan onder:

1. «cultuurgoed»:

— een goed dat, voordat of nadat het op onrechtmatige wijze buiten het grondgebied van een Lid-Staat is gebracht, uit hoofde van de nationale wetgeving of van nationale administratieve procedures, in de zin van artikel 36 van het Verdrag, als «nationaal artistiek, historisch of archeologisch bezit» is aangemerkt, en

— tot een van de in de bijlage vermelde categorieën behoort, of, indien het niet tot een van deze categorieën behoort, integreerend deel uitmaakt van:

— openbare collecties die vermeld staan in de inventarissen van de musea, de archieven en de vaste collecties van bibliotheken.

In deze richtlijn worden onder «openbare collecties» verstaan collecties die het eigendom zijn van een Lid-Staat, een lokale of regionale overheid in een Lid-Staat of een instelling op het grondgebied van een Lid-Staat die overeenkomstig de wetgeving van die Lid-Staat als openbaar wordt aangemerkt en die het eigendom is van of in grote mate wordt gefinancierd door die Lid-Staat of een lokale of regionale overheid;

— de inventarissen van de kerkelijke instellingen;

2. «op onrechtmatige wijze buiten het grondgebied van een Lid-Staat brengen»:

— elk buiten het grondgebied van een Lid-Staat brengen dat in strijd met de wetgeving van die Lid-Staat betreffende de bescherming van het nationaal bezit, of in strijd met Verordening (E.E.G.) nr. 3911/92 geschiedt, alsmede

intégrante des collections publiques ou des inventaires des institutions ecclésiastiques, mais qui n'entrent pas dans ces catégories communes;

considérant qu'il conviendrait d'établir une coopération administrative entre les États membres à l'égard de leurs trésors nationaux, en liaison étroite avec leur coopération dans le domaine des œuvres d'art volées et comportant notamment l'enregistrement, auprès d'Interpol et d'autres organismes compétents émettant des listes similaires d'objets culturels perdus, volés ou ayant illicitement quitté le territoire et faisant partie de leurs trésors nationaux et de leurs collections publiques;

considérant que la procédure instituée par la présente directive constitue un premier pas vers une coopération entre États membres dans ce domaine dans le cadre du marché intérieur; que l'objectif est la reconnaissance mutuelle des législations nationales en la matière; qu'il convient, par conséquent, de prévoir notamment que la Commission soit assistée par un comité consultatif;

considérant que le règlement (C.E.E.) n° 3911/92 institue, ensemble avec la présente directive, un système communautaire de protection des biens culturels des États membres; que la date à laquelle les États membres doivent se conformer à la présente directive doit être la plus proche possible de la date d'entrée en vigueur dudit règlement; que certains États membres auront besoin d'une période plus longue, compte tenu de la nature de leur système juridique et de la portée des modifications qu'ils devront apporter à leur législation pour mettre en œuvre la présente directive,

A ARRÊTÉ LA PRÉSENTE DIRECTIVE:

Article premier

Aux fins de la présente directive, on entend par:

1. «bien culturel»:

— un bien classé, avant ou après avoir quitté illicitement le territoire d'un État membre, comme «trésor national de valeur artistique, historique ou archéologique», conformément à la législation ou aux procédures administratives nationales au sens de l'article 36 du traité et

— appartenant à l'une des catégories visées à l'annexe ou n'appartenant pas à l'une de ces catégories, mais faisant partie intégrante:

— des collections publiques figurant sur les inventaires des musées, des archives et des fonds de conservation des bibliothèques.

Aux fins de la présente directive, on entend par «collections publiques» les collections qui sont la propriété d'un État membre, d'une autorité locale ou régionale dans un État membre, ou d'une institution située sur le territoire d'un État membre et classées publiques conformément à la législation de cet État membre, à condition qu'une telle institution soit la propriété de cet État membre ou d'une autorité locale ou régionale, ou qu'elle soit financée de façon significative par celui-ci ou l'une ou l'autre minorité,

— des inventaires des institutions ecclésiastiques;

2. «ayant quitté illicitement le territoire d'un État membre»:

— toute sortie du territoire d'un État membre en violation de la législation de cet État membre en matière de protection des trésors nationaux ou en violation du règlement (C.E.E.) n° 3911/92 ou

— het niet terugzenden van een rechtmatige tijdelijke zending na het verstrijken van de termijn en iedere schending van een van de andere voorwaarden die aan die tijdelijke zending verbonden waren;

3. «verzoekende Lid-Staat»: de Lid-Staat waarvan het cultuurgoed op onrechtmatige wijze buiten het grondgebied is gebracht;

4. «aangezochte Lid-Staat»: de Lid-Staat op het grondgebied waarvan zich een op onrechtmatige wijze buiten het grondgebied van een andere Lid-Staat gebracht cultuurgoed bevindt;

5. «teruggave»: de daadwerkelijke terugkeer van het cultuurgoed op het grondgebied van de verzoekende Lid-Staat;

6. «bezitter»: degene die een cultuurgoed feitelijk houdt voor zichzelf;

7. «houder»: degene die een cultuurgoed feitelijk houdt voor een ander.

Artikel 2

Cultuurgoederen die op onrechtmatige wijze buiten het grondgebied van een Lid-Staat zijn gebracht, worden teruggegeven overeenkomstig de bij deze richtlijn vastgestelde procedure en voorwaarden.

Artikel 3

Elke Lid-Staat wijst een of meer centrale autoriteiten aan die de in deze richtlijn omschreven bevoegdheden uitoefenen.

De Lid-Staten stellen de Commissie in kennis van alle benoemingen van centrale autoriteiten op grond van dit artikel.

De Commissie maakt de lijst van deze centrale autoriteiten alsmede elke wijziging daarin bekend in de C-reeks van het *Publikatieblad van de Europese Gemeenschappen*.

Artikel 4

De centrale autoriteiten van de Lid-Staten werken samen en bevorderen overleg tussen de bevoegde autoriteiten van de Lid-Staten, die met name:

1. op verzoek van de verzoekende Lid-Staat een nader bepaald cultuurgoed dat op onrechtmatige wijze buiten het grondgebied van deze Lid-Staat is gebracht, opsporen en de identiteit van de bezitter en/of de houder ervan vaststellen. Dit verzoek moet vergezeld gaan van alle nodige informatie om deze opsporing en vaststelling te vergemakkelijken, met name over de plaats waar het goed zich feitelijk of vermoedelijk bevindt;

2. bij ontdekking op hun grondgebied van cultuurgoederen waarvoor er redelijke gronden zijn om aan te nemen dat die goederen op onrechtmatige wijze buiten het grondgebied van andere Lid-Staten zijn gebracht, de betrokken Lid-Staten hiervan in kennis stellen;

3. de bevoegde autoriteiten van de verzoekende Lid-Staat gedurende een termijn van twee maanden na de in punt 2 bedoelde kennisgeving, de gelegenheid geven na te trekken of het betrokken goed een cultuurgoed in de zin van artikel 1, punt 1, vormt. Doen zij dit niet binnen de gestelde termijn, dan zijn de punten 4 en 5 niet langer van toepassing;

4. in samenwerking met de betrokken Lid-Staat de nodige maatregelen treffen voor het materiële behoud van het cultuurgoed;

— tout non-retour à la fin du délai d'une expédition temporaire légale ou toute violation de l'une des autres conditions de cette expédition temporaire;

3. «État membre requérant»: l'État membre dont le bien culturel a quitté illicitement le territoire;

4. «État membre requis»: l'État membre sur le territoire duquel se trouve un bien culturel ayant quitté illicitement le territoire d'un autre État membre;

5. «restitution»: le retour matériel du bien culturel sur le territoire de l'État membre requérant;

6. «possesseur»: la personne qui a la détention matérielle du bien culturel pour son propre compte;

7. «détenteur»: la personne qui a la détention matérielle du bien culturel pour compte d'autrui.

Article 2

Les biens culturels ayant quitté illicitement le territoire d'un État membre sont restitués, conformément à la procédure et dans les conditions prévues par la présente directive.

Article 3

Chaque État membre désigne une ou plusieurs autorités centrales pour exercer les fonctions prévues par la présente directive.

Les États membres communiquent à la Commission toutes les autorités centrales qu'ils désignent conformément au présent article.

La Commission publie la liste de ces autorités centrales, ainsi que les changements les concernant, au *Journal officiel des Communautés européennes*, série C.

Article 4

Les autorités centrales des États membres coopèrent et favorisent la consultation entre les autorités compétentes des États membres. Ces dernières assurent notamment les tâches suivantes:

1. rechercher, à la demande de l'État membre requérant, un bien culturel déterminé ayant quitté illicitement le territoire et l'identité du possesseur et/ou détenteur. Cette demande doit comprendre toutes les informations nécessaires pour faciliter cette recherche, notamment sur la localisation effective ou présumée du bien;

2. notifier aux États membres concernés, la découverte de biens culturels sur leur territoire et s'il y a des motifs raisonnables de présumer que lesdits biens ont quitté illicitement le territoire d'un autre État membre;

3. permettre aux autorités compétentes de l'État membre requérant de vérifier si le bien en question constitue un bien culturel, à condition que la vérification soit effectuée au cours des deux mois suivant la notification prévue au point 2. Si cette vérification n'est pas effectuée dans le délai prévu, les points 4 et 5 ne s'appliquent plus;

4. prendre, en coopération avec l'État membre concerné, toutes les mesures nécessaires à la conservation matérielle du bien culturel;

5. door de nodige voorlopige maatregelen voorkomen dat het cultuuro goed aan de procedure van teruggave wordt onttrokken;

6. met betrekking tot de teruggave als tussenpersoon fungeren tussen de bezitter en/of de houder en de verzoekende Lid-Staat. Te dien einde kunnen de bevoegde autoriteiten van de aangezochte Lid-Staat, onverminderd artikel 5, eerst de weg effenen voor een arbitrageprocedure overeenkomstig de nationale wetgeving van de aangezochte Lid-Staat; de verzoekende Staat en de bezitter of houder moeten uitdrukkelijk met de arbitrageprocedure akkoord gaan.

Artikel 5

De verzoekende Lid-Staat kan bij de bevoegde rechtbank van de aangezochte Lid-Staat tegen de bezitter, of, bij ontstentenis van de bezitter, tegen de houder, een vordering instellen tot teruggave van een op onrechtmatige wijze buiten het grondgebied van de verzoekende Lid-Staat gebracht cultuuro goed.

Voor de ontvankelijkheid van de vordering moet het stuk dat het geding inleidt vergezeld gaan van:

— een document waarin het goed waarop de vordering tot teruggave betrekking heeft, wordt beschreven en waarin wordt verklaard dat dit goed een cultuuro goed is;

— een verklaring van de bevoegde autoriteiten van de verzoekende Lid-Staat dat het cultuuro goed op onrechtmatige wijze buiten het grondgebied van de verzoekende Lid-Staat is gebracht.

Artikel 6

De centrale autoriteit van de verzoekende Lid-Staat stelt de centrale autoriteit van de aangezochte Lid-Staat onverwijld in kennis van de vordering tot teruggave.

De centrale autoriteit van de aangezochte Lid-Staat licht de centrale autoriteit van de overige Lid-Staten onverwijld in.

Artikel 7

1. De Lid-Staten bepalen in hun wetgeving dat de in deze richtlijn bedoelde vordering tot teruggave verjaart één jaar na de datum waarop de plaats waar het cultuuro goed zich bevindt en de identiteit van de bezitter of de houder van dat goed ter kennis van de verzoekende Lid-Staat zijn gekomen.

De vordering tot teruggave verjaart in elk geval 30 jaar na de datum waarop het cultuuro goed op onrechtmatige wijze buiten het grondgebied van de verzoekende Lid-Staat is gebracht. In het geval van goederen die deel uitmaken van openbare collecties, als bedoeld in artikel 1, punt 1, en van kerkelijke goederen in de Lid-Staten waar deze zijn onderworpen aan speciale beschermende maatregelen krachtens nationaal recht, verjaart de vordering tot teruggave evenwel na 75 jaar, behalve in de Lid-Staten waar geen verjaring van de vordering geldt of indien bij bilaterale overeenkomsten tussen Lid-Staten een termijn van meer dan 75 jaar is vastgesteld.

2. De vordering tot teruggave is niet ontvankelijk indien het buiten het grondgebied van de verzoekende Lid-Staat brengen op het tijdstip waarop de vordering wordt ingesteld, niet meer onrechtmatig is.

Artikel 8

Onder voorbehoud van het bepaalde in de artikelen 7 en 13 gelast de bevoegde rechtbank de teruggave van het cultuuro goed indien wordt bewezen dat dit goed een cultuuro goed in de zin van artikel 1, punt 1, is en dat het op onrechtmatige wijze buiten het nationale grondgebied is gebracht.

5. éviter, par des mesures provisoires nécessaires, que le bien culturel soit soustrait à la procédure de restitution;

6. remplir le rôle d'intermédiaire entre le possesseur et/ou le détenteur et l'État membre requérant en matière de restitution. À cet effet, les autorités compétentes de l'État membre requis peuvent, sans préjudice de l'article 5, faciliter la mise en œuvre d'une procédure d'arbitrage, conformément à la législation nationale de l'État requis et à condition que l'État requérant et le possesseur ou le détenteur leur donnent formellement leur accord.

Article 5

L'État membre requérant peut introduire, à l'encontre du possesseur et, à défaut, à l'encontre du détenteur, une action en restitution d'un bien culturel ayant quitté illicitement son territoire, auprès du tribunal compétent de l'État membre requis.

Pour être recevable, l'acte introductif de l'action en restitution doit être accompagné:

— d'un document décrivant le bien faisant l'objet de la demande et déclarant que celui-ci est un bien culturel,

— d'une déclaration des autorités compétentes de l'État membre requérant selon laquelle le bien culturel a quitté illicitement son territoire.

Article 6

L'autorité centrale de l'État membre requérant informe sans délai l'autorité centrale de l'État membre requis de l'introduction de l'action en restitution afin que soit assurée la restitution du bien en question.

L'autorité centrale de l'État membre requis informe sans délai les autorités centrales des autres États membres.

Article 7

1. Les États membres prévoient dans leur législation que l'action en restitution prévue par la présente directive est prescrite dans un délai d'un an à compter de la date à laquelle l'État membre requérant a eu connaissance du lieu où se trouvait le bien culturel et de l'identité de son possesseur ou détenteur.

En tout état de cause, l'action en restitution se prescrit dans un délai de trente ans à compter de la date où le bien culturel a quitté illicitement le territoire de l'État membre requérant. Toutefois, dans le cas des biens faisant partie des collections publiques visées à l'article 1er, paragraphe 1er, et des biens ecclésiastiques dans les États membres dans lesquels ils font l'objet d'une protection spéciale conformément à la loi nationale, l'action en restitution se prescrit dans un délai de 75 ans, sauf dans les États membres où l'action est imprescriptible ou dans le cas d'accords bilatéraux entre États membres établissant un délai supérieur à 75 ans.

2. L'action en restitution est irrecevable si la sortie du territoire de l'État membre requérant n'est plus illégale au moment où l'action est introduite.

Article 8

Sous réserve des articles 7 et 13, la restitution du bien culturel en question est ordonnée par le tribunal compétent s'il est établi que ce bien est un bien culturel au sens de l'article 1er, paragraphe 1, et que la sortie du territoire national était illicite.

Artikel 9

Wanneer teruggave wordt gelast, kent de bevoegde rechtbank van de aangezochte Lid-Staat de bezitter een al naar gelang van de omstandigheden van het gegeven geval vast te stellen billijke vergoeding toe, op voorwaarde dat hij ervan overtuigd is dat de bezitter bij de verwerving van het goed de nodige zorgvuldigheid heeft betracht.

De regeling van de bewijslast is onderworpen aan de wetgeving van de aangezochte Lid-Staat.

In geval van schenking of erfopvolging mag de rechtspositie van de verkrijger niet gunstiger zijn dan die van degene van wie hij het goed uit dien hoofde heeft verkregen.

De verzoekende Lid-Staat is gehouden deze vergoeding bij de teruggave uit te keren.

Artikel 10

De kosten die voortvloeien uit de uitvoering van de beslissing waarbij de teruggave van het cultuurogoed wordt gelast, komen ten laste van de verzoekende Lid-Staat. Dit geldt ook voor de kosten betreffende de in artikel 4, punt 4, bedoelde maatregelen.

Artikel 11

De betaling van de in artikel 9 bedoelde billijke vergoeding en van de in artikel 10 bedoelde kosten doet niet af aan het recht van de verzoekende Lid-Staat om van de personen die verantwoordelijk zijn voor het op onrechtmatige wijze buiten zijn grondgebied brengen van het cultuurogoed, terugbetaling van die bedragen te vorderen.

Artikel 12

De eigendom van het cultuurogoed na de teruggave ervan wordt door het nationale recht van de verzoekende Lid-Staat geregeld.

Artikel 13

Deze richtlijn is alleen van toepassing op cultuurogoederen die met ingang van 1 januari 1993 op onrechtmatige wijze buiten het grondgebied van een Lid-Staat zijn gebracht.

Artikel 14

1. Elke Lid-Staat kan zijn verplichting tot teruggave uitbreiden tot andere dan in de bijlage vermelde categorieën cultuurogoederen.

2. Elke Lid-Staat kan de bij deze richtlijn ingestelde regeling toepassen op de verzoeken tot teruggave van cultuurogoederen die vóór 1 januari 1993 op onrechtmatige wijze buiten het grondgebied van andere Lid-Staten zijn gebracht.

Artikel 15

Deze richtlijn doet geen afbreuk aan de burgerlijke of strafrechtelijke vorderingen die de verzoekende Lid-Staat en/of de eigenaar van wie het cultuurogoed werd ontvreemd, op grond van het nationale recht van de Lid-Staat kunnen instellen.

Artikel 16

1. De Lid-Staten brengen om de drie jaar en voor het eerst in februari 1996 aan de Commissie verslag uit over de toepassing van deze richtlijn.

Article 9

Dans le cas où la restitution du bien est ordonnée, le tribunal compétent de l'État membre requis accorde au possesseur une indemnité qu'il estime équitable en fonction des circonstances du cas d'espèce, à condition qu'il soit convaincu que le possesseur a exercé la diligence requise lors de l'acquisition.

La charge de la preuve est régie par la législation de l'État membre requis.

En cas de donation ou de succession, le possesseur ne peut bénéficier d'un statut plus favorable que la personne dont il a acquis le bien à ce titre.

L'État membre requérant est tenu de payer cette indemnité lors de la restitution.

Article 10

Les dépenses découlant de l'exécution de la décision ordonnant la restitution du bien culturel incombent à l'État membre requérant. Il en est de même des frais des mesures visées à l'article 4, point 4.

Article 11

Le paiement de l'indemnité équitable visée à l'article 9 et des dépenses visées à l'article 10 ne porte pas atteinte au droit de l'État membre requérant de réclamer le remboursement de ces montants aux personnes responsables de la sortie illicite du bien culturel de son territoire.

Article 12

La propriété du bien culturel après la restitution est régie par la législation de l'État membre requérant.

Article 13

La présente directive n'est applicable qu'aux biens culturels qui ont quitté illicitement le territoire d'un État membre à partir du 1er janvier 1993.

Article 14

1. Chaque État membre peut étendre son obligation de restitution à d'autres catégories de biens culturels que ceux visés à l'annexe.

2. Chaque État membre peut appliquer le système prévu par la présente directive aux demandes de restitution de biens culturels qui ont quitté illicitement le territoire d'autres États membres avant le 1er janvier 1993.

Article 15

La présente directive ne porte pas atteinte aux actions civiles ou pénales que peuvent engager, conformément au droit national des États membres, l'État membre requérant et/ou le propriétaire auquel un bien culturel a été volé.

Article 16

1. Tous les trois ans, et pour la première fois en février 1996, les États membres adressent à la Commission un rapport concernant l'application de la présente directive.

2. Om de drie jaar doet de Commissie aan het Europees Parlement, de Raad en het Economisch en Sociaal Comité een beoordelingsverslag over de toepassing van deze richtlijn toekomen.

3. Nadat de richtlijn drie jaar is toegepast, gaat de Raad na of zij doeltreffend is geweest en brengt hij, op voorstel van de Commissie, hierin eventueel noodzakelijke aanpassingen aan.

4. De Raad gaat in ieder geval om de drie jaar, op voorstel van de Commissie, over tot onderzoek naar en, in voorkomend geval, tot herziening van de in de bijlage genoemde bedragen, rekening houdend met de economische en monetaire indicatoren in de Gemeenschap.

Artikel 17

De Commissie wordt bijgestaan door het bij artikel 8 van Verordening (E.E.G.) nr. 3911/92 ingestelde comité.

Het comité behandelt elk vraagstuk met betrekking tot de toepassing van de bijlage van deze richtlijn dat door zijn voorzitter, hetzij op diens initiatief hetzij op verzoek van de vertegenwoordiger van een Lid-Staat, aan de orde wordt gesteld.

Artikel 18

De Lid-Staten doen de nodige wettelijke en bestuursrechtelijke bepalingen in werking treden om binnen negen maanden na vaststelling ervan aan deze richtlijn te voldoen, behalve wat het Koninkrijk België betreft, de Bondsrepubliek Duitsland en het Koninkrijk der Nederlanden, die uiterlijk twaalf maanden na vaststelling ervan aan deze richtlijn moeten voldoen. Zij stellen de Commissie daarvan onverwijld in kennis.

Wanneer de Lid-Staten deze bepalingen aannemen, wordt in die bepalingen naar de onderhavige richtlijn verwezen of wordt hiernaar verwezen bij de officiële bekendmaking van die bepalingen. De regels voor deze verwijzing worden vastgesteld door de Lid-Staten.

Artikel 19

Deze richtlijn is gericht tot de Lid-Staten.

Gedaan te Brussel, 15 maart 1993.

Voor de Raad

De Voorzitter

M. JELVED

2. La Commission adresse tous les trois ans au Parlement européen, au Conseil et au Comité économique et social un rapport d'évaluation de l'application de la présente directive.

3. Le Conseil réexamine l'efficacité de la présente directive après une période d'application de trois ans et, sur proposition de la Commission, il procède, le cas échéant, aux adaptations nécessaires.

4. En tout état de cause, le Conseil, sur proposition de la Commission, procède tous les trois ans à l'examen et, le cas échéant, à l'actualisation des montants visés à l'annexe, en fonction des indices économiques et monétaires dans la Communauté.

Article 17

La Commission est assistée par le comité institué à l'article 8 du règlement (C.E.E.) n° 3911/92.

Le comité examine toute question relative à l'application de l'annexe de la présente directive que son président peut soulever, soit de sa propre initiative, soit à la demande du représentant d'un État membre.

Article 18

Les États membres mettent en vigueur les dispositions législatives, réglementaires et administratives nécessaires pour se conformer à la présente directive dans un délai de neuf mois à compter de son adoption, sauf en ce qui concerne le royaume de Belgique, la république fédérale d'Allemagne et le royaume des Pays-Bas qui doivent se conformer à la présente directive au plus tard douze mois à compter de la date de son adoption. Ils en informent la Commission.

Lorsque les États membres adoptent ces dispositions, celles-ci contiennent une référence à la présente directive ou sont accompagnées d'une telle référence lors de leur publication officielle. Les modalités de cette référence sont arrêtées par les États membres.

Article 19

Les États membres sont destinataires de la présente directive.

Fait à Bruxelles, le 15 mars 1993.

Par le Conseil

Le président

M. JELVED

BIJLAGE

Categorieën bedoeld in artikel 1, punt 1, tweedestreepje, waartoe de goederen die als « nationaal bezit » in de zin van artikel 36 van het Verdrag dienen te worden beschouwd, moeten behoren om krachtens deze richtlijn te kunnen worden teruggegeven

A. 1. Oudheidkundige voorwerpen, ouder dan 100 jaar, afkomstig van

- opgravingen en vondsten, op het land en in zee;
- oudheidkundige locaties;
- oudheidkundige collecties.

2. Delen die integrerend deel hebben uitgemaakt van artistieke, historische of religieuze monumenten die niet in hun geheel bewaard zijn gebleven, ouder dan 100 jaar.

3. Afbeeldingen en schilderijen die geheel met de hand zijn vervaardigd, ongeacht op welke ondergrond en van welke materialen(1).

4. Mozaïeken welke niet tot categorie 1 of 2 behoren en tekeningen die geheel met de hand zijn vervaardigd, ongeacht op welke ondergrond en van welke materialen(1).

5. Oorspronkelijke gravuren, prenten, zeefdrukken en lithografieën en hun respectieve matrijzen, alsmede de originele affiches(1).

6. Oorspronkelijke beelden of oorspronkelijk beeldhouwwerk, alsmede kopieën die zijn verkregen volgens hetzelfde procédé als de oorspronkelijke stukken(1), die niet tot categorie 1 behoren.

7. Fotoafdrukken, films en de negatieven daarvan(1).

8. Wiegedrukken en manuscripten, met inbegrip van geografische kaarten en partituren, afzonderlijk of in verzamelingen(1).

9. Boeken, ouder dan 100 jaar, afzonderlijk of in verzamelingen.

10. Gedrukte geografische kaarten, ouder dan 200 jaar.

11. Archieven van elke aard die onderdelen ouder dan 50 jaar bevatten, ongeacht de drager ervan.

12. a) Verzamelingen(2) en exemplaren voor verzamelingen van fauna, flora, mineralen en anatomische delen.

b) Verzamelingen(2) van historisch, paleontologisch, etnografisch of numismatisch belang.

13. Vervoermiddelen, ouder dan 75 jaar.

14. Alle andere antiquiteiten die niet behoren tot de categorieën A1 tot en met A13, ouder dan 50 jaar.

De cultuuroederen van de categorieën A1 tot en met A14 vallen alleen onder het toepassingsgebied van deze richtlijn indien de financiële waarde ervan ten minste gelijk is aan de in punt B aangegeven drempels.

B. Financiële-waardedrempels voor bepaalde onder A genoemde categorieën (in ecu)

Waarde: 0 (nul).

- 1 (Oudheidkundige voorwerpen)

(1) Ouder dan 50 jaar en niet meer in het bezit van de maker.

(2) Als omschreven in het arrest van het Hof van Justitie in zaak 252/84, namelijk « Voorwerpen voor verzamelingen in de zin van post 99.05 van het gemeenschappelijk douanetarief zijn voorwerpen die geschikt zijn om in een verzameling te worden opgenomen, dat wil zeggen voorwerpen die relatief zeldzaam zijn, normalerwijs niet overeenkomstig hun oorspronkelijke bestemming worden gebruikt, voorwerp zijn van speciale handelsbranches buiten de gewone handel in soortgelijke gebruiksvoorwerpen en een hoge waarde hebben ».

ANNEXE

Catégories de biens visées à l'article 1er, point 1, deuxième tiret, auxquelles les biens classés « trésors nationaux » au sens de l'article 36 du traité doivent appartenir pour pouvoir être restitués conformément à la présente directive

A. 1. Objets archéologiques ayant plus de 100 ans et provenant de:

- fouilles ou découvertes terrestres et sous-marines;
- sites archéologiques;
- collections archéologiques.

2. Éléments faisant partie intégrante de monuments artistiques, historiques ou religieux et provenant du démembrement de ceux-ci, ayant plus de 100 ans.

3. Tableaux et peintures faits entièrement à la main, sur tout support et en toutes matières(1).

4. Mosaiques, autres que celles qui entrent dans les catégories 1 ou 2, et dessins faits entièrement à la main, sur tout support et en toutes matières(1).

5. Gravures, estampes, sérigraphies et lithographies originales et leurs matrices respectives, ainsi que les affiches originales(1).

6. Productions originales de l'art statuaire ou de la sculpture et copies obtenues par le même procédé que l'original(1), autres que celles qui entrent dans la catégorie 1.

7. Photographies, films et leurs négatifs(1).

8. Incunables et manuscrits, y compris les cartes géographiques et les partitions musicales, isolés ou en collections(1).

9. Livres ayant plus de 100 ans, isolés ou en collection.

10. Cartes géographiques imprimées ayant plus de 200 ans.

11. Archives de toute nature comportant des éléments de plus de 50 ans, quel que soit leur support.

12. a) Collections(2) et spécimens provenant de collections de zoologie, de botanique, de minéralogie ou d'anatomie.

b) Collections(2) présentant un intérêt historique, paléontologique, ethnographique ou numismatique.

13. Moyens de transport ayant plus de 75 ans.

14. Autres objets d'antiquité non repris dans les catégories visées aux points A1 à A13, ayant plus de 50 ans.

Les biens culturels visés aux catégories des points A1 à A14 ne sont régis par la présente directive que si leur valeur est égale ou supérieure aux seuils financiers figurant au point B.

B. Seuils financiers applicables à certaines catégories visées au point A (en écus)

Valeur: 0 (zéro).

- 1 (Objets archéologiques)

(1) Ayant plus de 50 ans et n'appartenant pas à leurs auteurs.

(2) Telles que définies par la Cour de justice dans son arrêt 252/84, comme suit: « Les objets pour collections au sens de la position 99.05 du tarif douanier commun sont ceux qui présentent les qualités requises pour être admises au sein d'une collection, c'est-à-dire les objets qui sont relativement rares, ne sont pas normalement utilisés conformément à leur destination initiale, font l'objet de transactions spéciales en dehors du commerce habituel des objets similaires utilisables et ont une valeur élevée. »

- 2 (Niet in hun geheel bewaarde monumenten)
- 8 (Wiegedrukken en manuscripten)
- 11 (Archieven)

15 000

- 4 (Mozaïeken en tekeningen)
- 5 (Gravures)
- 7 (Fotoafdrukken)
- 10 (Gedrukte geografische kaarten)

50 000

- 6 (Beelden)
- 9 (Boeken)
- 12 (Verzamelingen)
- 13 (Vervoermiddelen)
- 14 (Alle andere antiquiteiten)

150 000

- 3 (Schilderijen)

De naleving van de voorwaarden inzake de financiële-waardedrempels moet worden beoordeeld bij de indiening van het verzoek om teruggave. De financiële waarde is die van het goed in de aangezochte Lid-Staat.

De datum voor omrekening in nationale valuta van de in deze bijlage in ecu uitgedrukte waarden is 1 januari 1993.

- 2 (Démembrement de monuments)
- 8 (Incunables et manuscrits)
- 11 (Archives)

15 000

- 4 (Mosaïques et dessins)
- 5 (Gravures)
- 7 (Photographies)
- 10 (Cartes géographiques imprimées)

50 000

- 6 (Statuaires)
- 9 (Livres)
- 12 (Collections)
- 13 (Moyens de transport)
- 14 (Tout autre objet)

150 000

- 3 (Tableaux)

Le respect des conditions relatives aux valeurs financières doit être jugé au moment de l'introduction de la demande en restitution. La valeur financière est celle du bien dans l'État membre requis.

La date de conversion en monnaie nationale des valeurs exprimées en écus à l'annexe est le 1er janvier 1993.